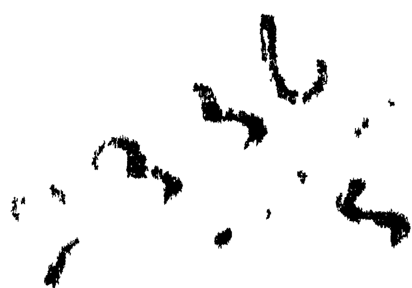

ماشاء اللہ لا قوۃ الا باللہ

از افادات آنحضرت معظم حضرت مولانا سید علی اعظم قادری پھلواروی رسالہ در تفضیل شیخین تحقیق موسوم

۱۲۹۲ھ

معیار المذہب

باہتمام امیدوار رحمت ایزد منان محمد عبد الرحمن بن حاجی محمد روشن خان نعمہ اللہ بحار الرضوان

در مطبع نظامی واقع کانپور مطبوع گردید ۱۲۹۲ھ

۲

بسم الله الرحمن الرحیم

سوال

چه میفرمایند علمای شریعت و طریقت ما اهل السنة والجماعة در حق کسیکه خود را
از اہل سنت وجماعت وانماید در عقیدهٔ خود تفضیل حضرت علی رضی الله
عنه بر اصحاب ثلاثه اعنی حضرت ابوبکر صدیق و حضرت عمر و حضرت عثمان رضی
الله عنهم دهد یا گوید که تفضیل حضرات اصحاب ثلاثه بترتیب خلافت صرف در امور
سیاست مدنی ست نه تفضیل از جهت دیگر فضائل و نه در امور باطنی ست
یا گوید که در ولایت باطنی اصحاب ثلاثه را دخل نیست یا گوید که این اصحاب

التماس
بخدمت ناظرین
این فتوی [illegible]
که وقت ملاحظه
این فتوی
[illegible]
۲
[illegible]
فتاوی ثنائیه ۱۲
صفحه [illegible]

ثلاثه از خلافت فضیلت شدند از سابق پس بر معتقدین این سخنها اطلاق تفضیلیه و مخالف اجماع هست یا نه

جواب

افضلیت اصحاب رضی الله عنهم یعنی خلفای اربعه محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم بترتیب خلافت ست مطلقاً نه مقید بظاهر یا باطن و اطلاق تفضیلیه و خاطی و مخالف اجماع بر تفضیل دهنده حضرت علی رض بر خلفای ثلاثه صحیح ست و افضلیت خلفای ثلاثه پیشتر از زمان خلافت ثابت که همان سابقه فضل و تقدم و رجحان که در از زمان صحابه رض آنها را در زمان آنها متعین برای خلافت کرد قال فی شرح العقائد افضل البشر بعد نبینا ابو بکر الصدیق ثم عمر الفاروق ثم عثمان ذو النورین ثم علی المرتضی رضی الله عنهم و خلافتهم علی هذا الترتیب ترجمه گفت در شرح عقائد نسفی که افضلترین مردمان بعد نبی ما صلی الله علیه و سلم ابو بکر صدیق ست

پس عمر فاروق سپس عثمان ذو النورین لیستر علی مرتضی رضی اللہ عنہم
خلافت ایشان بہمین ترتیب ست انتہی وھکذا فی شرح المواقف
وشرح التجرید وشرح الفقہ الاکبر واحیاء العلوم
وغنیۃ الطالبین وغیرھا واختلاف البعض لیس بشیٔ یعتد بہ
لان الاعتبار والاعتداد لما علیہ الجمہور علی ان الاجماع
اللاحق یرتفع الاختلاف السابق کما تقرر فی موضعہ ترجمہ
وہمچنین در شرح مواقف وشرح تجرید وشرح فقہ اکبر واحیاء العلوم
وغنیۃ الطالبین وغیرہ است واختلاف بعض کسان نیست چیزیکہ
معتدبہ باشد چراکہ اعتبار وشمار آن چیز است کہ بروی جمہور باشند علاوہ بران اینکہ
اجماع لاحق مرتفع می سازد اختلاف سابق را چنانکہ ثابت شد در محل
خود پس ما مقلدان مذہب امام اعظم رح وائمہ ثلاثہ را نمی رسد کہ
خلاف مذہب خود ہا نمائیم علی الخصوص وقتیکہ جمہور ائمہ وعلماے
سنت وجماعت واکابر اولیای امت بران اتفاق دارند واصحاب

شد رضی الله عنهم اکمل الاولیا و اعرف العرفا بلکه قطب الاقطاب

در زمان خود ما بودند چنانکه از فتوحات مکیه و شرح آداب المریدین

و احیاء العلوم وغیره نقل میکنم و باید دانست که ماخذ متکلمین و

فقها و صوفیه و تمامهٔ اهل اسلام کتاب الله و سنت رسول الله

است صلی الله علیه وسلم پس در قرآن شریف بسیار آیات مشعر

برضای خداوند تعالی از اصحاب و مخبر بفضائل و افضلیت ایشان

اند که بعضی از انها در ضمن اقوال اولیای کرام می آید و اما احادیث

پس بسیار از بسیارست از انجمله دو حدیث شریف از صحیح بخاری که

اصح الکتب بعد کتاب الله است و مُنْبِی از اتفاق و اجماع اصحاب

رضی الله عنهم بر سابقیت و افضلیت ایشان علی ترتیب الخلافت

ست نقل کنم عن ابن عمرؓ قال کنا في زمن النبي صلی الله علیه

وسلم لا نعدل بابی بکر احدًا ثم عمر ثم عثمان ثم نترک

اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم لا نفاضل بینهم

وعنه ای ابن عمر رضی الله عنه قال کنا نفاضل بین الناس في زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم فنقول ابوبکر ثم عمر ثم عثمان [illegible] ذلك [illegible] الی [illegible] الرسول

رواه البخاری ترجمه از ابن عمر رضہ ست گفت بودیم ما در زمان نبی

صلی اللہ علیہ وسلم کہ برابر نمی کردیم با ابی بکر رضہ کسی را پس با عمر رضہ

پس با عثمان رضہ پس میگذاشتیم اصحاب نبی صلی اللہ علیہ وسلم را

کہ تفضیل نمیدادیم در میان آنها روایت کرد این حدیث را بخاری

انتہی وفی سنن ابی داؤد قال کنا نقول ورسول الله

صلی الله علیه وسلم حيٌّ افضل امة النبی صلی الله علیه وسلم

بعده ابو بکرؓ ثم عمرؓ ثم عثمان رضي الله عنهم هذا ما فی

المشکوٰة الشریفة ترجمه و در سنن ابی داؤد ست گفت میگفتیم ما

در حالیکہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم زندہ بود کہ فاضلترین امت

نبی صلی اللہ علیہ وسلم بعد از وی ابوبکر ست پس عمر پس عثمان

رضی اللہ عنہم این چیز نیست کہ در مشکوٰۃ شریف ست انتہی وصاحب

سنن ابی داؤد بابی در تفضیل اصحاب رضی اللہ عنہم منعقد کردہ

وقال باب فی التفضیل ترجمہ و گفت این باب در تفضیل ست

انتهى حدثنا عثمان بن شيبة حدثنا اسود بن عامر
حدثنا عبد العزيز بن ابي سلمة عن عبيد الله عن نافع
عن ابن عمر قال كنا نقول في زمن النبي صلى الله عليه وسلم
لا نعدل بابي بكر احدا ثم عمر ثم عثمان ثم نترك
اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم لا نفاضل بينهم ترجمه
حدیث کرد مارا عثمان بن شیبه حدیث کرد مارا اسود بن عامر حدیث
کرد مارا عبد العزیز بن ابی سلمه از عبید الله از نافع از ابن عمر گفت که میگفتیم ما
در زمان نبی صلی الله علیه وسلم که برابر نمیکنیم با بوبکر کسی را پس با عمر
پس با عثمان پس میگذاریم اصحاب نبی صلی الله علیه وسلم را که فضل
نمیدهیم درمیان آنها انتهى حدثنا احمد بن صالح حدثنا
عنبسة حدثنا يونس عن ابن شهاب قال قال سالم بن عبد الله عن ابن عمر
قال كنا نقول ورسول الله صلى الله عليه وسلم حي افضل امة النبي صلى الله
عليه وسلم بعده ابو بكر ثم عمر ثم عثمان

ترجمه حدیث کرد مارا احمد بن صالح حدیث کرد مارا عنبسه حدیث کرد مارا
یونس از ابن شهاب گفت گفت سالم بن عبدالله از ابن عمر گفت
میگفتیم در حال رسول الله صلی الله علیه وسلم که فاضلترین امت نبی
صلی الله علیه وسلم بعد ازان ابوبکرست پس عمر پس عثمان رضی الله
عنهم انتهی حدثنا محمد بن مسکین حدثنا محمد یعنی
الفریابی قال سمعت سفیان یقول من زعم ان علیاً رضی الله
عنه کان احق بالولایة منهما فقد خطأ ابابکر و عمر و
المهاجرین والانصار وما اراه ان یرتفع له مع هذا عمل
الی السماء ترجمه حدیث کرد مارا محمد بن مسکین حدیث کرد
مارا محمد یعنی الفریابی گفت شنیدم سفیان را که میگفت هر که گمان برد که
علی رضی الله عنه اولی و مستحق تر بولایت بود ازان هر دو یعنی شیخین پس
بدرستیکه بخطا منسوب کرد ابوبکر و عمر و مهاجرین و انصار را و نمی بینم آن
کس را که برداشته شود برای او با این عقیده کدامی عمل بسوی آسمان

و امثال این احادیث ناطق بصراحت فضل کل اصحاب ثلاثه بر غیر آنها در
عین زمان حضرت نبوت صلی الله علیه وسلم و هم حدیث عبد الرحمن بن
عوف رضی الله عنه وقت بیعت با عثمان رضی الله عنه که صاحب صحیح بخاری
روایت فرمود صراحةً ناطق بافضلیت حضرت عثمان رض است حدثنا
عبد الله بن محمد بن اسماء حدثنا جويرية عن مالك عن
الزهري عن حميد بن عبد الرحمن اخبره ان المسور بن مخرمة
اخبره ان الرهط الذين ولاهم عمر اجتمعوا فتشاوروا فقال
لهم عبد الرحمن لستُ بالذي انافسكم على هذا الامر ولكنكم
ان شئتم اخترت لكم منكم فجعلوا ذلك الى عبد الرحمن فلما ولّوا
عبد الرحمن امرهم فمال الناس على عبد الرحمن حتى ما ارى احدًا
من الناس يتبع اولئك الرهط ولا يطأ عقبه ومال الناس على
عبد الرحمن يشاورونه تلك الليالي حتى اذا كانت الليلة التي
اصبحنا منها فبايعنا عثمان قال المسور طرقني عبد الرحمن بعد

هجع من الليل فضرب الباب حتى استيقظت فقال اراك نائماً

فوالله ما اكتحلت هذه الثلث بكثير نوم انطلق فادع الزبير

وسعداً فدعوتهما له فشاورهما ثم دعاني فقال ادع لي علياً

فدعوته فناجاه حتى ابهار الليل ثم قام علي من عنده وهو على طمع

وقد كان عبد الرحمن يخشى من علي شيئاً ثم قال ادع لي عثمان فناجاه

حتى فرق بينهما المؤذن بالصبح فلما صلى الناس الصبح واجتمع

اولئك الرهط عند المنبر فارسل الى من كان حاضراً من المهاجرين

والانصار وارسل الى امراء الاجناد وكانوا وافوا تلك الحجة مع عمر

فلما اجتمعوا تشهد عبد الرحمن ثم قال اما بعد يا علي اني قد نظرت

في امر الناس فلم ارهم يعدلون بعثمان فلا تجعلن على نفسك

سبيلاً فقال ابايعك على سنة الله ورسوله والخليفتين من بعده

فبايعه عبد الرحمن وبايعه الناس المهاجرون والانصار وامراء الاجناد والمسلمون

ترجمه حديث كرد مارا عبد الله بن محمد بن اسماء حديث كرد مارا جويريه از مالك از زهري از حميد

بن عبدالرحمن خبر داد ورا بتحقیق مسور بن مخرمه خبر داد ورا بتحقیق گروهی که والی گردانیده بود ایشان را

عمر رضه جمع شدند پس باهم مشورت کردند گفت آنها را حضرت عبدالرحمن نیستم من

که منفسی و رغبت کنم شما را برین امر ولیکن شما اگر خواهید پسند کرده دهم مر شما را

از شما پس حواله کردند این امر را بعبدالرحمن پس چون والی گردانیدند عبدالرحمن را

درامر خود را پس مائل شدند مردمان جانب عبدالرحمن تا آنکه ندیدم کسی را از

مردمان که پیروی کند آن قوم را و نمیرفت پس وی و رغبت کردند مردمان طرف

11 عبدالرحمن که مشورت میکردند با او درین شبها تا که آمد آن شب که صبحش

بیعت کردیم با عثمان رض گفت مسور آمد نزد من عبدالرحمن بعد گذشتن پاره

از شب پس زد دست در باب تا آنکه بیدار شدم پس فرمود عبدالرحمن که

می بینم ترا خفته والله سیر نخفته ام درین شبهای ثلاثه برو پس بطلب زبیر و

سعد را پس طلبیدم هر دو را نزد او پس مشورت کرد با آن هر دو پس ازان طلبید

مرا پس گفت عبدالرحمن بطلب علی رض را پس طلبیدم او را پس خفیه سخن کرد

عبدالرحمن با علی رض تا آنکه گذشت نیمی از شب پس برخاست علی رض از نزد عبدالرحمن در حالیکه علی رض

طمع داشت و بود عبدالرحمن که می ترسید از علی رض چیزی پس گفت عبدالرحمن اطلب عثمان رض
پس خفیہ سخن کرد عبدالرحمن با عثمان رض تا آنکہ تفریق کرد درمیان ہر دو کس مؤذن صبح پس
ہرگاہ نماز صبح خواندند مردمان و جمع شدند آن گروہ نزد منبر پس فرستا
عبدالرحمن طرف حاضرین مہاجرین وانصار وامرای اجناد و بودند
کہ گذاردہ بودند این حج را با عمر رض پس چون جمع شدند ہمہا خطبہ خواند
عبدالرحمن بعد ازان گفت اما بعد کہ ای علی رض خوب نظر کردم در شان
مردمان پس ندیدم آنہا را کہ برابر دانند کسی را با عثمان رض پس مگردان
برای نفس خود سبیلی پس گفت عبدالرحمن بیعت میکنم با تو ای عثمان رض
بر سنت خدا و رسول صلعم او و بہ دو خلیفہ او پس ازان بیعت کرد عبدالرحمن و
جمیع مہاجرین وانصار وامرای اجناد و جملہ مسلمانان انتہی والی ھذا
اشار صاحب شرح العقائد بقولہ علی ھذا وجدنا السلف الخ وھکذا قال
صاحب المواقف وشارح المواقف لکنا وجدنا السلف قالوا بان الافضل
ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی وحسن ظننا بھم یقتضی بانھم 12

لو لم یعرفوا ذلك لما اطبقوا علیه فوجب علینا اتباعهم فی
ذلك القول **ترجمہ** و بسوی ہمین معنی اشارہ کرد صاحب شرح عقائد نسفی
بقول خود کہ برہمین یافتیم سلف را الخ و ہمچنین گفت صاحب مواقف
و شارح مواقف کہ لیکن ما یافتیم سلف را کہ می گفتند کہ فاضلتر ابوبکر رض
ست پستر عمر رض پستر عثمان رض پستر علی رض و حسن ظن ما بآن اصحاب رض و
سلف مقتضی ست کہ آنہا اگر نشناختندی این امر را ہر آئینہ اتفاق نکردندی
بروی پس واجب شد بر ما اتباع آنہا درین قول انتہی پس برامریکہ
اصحاب رضی اللہ عنہم از مہاجرین و انصار اتفاق کردند و جمہور اہل
السنۃ و الجماعۃ و ہر چہار امامان مذہب بران اعتقاد دارند ازان اعراض
و انکار نباید و افراط و تفریط نشاید در مشکوٰۃ بروایت امام احمد بن حنبل
رحمہ اللہ آوردہ **عن علی** قال قال لی رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم فیك مثل من عیسیٰ ابغضتہ الیہود حتی بھتوا امہ
واحبتہ النصاری حتی انزلوہ بالمنزلۃ التی لیست لہ ثم

[illegible]

قال يهلك فيّ رجلان محب مفرط يقرظني بما ليس فيّ و

مبغض يحمله شنآني على ان يبهتني ترجمه از علی رض است

گفت فرمود مرا رسول خدا صلی الله علیه وسلم که در تو ای علی رض مثل

از عیسی ست که بغض داشتند از وی یهود تا آنکه بهتان بستند بر ماد

رش و دوست داشتند اورا نصاری تا آنکه در آوردند اورا بمنزلتی که

نیست برای وی پس گفت علی رض هلاک میشود بسبب من دو مرد یکی

محب مفرط ستایش کند مرا بآنچه نیست در من و دیگر بغض دارنده

که برانگیخته میکند ورا دشمنی من بر اینکه بهتان بندد بر من انتهی و آیات

و احادیث و استشهادات کثیره برین عقیده اهل السنة والجماعة موجود

که در محل خود مذکور اند و از امثال این احادیث و از روایات آتیه

اجماع بر افضلیت آنها و سابقیت در فضل و از جهت افضلیت

[illegible] شدن آنها یکی بعد دیگری منعقد گشت تا قیام اند اطلاق تفضیلیه

و خاطی و مخالف الاجماع بر تفضیل دهنده حضرت علی مرتضی رض پس

[illegible]

[illegible]

١٥

باید دانست که اطلاق تفضیلیه را کمی پرسد اطلاق شیعه و رافضی و مبتدع

و مرتکب کبیره در کتب کلام و فقه و غنیة الطالبین وغیره آمده در

[بعض کلام روافض]

تمهید ابو شکور سالمی ست و بعض کلامهم بدعة و

لا یکون کفرا وهو قولهم بان علیا رضی الله عنه کان

افضل من ابی بکر وعمر وعثمان رضی الله عنهم الا ان

خلافتهم جوزت بالاجماع ومنهم من قال ان علیا

رضی الله عنه کان اعلم من ابی بکر وعمر وعثمان

رضی الله عنهم وفیهم من قال بان حب علی واهل

البیت رضی الله عنهم اولی واحق ترجمه بعض کلام

روافض بدعت ست و کفر نمیشود و آن قول ایشان ست که علی

رضی الله عنه بود افضل از ابی بکر و عمر و عثمان رضی الله عنهم مگر اینکه خلافت

ایشان جائز شد باجماع و بعض ازانها آنکس ست که میگوید علی

رضی الله عنه بود عالم تر از ابی بکر و عمر و عثمان رضی الله عنهم و بعض

ازانها آنانکه میگویند با رستیکه محبت علی و اہل بیت رضی اللہ عنہم
اولی و سزاوار ترست انتہی در **شرح مواقف** گفته افضل الناس
بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عندنا واکثر قدماء
المعتزلۃ ابو بکر رض وعند الشیعۃ واکثر متاخری المعتزلۃ
علی رضی اللہ عنہ **ترجمہ** فاضلترین خلق اللہ بعد رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم نزد ما اہل سنت وجماعت و نزد اکثر از قدمای معتزلہ
ابوبکرست رضی اللہ عنہ و نزد شیعہ و نزد اکثر از متاخرین معتزلہ علی رضی اللہ
عنہ ست انتہی **قال** خاتم المحدثین سند العلماء والمتکلمین
مولانا شاہ عبد العزیز رحمہ اللہ فی **التحفۃ**
دوم فرقہ شیعہ تفضیلیہ کہ جناب مرتضی رض را بر جمیع صحابہ رض تفضیل میدادند
واین فرقہ از اذنابی تلامذہ آن لعین شدند وشمہ از وسوسہ را قبول کردند
وجناب مرتضی رض در حق اینہا تہدید فرمود کہ اگر کسی را خواہم شنید کہ مرا
بر شیخین تفضیل میدہد اورا حد افترا کہ ہشتاد چابک ست خواہم زد ١٦

ع [illegible]

بعده می فرماید واما تفضیلیه پس بآنجهت که از دو طرف رانده در وسط
مانده بودند سبّیه و تبرائیه ایشانرا از خود نمی شمردند و در اعداد شیعه
علی رضی آوردند که دعوی محبت اهل بیت که بزعم شان منحصر درسبّ و
تبرای صحابه و ازواج ست نمیدیدند و جماعه مخلصین آنها را بغیر روش
جناب مرتضوی دانسته مورد وعید آنجناب انگاشته تحقیر و تذلیل
میکردند لا فی العیر و لا فی النفیر در حق ایشان راست آمد و بعده
17 میفرماید پس غلاة سبّیه را نواصب دانند و سبّیه تفضیلیه را و
تفضیلیه شیعه اولی را و خوشا حال شیعه اولی که مورد طعن و ملامت
جمیع فرق ضاله از شیعه و نواصب گردیده اند و باین همه آنها مخالفت
گزیده گویا ایشانرا بوراثت جناب مرتضوی مجاهده کبری و غربت
عظمی نصیب شده و ان الدین بدأ غریبا و سیعود غریبا
بدرستیکه دین شروع شد غریب و قریب ست که باز برود غریب
فطوبی للغرباء مصداق حال ایشان و کشف مآل اوشان آمده
پس بشارت باد برای غربا ۱۲
قال صاحب الاشباه والنظائر فی فتاوی الزینیة

برآنکس که سوای ایشان بودند از صحابه و نبود خلافت به تیغ و زبردستی و
غلبه و نبود بگرفتن از آن کس که او فاضلتر بود از آن و گفت در فصل آخر
اما شیعه پس آنهارا نا مهاست و نیست جز اینکه گفته شد آنهارا شیعه برای
اینکه ایشان پیروی کرده اند علی رضرا و تفضیل داده اند او را بر همه یاران
و گفت دران فصل نیز و گفته شده است که شیعه کسی ست که تفضیل ندهد عثمان
را بر علی رضی الله عنهما و بدرستی که رافضی کسی ست که تفضیل کند علی رضرا بر عثمان رض
و گفت رضی الله عنه در فصلهای آخر و جز این نیست که آوردم من باین
سخنهای ایشان تنها از دلائل از جهت گریختن از پنها پناه دهد مرا خدای
تعالی و شمارا از بدی این مذهبها و از بدی اهل ایشان و بمیراند مرا بر دین
اسلام و طریقه مصطفویه در گروهی که نجات یابنده است برحمت او و پس
سابقیت در فضل اصحاب اربعه را رضی الله عنهم و بآن وجه تحقق خلافت
باجماع اصحاب و اهل السنة والجماعة که ائمه اربعه و مذاهب اربعه دران
داخلند ثابت و نیز منکرش که تفضیلیه است مصداق تفضیلیه و مخالف 20

الاجماع وشیعه ورافضی از فتوای پیشوای اولیا و سرحلقهٔ اصفیا رضی الله عنه
گردیده واگر ازین زیاده صراحت کمال وتفضیل خلفای ثلاثه رضی الله عنهم
درباطن میجوئی پس بعد یاد داشتن عبارت غنیة الطالبین از حجة الاسلام
مستند اولیای کرام حضرت امام محمد غزالی رح باید شنید در احیاء العلوم
در جلد اول کتاب العلم فی الباب الثانی فی القسم الثانی ما فضل
ابو بکر رضی الله عنه الناس بکثرة صیام ولا بکثرة صلوة
ولا بکثرة روایة ولا فتوی ولا کلام ولکن بشیٔ وقر فی صدره
کما شهد له سید المرسلین صلی الله علیه وسلم انتهی ترجمه
وفاضل نشد ابو بکر رضی الله عنه از مردمان بسبب کثرت روزها ونه بسبب
کثرت نماز ونه بسبب کثرت روایت ونه بسبب فتوی ونه بکلام ولیکن
بسبب چیزیکه گران شد در سینهٔ وی رض چنانکه گواهی داد برای وی رض
سید المرسلین صلی الله علیه وسلم انتهی وایضاً فیه در همان قسم فاعلم
ان ما ینال به الفضل عند الله شیء وما ینال به الشهرة

هذا تفضیل من جهة الباطن والعلانیة و الصدیقیة یعنی این تفضیل بسبب باطن و بسبب ولایت وصدیقیت است کرامتی ... ۲۱

عند الناس شيئ آخر فلقد كان شهرة ابي بكر الصديق
رضي الله عنه بالخلافة وكان فضله بالسر الذي وقر في قلبه
وكان شهرة عمر رضي الله عنه بالسياسة وكان فضله بالعلم
بالله الذي مات تسعة اعشاره بموته وبقصده التقرب
كما قال ابن مسعود رضي الله عنه
الى الله عزوجل في ولايته وعدله وشفقته على خلقه
وهو امر باطن في سره انتهى ترجمه پس بدانکه بدرستیکه آنچیز که
میرسد بسبب او فضل را نزد الله تعالی چیزیست وآنچیز که برسد بسبب
او شهرت را نزد مردمان چیزیست دیگر پس بدرستیکه بود شهرت ابو بکر
صدیق رضی الله عنه بخلافت وحال آنکه بود فضل او بسبب سریکه
گران شده بود در دل وی و بود شهرت عمر رضی الله عنه بسیاست
وحال آنکه بود فضل او بسبب علم بالله یعنی معرفت که فوت شد نه حصه
از ده حصه علم بوفات او رض و بود فضل او بقصد او تقرب او بسوی
خدای عزوجل در ولایت وعدل خود وشفقت خود بر خلق او تعالی

وآن امر باطن ست درست او انتهى وايضا فيه في كتاب قواعد العقائد

في الفصل الاول في معنى الكلمة الثانية وان يعتقد فضل الصحابة

رضي الله تعالى عنهم وترتيبهم وان افضل الناس بعد النبي

صلى الله عليه وسلم ابوبكر ثم عمر ثم عثمان ثم علي رضي

الله تعالى عنهم وان يحسن الظن بجميع الصحابة ويثني عليهم

كما اثنى الله تعالى ورسوله صلى الله عليه وسلم عليهم اجمعين

وكل ذلك مما وردت به الاخبار وشهدت به الآثار

فمن اعتقد جميع ذلك موقنا به كان من اهل الحق و

عصابة السنة وفارق رهط الضلال وحزب

البدعة فنسأل الله تعالى كمال اليقين والثبات في الدين

لنا ولكافة المسلمين انه ارحم الراحمين ترجمه ونيز در احياء العلوم

در كتاب قواعد العقائد در فصل اول در معنى كلمه ثاني واينكه اعتقاد

كند فضل صحابه وترتيب ايشان رضي الله تعالى عنهم واينكه افضل خلق

بعد نبی صلی الله علیه وسلم ابو بکر پس عمر پس عثمان پس علی رضی الله

تعالی عنهم و اینکه نیک گمان برد با جمیع صحابه و ثنا کند بر آنها چنانکه ثنا

کرده است الله تعالی و رسول او صلی الله علیه وسلم بر جمیع اصحاب

و آنهمه از انجمله است که وارد شده به آن اخبار و شاهد شده بروی آثار

پس هر که اعتقاد کند اینهمه را در حالیکه یقین کننده باشد بران باشد

آنکس از اهل حق و عصابت سنت و مفارقت کرد آن شخص گروه ضلال را

و گروه بدعت را پس میخواهیم از خدای تعالی کمال یقین را و ثبات را در ۳۴

دین برای خود و برای جمیع مسلمین بدرستیکه او تعالی ارحم الراحمین است

انتهی و ایضاً فیه در همان کتاب در فصل ثالث ان فضل الصحابة علی

حسب ترتیبهم ترجمه بدرستیکه فضیلت صحابه برحسب

ترتیب آنهاست انتهی و ایضاً فیه در همان کتاب در رکن ثانی اصل

ثامن ان فضل الصحابة رضی الله عنهم علی حسب ترتیبهم

فی الخلافة اذ حقیقة الفضل ما هو فضل عند الله

عزّ وجلّ وذلك لا يطلع عليه الا رسول الله صلى الله عليه
وسلم وقد ورد في الثناء على جميعهم آيات واخبار
كثيرة وانما يدرك دقائق الفضل والترتيب فيه المشاهدون
للوحي والتنزيل بقرائن الاحوال ودقائق التفضيل فلولا
فهمهم ذلك لما رتبوا الامر كذلك اذ كان لا تأخذهم
في الله لومة لائم ولا يصرفهم عن الحق صارف
ترجمه بدرستیکه فضیلت صحابه رضی الله عنهم بحسب ترتیب آنهاست ٢٨
در خلافت چه حقیقت فضل همان ست که او فضل نزدیک خدای
عزوجل باشد ومطلع نیست بروی بجز رسول خدا صلی الله علیه وسلم
وبدرستیکه وارد شده است در ثنا بر جمیع آنها آیات واحادیث
بسیاره جزین نیست که می یابند دقائق فضل وترتیب او را فضل
آنانکه مشاهده کرده اند وحی وتنزیل را بقرینهای حوال ودقیقهای
تفضیل پس اگر نبودی فهم آنها همچنین هرآئینه ترتیب نمیدادندش

امر را همچنین چنانکه بود کند میگرفت او شان را در راه خدا نکوهش
نکوهندگان و برگشته میکرد آنها را از امر حق که ازی برگشته کنند
انتهی آنچه این امام حجة الاسلام درین مقام استدلال بادراک
اصحاب رضی الله عنهم بوجه مشاهدهٔ وحی و تنزیل و بقرائن احوال
فرموده در دیگر مقامات نیز از جهت قوت و حقیت این مسلک
همین منوال دلیل آورده قال فی الاحیاء فی بیان العلم
الذی هو فرض الکفایة من الباب الثانی فی العلم ۳۶
المحمود والمذموم وکذا الاثر فانه ایضا یدل علی
السنة لان الصحابة رضی الله عنهم قد شاهدوا الوحی
والتنزیل وادرکوا بقرائن الاحوال ما غاب عن غیرهم
عیانه وربما لا تحیط العبارات بما ادرک بالقرائن
فمن هذا الوجه رأی العلماء الاقتداء بهم والتمسک
بآثارهم ترجمه گفت در احیاء العلوم در بیان علمیکه

آن قسم فصل کفایه است از باب ثانی در علم محمود و مذموم و همچنین
اثر صحابه پس بدرستیکه آن هم دلالت دارد بر سنت چراکه صحابه
رضی الله عنهم بدرستیکه مشاهده میکردند وحی و تنزیل را و دریافت
میکردند بقرائن احوال آنچیزرا که غائب شد از غیر آنها دیدن او و
گاهی احاطه کردن نتواند عبارات آنچیزرا که دریافت شد بقرینها
پس ازین سبب پسندیدند علمای اقتدای را باصحاب و تمسک را
باثار اصحاب انتهی وایضا فیه قال فی الفصل الثانی فی وجه
التدریج الی الارشاد و ترتیب درجات الاعتقاد
وعلی هذا استمر الصحابة رضی الله عنهم فالزیادة علی الاستاذ
طغیان وظلم وهم الاستاذون والقدوة ونحن الاتباع
والتلامذة ترجمه و نیز دران کتاب گفت در فصل ثانی در وجه
تدریج بسوی ارشاد و ترتیب درجهای اعتقاد و برهمین گذشتند
صحابه رضی الله عنهم پس زیادتی بر استاذ طغیان و ظلم ست

حالانکه آن صحابه استاذان اند و پیشوایان و بایان تابعان و شاگردان

انتهی و ایضاً قال بعید هذا قال صلی الله علیه وسلم ما

فضلکم ابو بکر بکثرة صیام ولا صلوٰة ولکن بسرٍ وقر

فی صدره رضی الله عنه ولا شك فی ان ذالك السر

کان متعلقاً بقواعد الدین غیر خارج منها ترجمه

ونیز گفت قریب این فرمود صلی الله علیه وسلم فاضل نشد

برشما ابو بکر رض بسبب کثرت روزه ها ونه بسبب نماز ولیکن بسبب

سرّیکه گران شد در سینهٔ وی رضی الله عنه وشک نیست در اینکه

این سر بود متعلق بقواعد دین نه خارج از قواعد دین انتهی ملاحظه

فرمایند که اعتقاد افضلیت خلفای اربعه رض بترتیب خلافت چه قدر

ضروری در دین نزد این اولیاء الله است که این اعتقاد را از جمله

اعتقاد معنی کلمهٔ ثانیه قرار داده ومعتقدش را از اهل حق وعصابه سنت

فرموده ومنکرش را از اهل ضلال واهل بدعت شمرده ودعای تلقین

وثبات برین عقائد برای خود و جمیع مسلمین نموده رضی الله عنهم و نیز
گفت در جلد رابع فی بیان ان وجوب التوبة عام فی الاشخاص
پس از بیان توبهٔ حضرت عیسی علیه السلام از توشد هجر و پس از بیان
توبهٔ شفیع المذنبین خاتم النبیین حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و علی
آله واصحابه اجمعین، از توبکه دران علم بود و از شراک نو نعلین
با مادهٔ شراک کهنه آفتری ان الصدیق رضي الله عنه بعد ان
شرب اللبن وعلم انه علی غیر وجهه ادخل اصبعه في حلقه
ليخرجه حتی کاد یخرج معه روحه ما علم من الفقه هذا
القدر وهو ان ما اکله عن جهل فهو غیر اثم به ولا یجب
في فتوی الفقه اخراجه فلم تاب عن شربه بالتدارك
علی حسب امکانه بتخلية المعدة عنه وهل كان ذلك
الا لسر وقر في صدره عرفه ذلك السر ان فتوی العامة
حديث اخر وان خطر طريق الاخرة لا يعرفه الا

٢٩

الصلّ یقون فتأمّل احوال هؤلاء الذین هم اعرف

خلق الله بالله وبطریق الله وبمکرالله وبمامن الغرور

بالله الخ ترجمه آیا پس دیدی تو صدیق را رضی الله عنه بعد از آنکه

نوشید شیر و دانست که آن شیر بر غیر وجه اوست داخل کرد انگشت

خود را در حلق خود تا که خارج نماید او را تا آنکه قریب بود که بر آمدی

با او روح او آیا ندانسته بود از فقه این قدر مسأله که بدرستیکه

هرچه بخورد مردم بنادانستگی پس او گنهگار نیست و واجب نیست

در فتوای فقه بیرون انداختن آنچیز را پس چرا توبه کرد صدیق رض

از نوشیدن آن شیر بتدارک حتی الامکان خود بخالی کردن معده را

از شیر و نبود این امر مگر بسبب سرّیکه بزرگ شد در سینهٔ وی که شناسا

کرد او را این سر بدرستیکه فتوای عامه امر دیگر ست و خطر راه آخرت را

کسی نشناسد بجز صدیقان پس تامل کن در احوال اینهمه که آنها عارفترین

اند از جملهٔ خلق الله بخدای تعالی و براه او تعالی و بمکر او تعالے و

۳۰

بجا های پنهانی غرور با خدای تعالی ونیز درهمین جلد در بیان
ان المستحق للمحبة هو الله وحده اما صفة التنزه قال
سید الانبیاء صلوات الله علیه وعلیهم اجمعین لا احصی
ثناء علیك انت كما اثنیت علی نفسك وقال سید
الصدیقین رضی الله تعالی عنه العجز عن درك الادراك
ادراك سبحان من لم یجعل للخلق طریقا الی معرفته الا
بالعجز عن معرفته ترجمه فرمود سردار انبیاء علیه وعلیهم الصلوات
که شمردن نتوانم ثنا را بر تو چنانکه تو خود ثنا کردی بر نفس خود وگفت سردار
صدیقان رضی الله تعالی عنه که عجز از دریافت ادراک ادراک ست چه
پاک ست آنکه نگردانید برای خلق کدامی راه بسوی معرفت خود سوای
عجز از معرفت خود انتهی ازین عبارات واز لفظ اعرف خلق الله
واز لفظ سید الصدیقین واز تلو احوال صدیق اکبر رض باحوال انبیا
در مقامات علیا واز سیاق وسباق تحریرات که بخوف اطالت

بقدر ضرورت نقل کرده ام پی با فضلیت حضرت صدیق اکبر رض در
امر باطن و ولایت بردن میتوانند و نیز در بسیاری جا علاوه از مقامات
منقوله بیان معارف و محامد اصحاب ثلاثه رضی الله عنهم نموده است
کما لا یخفی علی من طالع احیاء العلوم از انجمله است در جلد اول
فی الباب الخامس فی آداب المتعلم والمعلم فی الوظیفة السادسة
و از انجمله است درهمین جلد فی کتاب قواعد العقائد فی الفصل الثانی
فی وجه التدریج الی الارشاد و از انجمله است درهمین کتاب
و فصل فی القسم الاول و از انجمله است درهمین جلد فی کتاب
اسرار الزکوة فی بیان دقائق الآداب الباطنة فی الزکوة
فی الوظیفة الاولی و از انجمله است در جلد دوم فی کتاب
الاخوة والصحبة فی الباب الاول فی القسم الرابع
و از انجمله است درهمین مقام بعد یک صفحه که دران نزول آیه
ولا یأتل اولوا الفضل منکم والسعة الخ در حق صدیق اکبر

۵۱ شیخ عبدالحق بزور عبارت مدارج النبوة این آیه را در فضل حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه آورده و یکبیت هم

۳۲ ... نقل کرده ... فضائل ... و فضائل ... انتهی منه عفی عنه

نوشته است و هم در انجا افاده فرموده که کلهم اتفقوا علی اظهار
البغض للظلمة والمبتدعة الخ ترجمه جمیع فقها اتفاق
کرده اند بر اظهار بغض ظالمان و بدعتیان و از انجمله است در
همین جلد در باب ثالث فی حق المسلم والرحم والجوار و از انجمله
است در جلد چهارم فی کتاب الفقر والزهد فی الحالة الخامسة
و از انجمله است در همین جلد فی کتاب التوحید فی بیان حقیقة
التوحید الذی هو اصل التوکل و بر تقدیر انحصار ثبت
که ماورای این مستندات و نشانها مستندات دیگر نیز درین کتاب
مستطاب هست و حضرت شیخ اکبر خاتم الولایة المحمدیة صاحب
الفصوص والفتوحات المکیة شیخ محی الدین بن عربی در فتوحات
مکی میفرماید فی الفصل الاول من الباب الثانی فی معرفة الحروف
والحرکات من العالم الخ نودی علیه السلام فی لیلة
اسرائه فی استیحاشه بلغة ابی بکر قف ان ربک یصلی

فانس بصوت ابی بکر خلق رسول الله صلی الله علیه وسلم

وابو بکر من طینة واحدة الخ ترجمه در فصل اول از باب ثانی

در معرفت حروف وحرکات از عالم تا آخر ندا کرده شد آنحضرت علیه

السلام در شب معراج بوقت استیحاش او صلعم بلغت ابی بکر رض که

توقف فرما ای محمد تحقیق پروردگار تو نماز میگذارد پس انس گرفت

او صلعم باواز ابی بکر رض که پیدا کرده شد رسول خدا صلی الله علیه

وسلم وصدیق اکبر رض از طینت واحده همچنین گفت شیخ عبد الحق ۴۴

محدث دهلوی در مدارج النبوة جلد اول در واقعات معراج و اما

شنوانیدن من ترا آواز یار ترا که ابی بکر است رضی الله عنه برای آنست

که انس گیری تو بحال خود بیائی درین مقام از هیبت یا محمد چون

خواستیم تا که کلام کنیم برادر ترا موسی پس گرفت او را هیبتی عظیم پس

پرسیدیم او را وما تلک بیمینک یا موسی پس حاصل شد او را انس

بذکر عصا وبحال خود آمد همچنین تو ای محمد خواستم که انس گیری باواز یار تو

که پیدا کرده شده تو و وی از یک طینت و وی انیس تست در دنیا و
آخرت پس پیدا کردم فرشته را بر صورت وی که ندا کند ترا بلفت وی
تا زائل گردد از تو استیحاش الخ وایضاً فی الفتوحات
فی الباب الثالث فی تنزیه الحق تعالی عما فی طی الکلمات
وترتیب النقطتین ولما لم یصح اجتماع صادقین معاً لذلک
لم یقم ابو بکر فی حال النبی صلی الله علیه وسلم وثبت مع
صدقه فلو فقد النبی صلی الله علیه وسلم فی ذالک الموطن
وحضره ابو بکر لقام فی ذلک المقام الذی اقیم فیه رسول
صلی الله علیه وسلم لانه لیس ثما علی منه یحجبه عن
ذلک فهو صادق ذلک الوقت وحکیمه وما سواه تحت حکمه
ترجمه و هم در فتوحات مکی در باب ثالث در پاکی حق تعالی از آنچه در
طی کلمات و ترتیب دو نقطه و هرگاه صحیح نیست اجتماع دو صادق با هم
بدین سبب قائم نشد ابو بکر در حال نبی صلی الله علیه وسلم و ثابت

با صدق خود پس اگر نبودی نبی صلی اللہ علیہ وسلم درین مقام و حاضر
بودی ابوبکر رضہ ہر آینہ قائم شدے در مقامیکہ قائم کردہ شدہ بود دران
مقام رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم زیرا چہ نبود کسی را نجا بجز از صدیق اکبر
کہ محجوب کند او را ازین مرتبہ پس او صادق این وقت ست و حکیم او ست
و دیگران زیر حکم او ہستند و در باب ثالث و ثلثین فی اقطاب
النیات و اسرارهم وهذه الطائفة فی الرجال قلیلون فانه
مقام ضیق جدا یحتاج صاحبه الی حضور دائم و اکثر
من کان فیه ابوبکر الصدیق رضی الله عنه ولهذا قال
عمر بن الخطاب رضہ الخ ترجمہ و این طائفہ در مردان خدا قلیل اند
پس بدرستیکہ اینمقام تنگ ست یقینا محتاج میگردد صاحب اینمقام
بسوی حضور دائمی و کسیکہ زیادہ تر دران مقام ماند صدیق اکبر بود رضی اللہ عنہ و بسبب ہمین
گفت عمر بن الخطاب رضہ تا آخرہ و در جلد ثانی در باب ثالث و سبعون
فی معرفة عدد ما تحصل من الاسرار للمشاهد الخ لکن

الاقطاب المصطلح على ان يكون لهم هذا الاسم لا يكون

منهم في الزمان الا واحد وهو الغوث ايضاً وهو من

المقربين وهو سيد الجماعة في زمانه ومنهم من يكون

ظاهر الحكم ويحوز الخلافة الظاهرة كما حاز الخلافة

الباطنة من جهة المقام كابي بكر وعمر وعثمان وعلي

والحسن ومعاوية بن يزيد وعمر بن عبد العزيز والمتوكل

ترجمه ليكن قطبها كه قرار داده شده اند برانكه باشد مر آنها را اين

اسم نشده از انها در زمانه بجز يك تن و او غوث نيز باشد و او از مقربين

و سردار جماعت باشد در زمان خود و بعض از ايشانند كه باشد

ظاهر الحكم و گرد آرد خلافت ظاهره را چنانكه گرد آورده و محيط

خلافت باطنه را از جهت مقام همچوان ابو بكر و عمر و عثمان و علي و حسن و

معاويه بن يزيد و عمر بن عبد العزيز و متوكل انتهى وايضاً في هذا الباب

وهذا المقام الذي اثبتناه بين الصديقية ونبوة التشريع

الذي هو مقام القربة وهو للافراد وهو دون نبوة التشريع
في المنزلة عند الله وفوق الصديقية في المنزلة عند الله وهو
المشار اليه بالسر الذي وقر في صدر ابي بكر ففضل به
الصديقين اذا حصل له في قلبه ما ليس في شرط الصديقية
ولا من لوازمها فليس بين ابي بكر وبين رسول الله صلى
الله عليه وسلم رجل لانه صاحب صديقية وصاحب
سر ترجمه واين مقاميست كه ثابت كردم آنرا درميان صديقيت ۴۸
ونبوت تشريعي كه نام آن مقام قربتست واو ثابتست براى افراد
وآن كمتر از نبوت تشريعي ست در منزلت نزد خداى تعالى وبالاى
صديقيت ست در منزلت نزد خداوند تعالى وآن همان ست كه اشاره
كرده شده ست بسوى وى بسر كه بزرگ شد در سينهٔ ابوبكر رض پس فاضل
شد بسبب آن مقام از جملهٔ صديقان هرگاه كه حاصل شد او را در قلب او
چيزيكه نيست در شرط صديقيت ونه از لوازم آن پس نيست درميان

ابوبکرؓ و درمیان رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسی شخص چرا کہ او رضہ صاحب

صدیقیت ست و صاحب سرست انتہی وفی الباب الحادی و

الستین ومائة في معرفة المقام بين الصديقية والنبوة

ومن هذا المقام حصل لابي بكر الصديق السر الذي

وقر في نفسه وظهرت قوة ذلك السر مع وقته وقول

عايشة رض لرسول الله صلى الله عليه وسلم في مرضه

حين امره ان يصلي بالناس انه رجل اسيف ورسول الله

صلى الله عليه وسلم يعرف منه بالسر الذي حصل عنده

ما لا تعرفه الجماعة فما بقي احد يوم مات رسول الله

صلى الله عليه وسلم الا وهل في ذلك اليوم وخولط في

عقله وتكلم بما ليس الامر عليه الا ابو بكر الصديق رض

فما طرء عليه في ذلك الامر بل رقى المنبر وخطب الناس

وذكر موت النبي صلى الله عليه وسلم فقال من كان منكم

يعبد محمداً فان محمداً قد مات ومن كان يعبد الله فان الله

حيّ لا يموت ثم تلا إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ + وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا

رَسُولٌ الآیه فسکن جأش الناس حتی قال عمر رضی الله عنه

والله ما کانی سمعت هذه الآیة الا فی ذلک الیوم ترجمه

و از همین مقام حاصل شد مر ابی بکر صدیق رضی الله عنه را سکینه عظیم شد در

نفس وی و ظاهر شد قوت این مرد در وقت او و گفتن عایشه رض

از رسول الله صلی الله علیه وسلم در مرض او صلی الله علیه وسلم وقتیکه

امر فرمود او را برای نماز گزاردن با مردمان که او مردیست رقیق القلب

و دانستن رسول الله صلی الله علیه وسلم شناخت انجام آن از و

بسبب سکینه حاصل شده بود نزد او و صدیق رض را آنچه شناخته

بود شناخت پس باقی نماند کسی بروز وفات رسول خدا صلی الله

علیه وسلم [illegible] سهو و غلط کردند و [illegible] اختلاط در عقل وی

شد [illegible] حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه پس بر نیامد

آنحالت اختلاطیه بروی رض درین امر بلکه برآمد بر منبر و خطبه خواند
مردمان را و بیان کرد وفات نبی صلی الله علیه وسلم را پس گفت رض
کسیکه از شما می پرستد محمد صلعم را پس تحقیق محمد صلعم وفات نمود
و هرکه می پرستد خدای تعالی را پس بدرستیکه خدا زنده است که
هرگز نمی میرد پس بخواند این آیه را که بدرستیکه تو ای محمد میت هستی
و آنها هم میت هستند و نیست محمد صلعم مگر رسول الله پس تسکین یافت
اضطراب عظیم دلهای مردمان تا آنکه گفت عمر رضی الله عنه که والله گویا
نشنیده بودم این آیت را سوای امروز انتهی وایضاً فی الجلد الثانی
فی الباب الموفی سبعین ومائتین فی معرفة منزل القطب
والامامین محمد صلی الله علیه وسلم عبد الجامع وما من
قطب الا وله اسم یخصه زائد علی الاسم العام الذی
هو عبد الله سواء کان القطب نبیاً فی زمان النبوة
المقطوعة او ولیاً فی زمان شریعة محمد صلی الله علیه وسلم

وكذلك الاماماں لكل واحد منهما اسم يخصه ينادي
به كل امام في وقته هناك والامام الايسر عبد الملك و
الامام الايمن عبد ربه وهما للقطب الوزيران فكان ابوبكر
رضي الله عنه عبد الملك وعمر رضي الله عنه عبد ربه
في زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم الى ان مات
صلى الله عليه وسلم فسمي ابوبكر عبد الله وسمي عمر
عبد الملك وسمي الامام الذي ورث مقام عمر عبد ربه ٤٣
ولا يزال الامر على ذلك الى يوم القيمة الخ ترجمه
محمد صلى الله عليه وسلم عبد جامع بود وقطبی نیست مگر اینکه مر او را اسمی
خاص باشد زائد بر اسم عام که او عبد الله ست برابر ست که باشد
آن قطب نبی در زمان نبوت مقطوعه یا ولی در زمان شریعت محمد
صلی الله علیه وسلم وهمچنین دو امام اند که برای هر یک از ایشان اسمیست
مخصوص که ندا کرده میشوند بآن اسم هر امام در وقت خود آنجا و امام

عبد الملک و امام راست عبد الرب و آن ہر دو امام بزی قطب دو وزیر
باشند پس بود ابوبکر رضی اللہ عنہ عبد الملک و بود عمر رضی اللہ عنہ
عبد الرب در زمان رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم تا آنکہ وفات فرمود
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس نام شہادہ شد ابوبکر رض بعبد اللہ و
مسمی شد عمر رض بعبد الملک و موسوم شد امامیکہ وارث شدہ بود در
مقام عمر بعبد الرب و ہمیشہ باشد این امر برین انتظام تا روز قیامت

۴۳ قال بحر العلوم ملك العلما سند الفضلا اعرف
العرفا مولانا عبد العلي رحمة الله عليه في
حاشيته على حاشية السيد الزاهد المعلقة على
رسالة التصور والتصديق وذكر في كتاب التجليات
من لقي منهم خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم
أمير المومنين ابابكر الصديق رض وامير المؤمنين
عمر رض وامير المؤمنين عليا رضي الله عنه وذكر

ف ای صاحب الفصوص والفتوحات ۱۲

حكايات لطيفة وذكر ان امير المومنين عليًّا رضي الله عنه
قال انت اخي قلت نعم فهو اخينه قلت اين ابو بكر قال امام
قلت اريد اللحاق به حتى اسأله ما سألتك قال انظر
في النور الابيض خلف سرادق الغيب فتركته وانصرفت
ودخلت في النور الابيض خلف سرادق الغيب
فالتقيت ابا بكر الصديق رض على راس الدرجة
مستندا ناظرا الى الغرب عليه حلةٌ من الذهب
الابهى له شعاع يأخذ الابصار قد اكتنفه النور
ضاربًا بذقنه نحو مقعده ساكتًا لا يتكلم ولا يتحرك
كانه المبهوت فناديته بمرتبتين ليعرفني فاذا انه
اعرف بي مني بنفسي فرفع رأسه الي قلت كيف الامر
قال هو ذا ينظر فيَّ قلت له اذ... ليًّا قال كذا وكذا قال
صدق علي وصدقت انا وصدقت انت قلت فما انعم

ضاربًا بذقنه نحو مقعده
يقال ضرب الارض بذقنه
من فقهاء الاسلام

قال ما قال لك رسول الله صلی الله علیه وسلم قلت هو مقامک
قال هو مقامه صلی الله علیه وسلم قلت قد وهبه لك
قال فقد وهبته لك قلت هو بيد يك قال خذه فقد وهبته
لك الخ ترجمه وذکر کرد شیخ اکبر رض در کتاب تجلیات آن کسانرا
که ملاقات کرد ازانها که خلیفهٔ رسول الله صلی الله علیه وسلم اند یعنی
امیر المومنین ابوبکر صدیق رض و امیر المومنین عمر رض و امیر المومنین علی رض
و بیان کرد حکایات لطیف و ذکر کرد که امیر المومنین علی رضی الله عنه فرمود
که تو برادر منی گفتم بلی پس مواخات کردم از وی رض پرسیدم کجاست ابوبکر رض
گفت پیش ازین ست گفتم که میخواهم لحوق را با وی تا که پرسم از وی انچه
پرسیدم از تو گفت علی رض که ببین در نور ابیض پس پرده های غیب پس
گذاشتم علی رض را و برگشتم و داخل شدم در نور ابیض پس پرده های
غیب پس دیدار کردم ابابکر صدیق رض را بر اعلی درجه در حالیکه تکیه زده
بیننده بود بجانب مغرب بروی حله بود از زر بیش بها فاخره که او را شعاعی

۴۵

بود که خیره میکرد چشمان را بدرستیکه محیط شد او را رض نور در حالیکه ترسان
وساکت بود که کلام نمیفرمود وعدم حرکت مینمود گو یا که او رض در مقام تحیرست
پس ندا کردم او را رض دو بار تا بشناسد مرا پس دفعةً ظاهر شد که بتحقیق او
رض شناسا ترست مارا از ما بنفس ما پس برداشت سر خود را سوی من عرض کردم
که حال چیست فرمود که آنخدا وند تعالی که اینست می بیند در من گفتم
از وی بدرستیکه علی رض فرمود چنین و چنین فرمود رض راست گفت علی رض و راست
گفتم من و راست گفتی تو پرسیدم پس چه کنم من فرمود آنچه فرمود ترا رسول الله
صلی الله علیه وسلم گفتم که آن مقام خاص تست فرمود آن مقام آنحضرت
صلی الله علیه وسلم ست گفتم که بتحقیق عطا فرموده است آن مقام را برای
خاص تو فرمود که حالا بتحقیق بخشیدم ترا گفتم آن مقام باختیار تست فرمود
بگیر آنرا پس بیشک بخشیدم من او را بتو واز امام اجل شیخ
ابو نجیب سهروردی رح در آداب المریدین در
مقام عقائد متصوفین بشنو افضل البشر بعده ابوبکر رض الخ در شرح آن

شهاب الدین سهروردی ... نجم الدین کبری ...

حضرت مخدوم جهان شیخ الزمان شیخ شرف الدین احمد یحیی منیری

رح میفرماید بهترین آدمیان بعد پیغمبر علیه السلام ابوبکر صدیق رض است

زیراکه پیغامبر ص فرموده است بر نتابد آفتاب و فرود تر نرود بعد از

پیغامبران علیهم السلام بر هیچ ذاتی بهتر از ابوبکر رض و در خبر آمده است

لم یفضلکم ابو بکر بکثرة صیام ولا صلوة انما فضلکم

بشیء وقر فی صدره فاضل نشده است بر شما ابوبکر رض به بسیاری

صیام و نه به بسیاری نماز بدرستی و راستی که فاضل شده است

بچیزیکه بزرگ گشته است در سینهٔ او و آن تعظیم خداوند تعالی

ست الخ و معقول چنین گفته اند اول کسیکه پیغامبر علیه السلام را

تصدیق کرده است و بدو ایمان آورده ابوبکر صدیق بود رضی الله

تعالی عنه پس سنت حسنه در عالم او نهاده است پس هر که تصدیق

میکند پیغامبر علیه السلام را و ایمان بدو می آرد کار بر سنت وی

میکند پس انچه مؤمنانرا برین تصدیق و برین ایمان آوردن بدهند

و اعطانی مثل ایمان کل من آمن به من ولد آدم یعنی فرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم مر صدیق رض را تحقیق

تنها او را بدهند که این سنت ولیست پس ازینجا هر آیینه فضل بر همه
بعد از انبیا و رسل علیهم السلام او را بود بر جمله امت انتهی ازینجا فضل
بجمیع الوجوه مر صدیق رض را مستنبط میشود چه ثواب هر قسم فضائل
که دیگران را بود جمله مجموعةً صدیق اکبر رض را تنها بود و علاوه است از ان
فضائل ذاتیهٔ مخصوصه که بآنها حضرت صدیق رض ممتاز و متفرد ست
وایضًا اقول هذا کما قال صاحب **الاشباه والنظائر**
في فضائل **الامام الاعظم ابي حنيفة رح**
وهو كالصدّيق رضي الله عنه وله اجره واجر من دوّن
الفقه والّفه وفرّع احكامه على اصوله الى يوم القيامة
فقط ترجمه و نیز میگویم این چنانست که گفت صاحب اشباه
و نظائر در فضائل امام اعظم ابو حنیفه رحمه الله که او رحمه الله تعالی
مثل صدیق اکبر ست رضی الله عنه و برای او اجر اوست و اجر آن
کس که تدوین کرد فقه را و تالیف کرد او را و بر آورد احکام فقه را بر اصول او

فضل باعتبار ظاهر و باطن ازین تقریر پیداست [illegible] فضائل حضرت صدیق اکبر [illegible] از حضرت علی مرتضی [illegible]

تا روز حشر انتهی بر همین نسق حضرت شیخ الاسلام شیخ فرید گنج شکر رح
در راحت القلوب در مجلس سیزدهم ماه ذی حجه ۶۵۵ سنه شش
صد و پنجاه و پنج هجریه میفرماید که مردم را میباید که درین چهار مذهب
هیچ شک نیارد تا مسلمان سنی باشد اما بالقطع والیقین بداند و بدان
اعتقاد کند که مذهب امام اعظم ابوحنیفه کوفی رح برحق و از همه فاضلتر است
و دیگران پس رو مذهب اویند زیرا چه اول مذهبیکه در عالم بنا کرد
امام اعظم رح بود والفضل للمتقدمین عند الله تعالی و مذهبیکه
ما داریم مذهب ابوحنیفه کوفی ست رحمة الله علیه اقول مذهب امام
ابوحنیفه رح و اعتقادش در فقه اکبر که تصنیف اوست رضی الله عنه
اینست افضل الناس بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم
ابوبکر الصدیق ثم عمر بن الخطاب ثم عثمان بن عفان
ثم علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنهم اجمعین ترجمه
افضلترین مردمان بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم ابوبکر صدیق رض است

پس عمر بن الخطاب پس عثمان بن عفان پس علی بن ابی طالب رضی
الله عنهم انتهی [illegible] ملا علی القاری رحمة الله
علیه فی شرحه [illegible] افضل الاولیاء من الاولین والآخرین
ای الصدیق الاکبر [illegible] و گفت سلطان علما ملا علی قاری
رحمة الله علیه در شرح فقه اکبر [illegible] او رضی الله عنه فاضلتر اولیاست
از اولین و آخرین انتهی [illegible] و در بیان شرح آداب المریدین
[illegible] آیات قرآنی [illegible] این [illegible] یکی
[illegible] محمد رسول الله والذین معه اشداء علی الکفار
الخ [illegible] رکوع و سجود [illegible]
[illegible] کند آن طاعتی
که خلق را [illegible] نصیب باشد [illegible] طاعتی بود که خاص [illegible] را با
بدین [illegible] بود الخ اقول سبحان الله
علم و تقوی و دیانت و حق شناسی این سرا اولیاء الله با وجودیکه

سلسلهٔ اولیای او تا بحضرت علی مرتضی رضی الله عنه میرسد چنانچه افاده فرموده شد

بهتر از نقل کرده شد همچنین حضرت غوث الثقلین و حضرت شیخ المشایخ

سلطان الاولیا نظام الدین اولیا و دیگر ائمهٔ طریقت که سلسلهٔ جمله

این اولیای کبار بحضرت امام المتقین علی مرتضی رضی الله عنه منتهی ست همه حق

بین و حقگو و حق پسند و متفق درین عقیده اند باز حضرت مخدوم الملک

در بیان شرح آداب المریدین میفرماید بر یکی ازین بی دیگر محال

بود که ظاهر بی باطن نفاق بود و باطن بی ظاهر زندقه بود و ظاهر شریعت

بی باطن نقص است و باطن بی ظاهر هوس است [illegible] نگاه رضی حضرت

باطن و اقرار زبان [illegible] حضرت [illegible] اصحاب رضی الله عنهم از مسلمانی

[illegible] اصحاب کبار رضی الله عنهم [illegible]

ذلک حضرت مخدوم [illegible] در بیان شرح میفرماید فی

ذکر آداب [illegible] البدایة قوله قال علیه السلام لو وزن

ایمان ابی بکر مع ایمان امتی اهل الارض لرجح وقال علیه السلام

ما فاق ابو بکر بکثرۃ الصلوٰۃ والصیام لکن بشیٔ وقر فی قلبہ

خدمت شیخ رحمۃ اللہ علیہ دلیل می آرد این خبر را بدانکہ عمل بحرکات دل

برترست از اعمال بحرکات جوارح زیرا کہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ

وسلم فرمودہ است اگر وزن کردہ شود ایمان ابی بکر با ایمان اہل روی

زمین ہر آئینہ ایمان ابی بکر بر ایمان ہمہ راجح آید و دلیل دیگرے آرد

پیغامبر علیہ السلام گفتہ است برتر نشد ابو بکر بہ بسیاری نماز و روزہ و

لیکن برتر شد بچیزیکہ آن بزرگ شدہ است وگران گشتہ است در دل

موی پس ثابت شد کہ عمل بحرکات قلوب برترست از عمل بحرکات جوارح

واگرنہ در عمل جوارح ہمہ اصحاب پیغامبر علیہ السلام برابر بودہ اند چنانکہ

ابو بکرؓ را بود دیگرانرا ہمچنان بود قولہ ولھذا اظہر من حالہ بعد

وفات رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ما لم یظہر من حال

غیرہ حین صعد المنبر فحمد اللہ واثنی علیہ ثم قال من کان منکم

یعبد محمداً فان محمداً قد مات ومن کان یعبد رب محمدٍ فانہ

الله حی لا یموت و این تائیدست که خدمت شیخ می آرد برانکه فوقیت ابوبکر
بر همه خلق بدان بود که ساکن شده بود در دل وی تو بینی که ظاهر شد از
حال وی بعد از وفات پیغامبر صلی الله علیه وسلم انچه ظاهر نشد از حال دیگر
از صحابه رضی الله عنهم تا آنکه گویند آن روز سی و سه هزار صحابه بوده اند انگاه
که ابوبکر صدیق رضی الله عنه بر منبر برآمد پس خداوند تعالی را حمد گفت و
بر وی ثنا کرد پس گفت هر که از شما می پرستید محمد را پس بدرستی و راستی
که محمد مرد و هر که از شما می پرستید خداوند محمد را پس بدرستی و راستی که
پروردگار محمد زنده است که هرگز نمیرد و بزرگان اینجا میگویند که دانداین
صدیق رض چه دیده بود تا سر وی چنان مشغول آن بود که هیچ چیز وی را از
جا نبرد فشتان بین التوقیرین پس بدینوجه فرق بود در میان
دو تعظیم یکی تعظیمیست که او را از جا می برد فوت دوستی یا فرزند
دیگر تعظیمی ست که او را نجنباند فوت سید هر دو جهان صلعم اما اگر کسی کوتاه نظر
همین ست تعظیمیت کبری ۱۲ منه
بود و بظاهر این لفظ نظر کند گمان برد که استصغار شرح ست و نه چنین ست

فضل صدیق بر همه است از تعظیم محبت
محمد است و فرزند
حب مصطفی حبیب خدا صلعم بر دوران
خوف و دوری و فراق
ابتلای جهان
و نقلی ثنا
اهل سنت که تعظیم
آنست که افضل
بشر بعد پیغامبر
ابوبکر است باز عمر
باز عثمان باز
علی رضی الله
عنهم ۱۲ منه

که قدر و خطر خلق باضافت قدر حق همه خرد ست در تحقیق اقول حضرت

مولانا روم قدس سره در مثنوی شریف در دفتر ششم

درمعنی حدیث موتوا قبل ان تموتوا اسے فرماید ع

مصطفی زین گفت کای اسرار جو + مرده را خواهی که بینی زنده تو +

میرود چون زندگان بر خاکدان + مرده و جانش شده بر آسمان +

هر که خواهد کو ببیند بر زمین + مرده را کو میرود ظاهر چنین +

مر ابو بکر تقی را که ببین + شد ز صدیقی امیر الصادقین +

اندرین نشأه نگر صدیق را + تا بحشر افزون کنی تصدیق را +

ایضاً در دفتر ایضاً در قصه بلال رضی فرماید ع آنچه آندم از لب صدیق رض

جست + گر بگویم گم کنی تو پا و دست + آن ینابیع الحکم همچون فرات +

از دهان او روان از بیجهات + همچو از سنگی که آبی شد روان + نے

ز پهلو مایه دارد نے ز میان + اسپر خود کرده حق آن سنگ را + بر گشاده

آب مینا رنگ را + همچنان کز چشمه چشم تو نور + او روان کرد ست بی بخل و فتور

54

نی زبیه آن مایه وارد نی زپوست * روی پوشی کرده و نیجا دوست

باز حضرت مخدوم جهان درهمان شرح میفرماید قوله

وقاتل اهل الردة حتی حفظ الاسلام وکارزار کرد ابوبکر

صدیق رض با اهل ردت تا نگاهداشت بدان کارزار کردن اسلام را

و آن دیگر تاییدست که خدمت شیخ رحمة الله علیه آورده است که از

امیر المومنین ابوبکر صدیق [illegible] بود

با اهل ردت بعد از نقل [illegible]

صدیق اکبر رض در مسجد درآمد [illegible]

پیشتر آمد همچنین چند بار گفت بیشتر [illegible]

صدیق رض از انوی سید عالم علیه السلام [illegible]

و گفت یا رسول الله صدیق رض را [illegible]

دینار پنهان داد و چهل هزار آشکار [illegible] هزار [illegible]

بدین محل [illegible] سید عالم علیه السلام گفت [illegible] گفت که اگر

دو هشتاد و هیم بیم سید عالم علیه السلام گفت نه اگر ده هشتاد بار به
باین محل رسید اعرابی گفت چرا خر هم محل او که بزرگ ست نه بران
ایثار مال ست بلکه محل او بچیزیست وقر فی قلبه و آن عظمت و جلال
خداوند ست که در سر وی پدید آمده است معلوم شد که او را محل
خاص بود که دیگرانرا نبود رضی الله عنه انتهی باز همین شیخ الاسلام
مخدوم جهان در مکتوبات بیست و هشت که در خاص
حل مشکلات و معاملات حضرت مخدوم منافر بلخی ست و اظهار آن
مکاتیب را منع فرمود که موجب افشای سر ربوبیت ست این حدیث
نوشته در مکتوب دهم ما فضل ابو بکر بکثرة صلوة ولا بکثرة
صوم انما فضل بشیء وقر فی صدره سریه ابو بکر رضی را بود از وی
بود و بعده در انجا میفرماید آنکه نوشته بود در باب شانه سر چیز که در مکتوب
باید خواند همه در شانه فرو خواندم گویی این شانه در پیش دل من
چیزی بیان میکند نشانهای مخدوم انچه نشانها بمن میرسد

نبشتن چه حاجت نزدیک ست اینمعنی بدانکه ما صب الله شیئاً

في صدري الا وقد صببته في صدر ابي بکرؓ و این صب

از دل بدل بود زبان را خبر نی چون مرید را با دل پیر مقابله افتد

بر قدر مقابله ازان دل برین دل صب شود اگر نبشتن و زبان در میان

نبود چه زیان و این استعداد مرید بغایت عزیز ست انتهی و نیز همین مخدوم

جهان قطب عارفان در مکتوبات صدی در مکتوب بست هفتم

میفرماید و هم ازینمعنی ست که خواجه کونین فرمود ان الله یتجلی للخلق

تحقیق خدای تعالی تجلی خواهد فرمود برای

عامة ولابي بکر خاصة یعنی معرفت صدیق رضؓ که بوی جلوه ساخته

عموماً و برای صدیق اکبر رضؓ خصوصاً

او بمشام ساکنان قدس رسیدی کاملتر بود پس لذت او از دوست

بیشتر بود انتهی اینجا هم افضلیت بجمیع وجوه فضائل آشکارا ست که

هر کسی را هر قدر که فضائل خواهد بود مقصود ازان همان ثواب عند الله ست

بمیزان شناخت ثواب همان تجلی و رویت حق ست و در تجلی و معرفت و

لذت حضرت صدیق اکبر رضؓ اکثر و افضل بر آمد از جملهٔ عالم و هم همین

فبخه ع منه

مخدوم جهان در مکتوب هفتاد و چهارم میفرماید صدیق

اکبر رضا آن مرد با ادب که صد و بست و چهار هزار و چند پیغامبر آمدند و رفتند مجلس را مدی چون صدیق رض نبود و نیز حضرت مخدوم جهان در فوائد رکنی میفرماید پیر چون محمد مصطفی علیه السلام باید که تا بگوید

ما صب الله شیئاً فی صدری الا وقد صببت فی صدر ابی بکر

ترجمه نریخت خدای تعالی چیزی را در سینه من مگر بتحقیق ریختم در سینه ابوبکر صدیق رض انتهی این همه بود از دل بدل و گوش و زبانرا خبری نه بی مرید و نه بی پیر تا عالم بود هرگز چنین پیر دیده بود و نه چنین مرید شنیده انتهی و نیز چنین حدیث تفضیل بر ترتیب خلافت در ملفوظات و جلد دیگر مکتوبات هم بن مخدوم جهان موجود است و در شرح تعرف نیز مثال این حدیث موجود که ما فضل ابوبکر بکثرة صیام و لا صلوة ثم فضلکم بشیء وقر فی صدره ای عظم فی صدره انتهی و نیز در مدارج النبوة شیخ عبدالحق محدث

دہلوی چند جا این ہر دو حدیث بعینہ و در بعضی جا مضاف این آوردہ
قطب الوقت حضرت شیخ عبد القدوس گنگوہی قدس سرہ در مکتوب
چہل ونہم از مکتوبات قدوسیہ میفرماید در خدمت کفش صدیقی
باید شد وکُونُوا مَعَ الصّٰدِقِیْنَ + فرمانست وحکمت را این نشان ست
کہ در حضرت سلطان بی اعانت خواصان بی مصاحبت آشنایان
بار دشوار ست اگرچہ کردار وحسن ہزار ست وآن صدیق رضی اللہ
عنہ درین عہد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم بعد او متابعان او بیند الخ
ودر مکتوب ہشتاد وسوم میفرماید صدیق اکبر رض یار غار
بود کمال وجمال او این مقدار بود کہ ہیچکس از اولیای اولین و
آخرین بمرتبہ او نمیرسد الخ ودر مکتوب ہشتاد وچہارم میفرماید
نبشتہ بودند کہ گاہ گاہی بندہ صورت خود را طریق صورت حضرت
پیر دستگیر می بیند ای برادر این دولت مفتاح کنوز تجلیات
احدیت وانوار صمدیت ست درین مقام صدیق اکبر رض چنان

سلطان احمد چرم پوش بہاری قدس سرہ نیز ہمچنین ست کما صرح فی ہذہ الفتوی وکیفما عندی

بلند رفت که دست هیچ ولی از ابتدای عالم تا انتها گرد دامن اعلای او
نگشت صورت او بصورت محمد صلعم در صحرای دل پدید گشت که
شيء وقر في قلبه اشارت بدانست لو كنت متخذا خليلا
لاتخذت ابا بكر خليلا بیان آنست که وی از صورت خود
بگذشته بود بصورت پیر خود خود را نموده بود و با پیر خود یکی گشته
... رسول الله صلی الله علیه وسلم در قاب قوسین او ادنی
... و با وی بیک صورت و بیک معنی لاجرم اتخاذ خلت بصورت حاجت
... در معنی هر دو بیک معنی آمد نکفی خلة الله محمد صلی الله
... وسلم و ابو بکر هو لا هو الا هو فهو هو فذلك معنی
... فی الشیخ و البقاء به ای برادر این دولت بکمال سعادت
... قلب با شیخ بود که هر چند خود را بجوید شیخ را بیابد تا بجائی رسد
که خود را علیحده ... ور در مکتوب نود و سوم میفرماید هیچ
از حق تعالی آورند نه رقی جمال ایشان کردند که ما صب الله شیئا

في صدري الا وقد صببته في صدر ابي بكر الخ ودر مکتوب
صد و پنجم سفر باید حضرت صدیق اکبر رض قدم بکمال رسانید ودر
غار یار غار شد و گفت من خدای تعالی را از حب ان محمد مصطفی
صلی الله علیه وسلم دیدم سبحان الله قدر پیران مریدان چه دانند که گفته اند
هر که ایشانرا شناخت خدای تعالی را یافت و هر که خدای تعالی را
یافت ایشانرا شناخت الخ و نیز درهمین مکتوب سفر باید فقرای
اہل صفه را معلوم ست که چسان بر ایشان فقر بود و ابوبکر و علی ٦١
رضی الله عنهما را بر فقر داشتی و عثمان و عبد الرحمن بن عوف را
بر غنا و یسر گماشتی چون بفرمان پیر بود هیچ زیان نداشت و هیچ نقصان
نمی یافت بلکه همه کمال بر کمال بود و همه جمال بر جمال می افزود الخ
و نیز درهمین مکتوب سفر باید غیر صحابی اگرچه در مرتبهٔ رفیع رسد و صاحب
ولایت و صاحب تصرف و عطا گردد بمرتبهٔ صحابهٔ کرام رضی الله عنهم
نرسد که فضل صحبت فضل کلی ست و آن فضل جزئی و فضل جزئی

بافضل کلی برابر نبود اینجاست که صدیق اکبر رضی الله عنه برجمله اولیای عالم

تفضیل دارد که در حدیث آمده انما فضل صحبت یافت ما صب الله شیئاً

فی صدری الا وقد صببت فی صدر ابی بکر شتافته الخ

و در مکتوب صد و سی و چهارم میفرماید بعد ذلک تزکیه از

ضلالت بر اعتقاد آن شرط راه مردان خدا و اهل حق ست و من

علامة اهل السنة والجماعة تفضیل الشیخین وحب الختنین فمن

۶۲ فضل علیاً علی الشیخین فقد خرج ... کان او ...

ذی من اهل الضلالة والخارج من اهل الهدایة واصر

العصبیة ... سب الائمة ونعوذ بالله من ذلک

فی ... در مکتوب صد و شصت و سوم

میفرماید ... صحابه فضل زهد و آن رافضه است

... برپای مسح کنند و آن شیعه است الخ

در ... نیز از تمهید گفته علمای سنت و جماعت گفته اند

که افضل خلق است بعد از انبیا و رسل امیر المؤمنین ابوبکر صدیق
رضی الله تعالی عنه و فی الحدیث لم یفضلکم ابوبکر بکثرة صوم
ولا بکثرة صلوة ولکن هو بشیء وقر فی قلبه و نگویم که علی شجاع
نبود بلکه علی شجاع بود و او شجاع تر که فی الشجاعة است پس تفضیل
در صفا باطن و تیز فهمی تمام باعتقاد اولیای کرام رح برآمده و حضرت
فرید الدین عطار رح ترجمه این حدیث در **منطق الطیر**
میفرماید صدر دین صدیق اکبر قطب حق * در همه چیز از همه برده
سبق * انچه حق از بارگاه کبریا * ریخت در صدر شریف مصطفی *
آن همه در سینه صدیق ریخت * لاجرم تا بود از تحقیق ریخت * و
حضرت شیخ **سعدی شیرازی** علیه الرحمه میفرماید ای
یار غار سید و صدیق و امین * مجموعه فضائل و گنجینه صفا * الخ
و سلطان الاولیا شیخ المشائخ حضرت **نظام الدین اولیا** رح
در **افضل الفوائد** که جمع کرده سرگروه عشاق عالم و معارف

حضرت امیر خسرو علیه الرحمه است میفرماید دربیان آنکه امیرالمومنین
ابوبکر صدیق رض را صدیق ازانجا گویند بر لفظ مبارک اند که فاضلترین جمله یاران
پیغمبر ص بود و نیز چون رسول علیه السلام از معراج بازگشت هرچه فرمود
تصدیق نمود و استوار داشت و نیز صدق او بسیار بود و بعد ازان
فرمود که چون رسول علیه السلام بدولت رسالت مشرف گشت
اول کسیکه پیش آمد ابوبکر رض بود که برسالت رسول صلی الله علیه
وسلم تصدیق آورد و بیک سخن ایمان آورد و بگفتگو نیفتاد و نام ٦٤
امیرالمؤمنین ابوبکر صدیق رض بر قرص آفتاب نبشته اند آنزمانیکه
آفتاب بربام کعبه میرسد ازانجا میگذرد چنانچه فرشتگان بنام
امیرالمؤمنین ابوبکر صدیق رض سوگند میدهند آنگاه آفتاب ازانجا میگذرد
انتهی ملخصاً و در **فوائد الفواد** همین سلطان الاولیاء میفرماید
در مجلس روز یکشنبه بست یکم ذیحجه سنه هفتصد و هشت هجریه
جبرئیل علیه السلام بحضرت رسالت آمد صلی الله علیه وسلم گلیم پوشیده

وبخیه بران زده رسول علیه السلام والتحیة پرسیدند این چه نشانست
جبرئیل علیه السلام گفت یا رسول الله امروز جمله ملائکه را فرمان شده است
که بموافقت ابوبکر صدیق رض گلیم بپوشند و بخیه بران زنند انتهی ذ
رشحات که ملفوظ حضرت خواجه عبید الله احرار است قدس الله
سره در مقصد دوم در فصل اول رشحه [illegible] موجود که در معنی حدیث
یوم تسد کل فرجة الخ میفرمودند مسجدی که حضرت نبی صلی الله
علیه وسلم دران نماز میگزاردند چندین دروازه داشت آنحضرت صلی الله ٦٥
علیه وسلم در مرض اخیر فرمودند تا اکثر فرجها را بستند و آن دریچه که بر خانه
حضرت صدیق اکبر رض بود باز گذاشتند پس فرمودند الیوم تسد
کل فرجة الا فرجة ابی بکر رض ارباب تحقیق درین باب
سخنی دارند و آن اینست که حضرت صدیق رض را کمال نسبتی حبی
بحضرت رسول صلی الله علیه وسلم ثابت بود آنحضرت صلی الله علیه
وسلم درین حدیث اشارت بآن معنی کردند که همه نسبتها و طریقها در جنب

نسبت جبی مسدود ست زانکه موصل بوصل بمقصود ست جز این
نسبت حبی نیست و رابطه عبارت ازین نسبت حبی ست بصاحب رابطه
... اعتقاد و وابستگی ... مرتبه خواجگان قدس الله ارواحهم
... بحضرت صدیق اکبر رضی ... است از صحبت این نسبت حبی ست
... بحقیقت ... این نسبت حقیقی ست و قت دیگر
... بیان تحصیل این نسبت حبی ... ابیات خوانده که بیت
بین ... یوسف ... فریاد عاشق ... الخ 66
همچنین شیخ عبد الحق محدث ... مدارج النبوة در جلد
اول در وصل بیان وقار آنحضرت صلی الله علیه وسلم گفته و در جای
دیگر آمده است که ابو بکر رضی الله عنه در پیش آنحضرت صلی الله علیه وسلم
سنگریزه در دهن گرفته می نشست تا دم نتواند زد و سخن کرد و نظر
بر جمال آنحضرت صلی الله علیه وسلم دوخته رابطه محبت را نگاه میداشت
و نیز در وقائع سال نهم از هجرت مثل این آورده در مقامات حضرت

مرزا جانجانان قدس سره در بیان استفاده حضرت ایشان از
حضرت شیخ محمد عابد رحمة الله علیه نوشته ضمنیت کبری که مقامیست
بس عالی و مخصوص بحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه چنانچه این حدیث
شریف ما صب الله في صدري شيئا الا صببته في صدر ابي بكر
مشعر بمعنے ست الخ ایضا در مکتوب نوزدهم در بیان خلفا بدانند که
لفظ خلافت اعم است از آنکه ظاهری باشد یا باطنی و خلفای آنحضرت
میباید که جامع خلافتین باشند الخ در مثنوی شریف مولانا
جلال الدین رومی قدس الله اسرارهم چندین حکایات اصحاب
رضی الله عنهم مشتمل بر احوال و مقامات و قوت باطنی و شیخے ایشان وارد
که احصای آن دشوار اما چند اشعار از دفتر اول مقام تفسیر رجعنا
من جهاد الاصغر الی جهاد الاکبر از حکایت آمدن رسول

قیصر روم نزد عمر رض برسالت برحیم سه

معنی الترک راحة گوش کن	بعد ازان جام بقارا نوش کن

قد رجعنا من جهاد الاصغریم   با نبی اندر جهاد اکبریم

سهل شیری دان که صفها بشکند   شیر آنست آنکه خود را بشکند

تا شود شیر خدا از عون او   وا رهد از نفس و از فرعون او

در بیان این شنو یک قصه   تا بری از سر گفتم حصه

تا عمر آمد ز قیصر یک رسول   در مدینه از بیابان نغول

گفت کو قصر خلیفه ای حشم   تا من اسپ و رخت را آنجا کشم

قوم گفتندش که او را قصر نیست   مر عمر را قصر جان روشنیست

گرچه از میری ورا آوازه ایست   همچو درویشان مر او را کازه ایست

ای برادر چون ببینی قصر او   چونکه در چشم دلت رستست مو

چشم دل از موی علت پاک آر   وانگهان دیدار قصرش چشم دار

چون رسول روم این الفاظ تر   در سماع آورد شد مشتاق تر

دیده را بر جستن عمر گماشت   رخت را و اسپ را ضایع گذاشت

هر طرف اندر پی آن مرد کار   میشدی پرسان او دیوانه وار

٦٨

۶۵

کاینچنین مردی بود اندر جهان / وز جهان مانند جان باشد نهان

دید اعرابی زنی او را دخیل / گفت عمر نک بزیر آن نخیل

زیر خرما بن ز خلقان او جدا / زیر سایه خفته بین سایهٔ خدا

آمد آنجا و از دور ایستاد / مر عمر را دید و در لرزه فتاد

هیبتی زان خفته آمد بر رسول / حالتی خوش کرد بر جانش نزول

بی صلاح این مرد خفته بر زمین / من بهفت اندام لرزان چیست این

هیبت حق است این از خلق نیست / هیبت این مرد صاحب دلق نیست

هر که ترسید از حق و تقوی گزید / ترسد از وی جن و انس و هر که دید

اندرین فکرت بحرمت دست بست / بعد یک ساعت عمر از خواب جست

کرد خدمت مر عمر را و سلام / گفت پیغمبر سلام آنگه کلام

پس علیکش گفت و او را پیش خواند / ایمنش کرد و بنزد خود نشاند

خانهٔ ویرانش را آباد کرد / آن دل از جان رفته را دلشاد کرد

بعد از آن گفتش سخنهای دقیق / وز صفات پاک حق نعم الرفیق

وز نوازشهای حق ابدال را / تا بدانند او مقام و حال را

هست بسیار اهل حال از صوفیان / نادرست اهل مقام اندر میان

شیخ کامل بود و طالب مشتهی / مرد چابک بود و مرکب درگهی

دید آن مرشد که او ارشاد داشت / تخم پاک اندر زمین پاک داشت

انتهی ملخصاً ایضاً در دفتر اول در قصه گفتن هاتف با عمر رض در خواب که چندین زر از بیت المال بآن مرد ده مطرب را

آنزمان حق بر عمر رض خوابی گماشت / تا که خویش از خواب نتوانست داشت

در عجب افتاد کاین معهود نیست / این ز غیب افتاد بی مقصود نیست

سر نهاد و خواب بردش خواب دید / کامدش از حق ندا جانش شنید

گردانیدن عمر رض نظر پیر چنگی را از مقام گریه که هستی ست بمقام استغراق

پس عمر گفتش که این زاری تو / هست هم آثار هشیاری تو

بعد از آن او را از آن حالت براند / زاعتذارش سوی استغراق خواند

چونکه فاروق آیینهٔ اسرار شد / جان پیر از اندرون بیدار شد

همچو جان بی گریه و بی خنده شد / جانش رفت و جان دیگر زنده شد

حال وقالی از ورای حال وقال	غرقه گشته در جمال ذوالجلال
غرقه‌ئی نه که خلاصی باشدش	یا بجز دریا کسی بشناسدش

الخ علاوه ازین اسناد منقوله بسیار اسناد دیگر درین مثنوی شریف
وکتب وملفوظات اولیاء الله تعالی موجود است که بخوف طوالت فتور
وملالت علما سند درج نکردم وهر قدر که نوشته شد برای تشنگان زلال
هدایت وسالکان طریقهٔ اولیای سنت وجماعت کافی ووافی ست
وبا اینهمه قاعدهٔ کلیه که متفق علیه تمامه مشائخ وبرای همگنان عصای ۱۷
هدایت ست از ملفوظ شیخ الاسلام حضرت **فرید گنج شکر** که جمع کردهٔ
شیخ المشائخ حضرت **نظام الدین اولیا** قدس سرهما ومسمی
به **راحت القلوب** ست و در مجلس نهم ماه شعبان ۶۵۵ سنه
شش صد وپنجاه وپنج نوشته است مینویسم که فرمود هر که از مرید
وشیخ بر قانون مذهب اهل سنت وجماعت نباشد وحکایت او موافق
کتاب الله وسنت رسول الله نباشد او در معنی یکی از راه زنان ست

انتہی وحضرت مولانا روم قدس سرہ در مثنوی شریف بقصۂ

منع نمودن مرغ با صیاد در حدیث لا رهبانیة فی الاسلام میفرماید

آنکه سنت با جماعت ترک کرد	در چنین مسبع نه چون خویش خورد
هست سنت رہ جماعت چون رفیق	بی رہ و بے یار افتی در مضیق
راہ سنت با جماعت بہ بود	اسپ با اسپان یقین خوشتر رود

پس ہر کہ مقام ونشان گنج مقصود وسبیل در مذہب اہل السنة و

الجماعة و در کتاب اللہ و سنت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم داند

سرطہ سبیل رضای خدا و رسول خدا دریابد آن سہل و آسان شد کہ

در کتب عقائد سنة ... معتبرہ ببینند و از آنجا کہ مصداق

لا یخافون ... است ... ہدایت یابد تحقیق نمیبیند ایضا در

مثنوی شریف بر منبر ... میفرماید

قصہ عثمان کہ بر منبر برفت	چون خلافت یافت بشتابید تفت
بعد از آن بر جای خطبہ آن دود	تا بقرب عصر لب خاموش بود

تیره گی کس را که گوید بین بخوان	یا برون آید ز مسجد آن زمان
هیکلی بنشسته بُد بر خاص و عام	پر شده از نور یزدان صحن و بام
هر که بینا ناظر آن نور بود	کور را زان تاب هم گرمی فزود
تا ز گرمی فهم کردی آن ضریر	که بر آمد آفتاب بس منیر
لیک این گرمی کشاید دیده را	تا ببیند عین هر بشنیده را
کور چون شد گرم از نور قدم	از فرح گوید که من بینا شدم
این نصیب کور باشد ز آفتاب	صد چنین والله اعلم بالصواب
وانکه او این نور را بینا بود	شرح او کی کار بوسینا بود

وحضرت شیخ محی الدین بن عربی در فتوحات مکے

در باب ثامن و اربعون در معرفت مقام فراست مے فرماید

کما اتفق لعثمان رضی الله عنه وذلک انه دخل علیه رجل فعنده

ما وقعت عینه علیه قال یا سبحان الله ما بال رجال لا

یغضون ابصارهم عن محارم الله وکان ذلک الرجل

یعنے جامعیت و ولایت کبرے و قطبیت مطلقه و سیادة الجماعة و غوثیت بر آمده چنانکه شیخ اکبر [illegible] فتوحات [illegible]

قد ارسل نظره فيما لا يحل له اما في نظره الى عوارة

انسان او نظره في تعرّ بيت مسكون وما اشبه ذلك

فقال له الرجل أوحي بعد رسول الله صلى الله عليه

وسلم فقال لا ولكنها فراسة الم تسمع قول رسول الله صلى الله

عليه وسلم اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله الخ

ترجمہ چنانچہ اتفاق افتاد عثمان را رضی اللہ عنہ و این چنانست کہ آمد

نزد او رض مردی پس وقتیکہ افتاد نظر او بران شخص گفت عثمان رض یا سبحان نزدیک

اللہ چہ حال ست آن مردان را کہ نپوشند چشمہای خود را از محارم خدای

تعالی و بود این مرد کہ بتحقیق نظر کردہ بود دران کہ حلال نبود او را یا در نظر

کردنش بسوی ستر انسانی یا در دیدنش اندرون خانہ مسکون کسی

وانچہ مشابہ باشد این را پس گفت آن مرد عثمان را رض آیا وحی کردہ شد

بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت عثمان رض کہ نمی آید و لیکن

این فراست ست آیا نشنیدہ قول رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پرہیز کنید

از فراست مومن کہ بتحقیق مے بیند مومن از نور خدا است انتہے

وحضرت مخدوم جہان در **مکتوبات صدی** در **مکتوب**

ہفتاد وہشت میفرماید **نقل** ست چون اہل بہشت در

بہشت فرود آیند بحور و قصور وبشراب طہور قرار گیرند ناگاہ برقے

بتابد جملہ اہل بہشت چنان منور گردند کہ ہمہ در سجدہ افتند و گویند

اَلْجَبَّارُ طَاعَ عَلَیْنَا + خداوند ما بر ما تجلے کردہ است گویند ہیہات

نہ چنین ست کہ امیر المؤمنین عثمانؓ از حجرہ بحجرہ نقل فرمودہ است

گوشہ ردای او بود کہ بتافت انتہی احوال ولایت و قطبیت این اصحاب

ثلاثہ رضو کرامات وخرق عادات ایشان بسیارست درین فتوی چگونہ گنجند

در کتب وملفوظات اولیاء اللہ و **ازالۃ الخفا عن خلافۃ الخلفا**

ملاحظہ فرمایند وقت کاتب این اوراق از احصای آن تا صر ست +

علے الخصوص درین علالت نقرس کہ اینقدر ہم بدشواری سرانجام

یافتے واز انجا کہ مستفتی را از افضلیت باطن وولایت این خلفا

ثلاثة ۲۰ استفسار ست کہ از تقریر فیض تخمیر حضرات اولیاء اللہ تعالیٰ

بیشتر سند آوردہ شد واللہ الھادی الیٰ سواء السبیل و

الصلوٰۃ والسلام علیٰ حبیبہ الحمید الجمیل وعلیٰ آلہ و

اصحابہ الافاضل العرفاء وعلیٰ اھلبیتہ وازواجہ

العظماء الاتقیاء فقط

کاتب ھذہ الاوراق المفتقر علی الاطلاق

الی اللہ الغنی العزیز الخلاق السید علی اعظم

عفا عنہ اللہ الاکرم الحسینی الحنفی القادری

النعمتی الغلواروی بعظیم آبادی البھاری

۷۹

صحیح الجواب از علمای پھلواری و نواح آن

منظم و مکرم اخی مولوی سید علی اعظم صاحب دام مجدکم

از فقیر حقیر محمد محی حبیب بعد تحیت و تسلیم ملتمس آنکہ جواب استفتا را

دیدم ہمہ پسندیدم موافق عقائد اہل سنت والجماعۃ ذی اعتماد و ذی اعتبار

وسطابق صوفیان صافیان اہل الایدی والابصار یاتم جزاکم اللہ

تعالیٰ عن اہل الحق خیر الجزاء برجملہ اصحاب مذہب اہل سنت والجماعت

وپیروان سلسلہ علیہ حضرات مشائخ طریقت تلقی بالقبول لازم ومتحتم است

علی الخصوص بما قال اللہ تعالیٰ اِنَّ اَولَی النَّاسِ بِاِبرَاھِیمَ لَلَّذِینَ

اتَّبَعُوہُ وَھٰذَا النَّبِیُّ وَالَّذِینَ اٰمَنُوا وَاللّٰہُ وَلِیُّ المُؤمِنِینَ

والسلام علی | محمد علی حبیب | من اتبع الھدیٰ

اللہ اللہ ما احسن المجیب فیما اجاب سبحان اللہ ما ازین

الجواب بالسنۃ والکتاب فدرہ للہ الکریم الوہاب

واستمنحہ لحسن الثواب عند افتتاح الخطاب ممن لا نرجع

الا الیہ والیہ المآب الصلوۃ والسلام علی سیدنا محمد

حبیبہ وعلی الہ واصحابہ وعلی من تبعہم الی یوم الحساب

آل احمد

آل احمد

محمد نذیر احمد سجادہ قصبہ ... ۱۳۰۵

العاصی

المجیب مصیب والجواب صواب

الراجی بشفاعۃ النبی
محمد وصی احمد نعمتی فلواروی
نعمہ اللہ بنعمتہ ۱۲۵۵

وصی احمد نعمتی پھلواروی
نعمہ اللہ بنعمتہ

علیہ مشائخنا سید محمد وجیہ
رضوی فلواروی

سید
وجیہ
الدین

الجواب صواب

محمد
بدر الدین
پھلواروی

الجواب حق لاجماع الصحابۃ علیہم رضی اللہ عنہم

صدیق احمد قادری
غوثپوری پھلواروی
عفا اللہ عنہ

رأیت الفتوی فوجدت روایاتہا
مطابقتًا بالکتاب وموافقًا
بمذہب اہل السنۃ والجماعۃ
وعقائد الصوفیۃ رضوان اللہ
علیہم اجمعین وعلیہ اسلافنا

ولسمی

سید
محمد وحید الحق
قادری

محمد وحید الحق قادری

الجواب صواب یشہد بذلک السنۃ والکتاب
العبد الراجی الی رحمۃ ربہ
السبحان السید ابو نعمان

محمد
عبد الرحمن
الفلواروی

عليه اجماع اهل السنة والجماعة

ويد الله على الجماعة من شذ

شذ فى النار

محمد ظهور محيى
الدين پھلواروى
عفا الله
عنه

ما احسن هذا الجواب الموافق

للوحى والكتاب ومن انكر ذلك

فليتبوأ مقعده من النار يوم الحساب

محمد مرتضى حسن الحسنى الحسينى

الپھلواروى عفا عنه البارى

تفضيلت خلفاى راشدين على ترتيب

الخلافة حق و اصل مذهب اہل سنت والجماعة

احمد رضوى
رضى الدين

رضى الدين احمد رضوى پھلواروى عفا الله عنه

تفضيل الخلفاء الراشدين على

ترتيب الخلافة حقٌّ وعليه علماء

اهل السنة والجماعة ومن فضّل

عليًّا كرّم الله وجهه عليهم

فهو البتة مبتدع كما قال فى

الاشباه والنظائر

وانْ فضّل عليًّا رضي الله عنه

عليهما فمبتدع كذا فى الخلاصة

منظور احمد
پھلواروى
عفا عنه

هكذا ثبت بالكتاب والسنة واجماع

الاصحاب والائمة ومن سلك على غير

اجماعهم فهو ضال ومضل المجيب مصيب

محمد اشرف
مجيب قادرى

نظرت وامعنت في تقرير الجواب فوجدت كله على الحق و
الصواب كما يشهد عليه السنة والكتاب لابد لاهل
السنة والجماعة ان يعتقد بافضلية الخلفاء الراشدين
على ترتيب الخلافة لانه اسس خير القرون على هذه
العقيدة فمخالفته بدعة وضلالة

محمد حسن عسکری عفی الله عنه پھلواری

لله در المجيب من اجاب فقد اصاب الحق يعلو ولا يعلى

ابو المحامد محمد صفة الله قادری محلی تراشاعلیه

لا ريب لا ريب ان فضل الصحابة على ترتيب الخلافة
عند علماء اهل السنة والجماعة حق

محمد نعمت مجیب قادری

نظرت ورأيت السؤال والجواب فوجدت حق واكمل بالصواب
لا ريب في تفضيل الخلفاء الراشدين على سبيل الترتيب كما وقع

واسمي فقير محمد حسن قادری

۸

تفضیل الشیخین وحب الختنین	قد ارشدنا الادیب الذی
من عقائد اهل السنة والجماعة	جاب طریق الحق والصواب
وعلیه مشائخنا رضی الله تعالی	فطوبی لمن اهتدی وبشری
عنہم	لمن اقتدی وتبًا لاهل الانفس
محمد یحیی پھلواروی	والاهواء وویل لاصحاب
محمد یحیی پھلواروی	الغوایة والاغواء
من اجاب بداب الکتاب	۱۲۸۴ محمد مقصود علی
فاصاب بجد الثواب	محمد مقصود علی النہسوی الفلواروی
۱۲۸۵ شاہ محمد کبیر العبد	ولمنا الحنفی مذہبا عفا الله عنه
	المجیب الذی اعلی علی اعدائه
والله لله الوهاب جر من اجاب بالصواب	اعظم الله عظمته وانعم علیه
شہاب الدین احمد الصدیقی	نعمته ما اطبق الامر بالسنة
الحنفی النہسوی الپھلواروی	والکتاب وما اوفق بقول

الشائع والاقطاب فمن انحرف
عنه فقد خطأ بالاجماع و
الاصحاب وهم الذين دل
على فضلهم خير القرون قرني
ثم الذين يلونهم ثم الذين
يلونهم بلا ارتياب فمن
انتسب اليهم الخطاء الا
بسوء الظن والبغض والشنآن
فمن ابغضهم فببغضي ابغضهم
يقال عليه الحق الصواب

العبد الضعيف المتمسك بحبل الله
الصمد السيد حميد الدين احمد
عفا عنه الله الاحد
الحنفي الچشتي الكهراوي
[illegible] اباد

من اجاب هذه المسألة فهو
اعلى واعظم علماً واكمل فهماً
واقوى ديناً جوابه صحيح لامجال
فيه للانكار ومن انكر ذلك
فهو ادنى واقل علماً وانقص فهماً
واضعف ديناً انكاره خطاء
لا قابل للاعتبار

المعتصم بالله الحميد
الاحد السيد قسيم الدين احمد
عفي عنه حنفي [illegible]
[illegible] اباد

الجواب كله حسن صواب
١٢٨٨
بلا شك وارتياب وهو
موافق للاحاديث والكتاب
١٢٨٨

ولم ينكره الا المسمى بالكذاب ١٢٩٨	المتفقة عليها فقد ذهب
ولم يخالفه الا من لم يجد العلى ١٢٨٨	الى الضلالة والغواية فقط
والصواب فاقمني عليه ياسميع ١٢٨٨	محمد مراد علی عفی عنه
الدعوات الى يوم الحساب	
وهب للمجيب المدقق في ١٢٨٨	قد رأيت جواب استاذنا
الكونين احسن ثواب	العلام بالاستيعاب فوجدت
اللهم انت مالكي انك اعلم ١٢٨٨	بحسن الاداب اصوب
وعلمك اعم واليك المآب	الجواب وظننت كان لرؤس
حرره محمد منير عفا عنه ١٢٨٨	الضالين اشد القبقاب
السلام الوهاب	العبد بشارت حسین عفا عنه رب المغربين فقط
هذا الجواب موافق لعقائد	
اهل السنة والجماعة فمن ذهب	
الى خلاف هذه العقائد	لا اله الا هو سبحانه عما

يشركون + يريدون ان يطفؤا نور الله بافواههم ويابى الله
الا ان يتم نوره ولو كره الكافرون هو الذي ارسل
رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله
ولو كره المشركون + والله اخرجكم من بطون امهاتكم
لا تعلمون شيئاً وجعل لكم السمع والابصار والافئدة لعلكم
تشكرون + أفبالباطل يؤمنون وبنعمة الله يكفرون
فسئلوا اهل الذكر ان كنتم لا تعلمون + **فهذا** الكتاب ۸۴
نيق ونظم رشيق مبانيه يسيرة ومعانيه كثيرة قد
احتوى على ما اجمع عليه ائمة اهل السنة والجماعة
واستوفى اسانيد وثيقة لا المرية فيها ولا الشناعة
ظهر امر الله بما اودع فيه لا الريبة تعتريه ولا الباطل
يأتيه فيا من حرره وايد الدين القويم ويا من هو على
بينة من رب السموات السبع ورب العرش العظيم +

قد هديت جماهير عُتلّ وزنيم واتيت بقبس لكل منه
اثيم وانك لتدعوهم الى صراط مستقيم ولكن ذلك فضل
الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم فان الذين
لا يؤمنون بالاخرة عن الصراط لناكبون بل لجوا في
طغيانهم يعمهون والذين امنوا وعملوا الصالحت طوبى
لهم وحسن ماب هو ربي لا اله الا هو عليه توكلت و
اليه متاب مثل الفريقين كالاعمى والبصير وما يستوي
الاعمى والبصير ولا الظلمت ولا النور ولا الظل ولا
الحرور فمن اعتقد افضلية الخلفاء الاربعة على
الترتيب المشهور بين اولى الالباب المذكور في السنة
والكتاب فقد اهتدى ومن اعرض عنه فانه صد عن
السبيل واضل وضل وغوى افلا يتدبرون القرآن
ام على قلوب اقفالها ما اسوء انفسا حزنكن مست

من قبل فما بالها فعليكم يا اولی الابصار بکلمة حقة فی
هذا الکتاب فانها کلمة طیبة کشجرة طیبة اصلها ثابت
وفرعها فی السماء وایاکم واقاویل الغاوین فانها کسراب
بقیعة یحسبه الظمآن ماء حتی اذا جاءه لم یجده
شیئا ولا تقف الذین یبتغون البدع ویتبعون
الاهواء تلك الامثال ما یعقلها الا العالمون انما
یخشی الله من عباده العلماء ومن یطع الله ورسوله ۸۶
یخشی الله ویتقه فاولئك هم الفائزون اللّٰهم احشرنا مع
العلماء والصدیقین والشهداء والصالحین واجعل
اٰخر دعونا ان الحمد لله رب العلمین ط

کتبه السید
محمد فضیلت حسین
عفا عنه رب المشرقین

المجيب هو المصيب شكر الله سعيهم وعاد الينا نفعهم

علاوه ازین از اقوال صوفیهٔ صافیه و احادیث نبوی و آیات قرآنی

فضیلت شیخین بقبول کونین ثابت ست چنانچه در جواهر الحقائق

مولوی محمد باقر مدراسی رحمة الله علیه در ایقاظ الغافلین از

شیخ محی الدین بن عربی قدس سره نقل مینماید که در طبقات صحابه

بعضی مروج باطن سید انام بودند همچو خلفای راشدین و بعضی دیگر

مروج ظاهر آن حضرت شدند همچو بقیهٔ آن زمرهٔ عالیشان رضی الله عنهم

خلاصه آنکه علوم طریقت و رموز حقیقت در اوائل عهد صحابه و تابعین

و تبع تابعین که بمصدوق و بحکم حدیث خیر القرون ندبصفت کثرت

و اولویت ثابت و متحقق بود اگرچه اعلام بلقب تصوف مشتهر نبودند

در اواخر قرن ثانی باین لقب ملقب گردیدند انتهی ملخصاً و بالاتر عجب

ازین چه خواهد شد که آن شیعه خدا بالای منبرها و منارها نام آن شیخین یاد

کردند و منقبت و فضیلت ایشان بترتیب بیان فرمودند چنانکه سیفی

بستان المحدثين فى الباب الخامس والعشرين روي
عن علي بن ابي طالب كرم الله وجهه انه قال على المنبر خير
هذه الامة بعد نبينا ابو بكر وخيرها بعد ابي بكر عمر الخ
وازآيات قرآنى ثاني اثنين اذ هما في الغار اذ يقول لصاحبه
لا تحزن ان الله معنا فانزل الله سكينته عليه اجمع
المسلمون على ان الصاحب المذكور ابو بكر وازانجمله
والليل اذا يغشى الى قوله ان سعيكم لشتى وازانجمله ما لاحد
عنده من نعمة تجزى الى آخر السورة في ابي بكر الصديق
وازانجمله ولمن خاف مقام ربه جنتان في ابي بكر وازانجمله
صالح المؤمنين في ابي بكر وعمر وازانجمله ونزعنا ما في
صدورهم من غل اخوانا على سرر متقابلين نزلت في ابي بكر
وعمر وعلي وازانجمله ووصينا الانسان بوالديه احسانا
الى قوله وعد الصدق الذي كانوا يوعدون في ابي بكر

۸۸

... ... وازانجمله سیجنبها الاتقی مراد دریجا باجماع مفسرین ہمچو صاحب
التفسیر عزیزی و تفسیر کبیر و دیگر تفاسیر ابوبکر صدیق ست که این سورتها
در شان ایشان نازل شده و اہل سنت وجماعت ہمین جا تفضیل حضرت
ابوبکر صدیق رض بعد از پیمبر بر سائر امت تمسک جسته اند پس فضیلت
شیخین ازین آیتها ہمچو شکل اول بدیہی الانتاج ست لان المراد منه
ابوبکر رض افضل لان المراد من هذا الاتقی افضل الخلق
لقوله تعالی اِنَّ اَکْرَمَکُمْ عِنْدَ اللهِ اَتْقٰکُمْ و الاکرم هو
الافضل فکل من کان اتقی وجب ان یکون افضل فینتج ابوبکر رض
افضل و هو المدعی پس فضیلت حضرت ابوبکر رض قطعی ست وانچه
بعض ظنی وخلاف آن نوشته اند بر محمل خود صحیح و درست ست تفصیلش
اینکه نظر ہر یک ایشان بر خبر آحاد ست وخبر آحاد مفید ظن ست وانچه
... ... کہ متواتر ست واقع شده مثل آیتہای مذکوره محتمل التاویل
... ... آنانچه ... مجهول ... المجهول ... ... گردد

مفید قطع میگردد و بسا است که هر دلیل که مفید ظن گردد مجموع دلائل

مفید قطع کما فی المتواتر فان الاحاد لا یفید الا الظن و مجموعها

اذا بلغت حد التواتر یفید القطع هکذا فی کتاب

ازالة الخفا واقع شده که بعد از غور بران هیچ شبهه در قطعیت

این مطلب نمی ماند اینست مذهب اہل سنت وجماعت و هر که خلاف

ایشان عقیدت وانماید خارج از جاده اعتدال اہل سنت وجماعت

اللهم وفقنا بمحبة النبی المختار وآله الاطهار وصحبه ٩٠

الاخیار لا سیما صدیقة الصدیقة الذی منع العباد

عن الغل والاغلال [illegible] ذو الجلال [illegible]

[illegible] و مولی المو [illegible] حنفی [illegible]

عن [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

او الفقه ومن اعتقد خلاف | بلدة عظیم آباد و سواے او

ذلك فهو ما حال حول حق | قد رأيت هذه الاوراق من اولها

بل هو في ضلال مبين ، | الى آخرها فوجدتها موافقة

او افتم | لعقائد اهل السنة والجماعة

عبد الباقي ولاسی | [illegible]

المتوطن بجاب [illegible] عظیم آباد

٩١ هذا جواب حق و [illegible] نجيب من كتب الحديث

[illegible] الشريف و [illegible] المنيف و

[illegible] سلم الابيات العقائد الفريدة [illegible]

[illegible] الاسلام [illegible] اقوال مشائخ الكرام

العبد | والاولياء [illegible]

[illegible] پشاور | [illegible]

[illegible]

اهل السنة والجماعة فمن كان
من اهل السنة والجماعة
فتلزم عليه هذه العقيدة
ولا يفارق الجماعة فيها شبرًا
فان من فارق الجماعة شبرًا
فقد خلع ربقة الاسلام
عن عنقه كما رواه ابو ذر عن
النبي صلى الله عليه وسلم
ولا يكون شاذًا ولا قاصيًا و
لا ناحيًا والا يأخذه الشيطان
لان الشيطان ذئب الانسان
كذئب الغنم يأخذ الشاذة و
القاصية والناحية واياكم و

الشعاب وعليكم بالعامة
والجماعة كما رواه معاذ بن جبل
عن النبي صلى الله عليه وسلم

محمد كمال عفي عنه

الجواب صواب

[illegible] اعلى

من اجاب فقد اصاب

امين الله عفي عنه

قد اصاب من اجاب والله اعلم
بالصدق والصواب

العبد

عبد العلي عفي عنه الجائسي الحنفي
مدرس نارمل اسكول عظيم آباد

... [illegible] ...

لاتباع ... [illegible] ...

الكتاب والسنة والاجماع فمن

انكره باغواء الشيطان فهو

من الضالين خارج من اهل

الاسلام والايمان والآيات

والاحاديث الدالة على فضلهم

... لله عليهم من كل

الوجوه ظاهراً وباطناً مصرحة

لا يخفى على من تتبع فمن خالف

هذا فقد ضل سواء السبيل

[illegible] المعروف ...

... اصاب من اجاب وهو موافق

للوحي والكتاب

اسد الله
مفتي عنه

ما حرره المجيب ناقلاً من

كتب الاحاديث والفقه و

العقائد وكتب المشايخ الكرام

عليهم افضل التحية والسلام

حق وموافق لعقائد اهل السنة

والجماعة وخلافه باطل و

ضلال ... [illegible] ... والجماعة

محمد گل ...
مفتي عنه

٩٣

بجوابہ وافق کلامہ بقولہ تعالی
تلک حدود اللہ فلا تعتدوھا
الآیۃ وسلک علی المسلک
المشار الیہ بقولہ تعالی ھذا
صراطی مستقیما فاتبعوہ
ولا تتبعوا السبل فتفرق بکم
عن سبیلہ ولزم دخول مخالفہ
فی المصدق علیہ قولہ تعالی
ومن یتعد حدود اللہ فاولئک
ھم الظلمون وانحرافہ عن المشار
بقولہ تعالی ھذا صراطی الخ
حتی تفرق عن سبیل اللہ وغرق
فی بحر الرفض وتخالفہ لقولہ

علیہ السلام علیکم بالسواد الاعظم
کانہ شذ فی النار

امیر الدین احمد
کساروی

الجواب صحیح لا یرتاب فیہ
الا الرافض والشیعیۃ و
المنافقون

محمد لطف علی

علیہ وجدنا السلف وھو الصواب
ودل علیہ الکتاب

ارشاد حسین عفا اللہ عنہ
عظیم آبادی

الحق احق ان یتبع

عنایت احمد
عظیم آبادی

بلدۂ کلکتہ و مونگیر

ذلک الکتاب لاریب فیہ

۱۳۱۲
عبد الباری

لا ارتیاب فی صحت الجواب
وھو مذھب جمھور اولی الالباب

محمد الہ داد غفرلہ
یوم التناد

الجواب صحیح

محمد عبد الحق
عفی عنہ

ما علینا ھل نعق ھو الحق

ذو الفقار علی
عفی عنہ

الجواب مطابق للکتاب

۱۲۶۱
محمد عنایت حسین

فقیر محمد عنایت حسین غزنوی المنعمی القادری

۱۲۴۶
محمد طیب

المجیب مصیب

غلام حسین بنگالی
صوبہ بازاری

قد اصاب من اجاب

۱۲۶۷ علی رحمت

جوابہای این رسالہ ہمہ صحیح و راست
بی کم و کاست موافق احادیث

۹۵

این و تکلیف رشید مولانا فضل حق خیرآبادی رحمۃ اللہ علیہ ۱۲ منہ سلمہ

سید پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم و
بر حسب اجماع علمای راسخین و
بر طبق اتفاق فضلای کاملین ست فقط
ما هو مرقوم هو حکم الکتاب

عنایت اللہ

بردوانے محرر ہائی کورٹ کلکتہ

الجواب صحیح مطابق لما فی الکتب
المعتبرة و مذهب علماء اهل السنة
والجماعة و موافق کما قال
النبي لانه لا ... حجت لا ...
وبذا نور ... شمس الشرع ...
محمد غزالی رحمة الله علیه
فی کتابه المعروف العلوم

باحیاء ... الا ...
الامام الحق بعد رسول الله
صلی الله علیه وسلم ابو بکر
ثم عمر ثم عثمان ثم علي
رضي الله عنهم يجب على كل
اخواننا وحبيبنا المسلمين
الحنفيين ان يعتقدوا و
يشهدوا بهذا الترتيب و
الترکیب فمن ذهب الی
... فهو ليس من الفرقة
الناجية في السنة والجماعة

كتبه ...
... الحي الى رحمة ربه
لفوز العز في عبد ...
غفر الله ذنوبه وستر عيوبه

ھٰذا ھو الحق والحق احق لاتباع الحق　　اللّٰھم احشرنا معہ ثابت قطعی و

فضل علی عفی عنہ　　صدیقیت قریب درجۂ نبوت من

ہمین ست مذہب حق و صراط مستقیم　　النبیین والصدیقین الآیۃ

فتح علی عفی عنہ　　فوق درجتین بعد از نبی بوبکر بزرگ

جواب با صواب ست و موافق　　قصہ مختصر بدلیل حدیث خیر الناس

اجماع اہل حق　　و آیت قرآنی کنتم خیر امۃ اخرجت

محمد شاہ عفی عنہ　　للناس الآیۃ و محمد رسول اللہ

کفی بجواب المجیبین الحق اقتداء والذین معہ الآیۃ کفی بھذا القدر

محمد عبد الرحمن　　اسوۃ حسنۃ

کفی بالعلماء المجیبین رحمہم اللہ　　**محمد جمال الدین**

قدوۂ وچیزے نازو باید کہ بفہمم کس　　الحق ان افضل الصحابۃ بعد

و ناکس باید بشرط نظر حق ملقب بود　　رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ

بلقب صدیقیت صدیق رضی اللہ تعالی عنہ　　علی آلہ و اہلبیتہ و اصحابہ

اجمعين ابو بكر الصديق ثم عمر
الفاروق ثم عثمان ذو النورين
ثم علي المرتضى رضوان الله
تعالى عليهم اجمعين على ترتيب
خلافتهم كما هو مصرح في
الكتب المعتبرة من بدء الامالي
وضوء المعاني وتكميل الايمان
وشرح العقائد النسفي
وشرح العقائد العضدية
وغير ذلك قال السيوطي
جعل الله الجنة مثواه في تاريخ
الخلفاء في ترجمة الصديق
اجمع اهل السنة ان افضل

الناس بعد رسول الله صلى
الله عليه وسلم ابو بكر ثم عمر ثم
عثمان ثم علي الى قوله هكذا
حكي الاجماع عليه ابو منصور
البغدادي واخرج
البخاري عن محمد بن علي
بن ابي طالب قال قلت لابي
اي الناس خير بعد رسول الله
صلى الله عليه وسلم قال ابو بكر
قلت ثم من قال عمر وخشيت
ان يقول عثمان قلت ثم انت
قال ما انا الا رجل من المسلمين
ومعنى الافضلية كثيرة

الثواب عند الله تعالى بأتيننا
الخير هكذا حكم الكتاب والله
اعلم بالصواب
المسألة صحيحة
المتوسل الى الله الكريم
عبد الرحيم
قال سيدنا ومولانا امامنا
الاعظم ابو حنيفة
نعمان بن ثابت الكوفي رضي الله
تعالى عنه رضوانا دائماً كاملاً
في كتابه المسمى بالفقه الاكبر
ما نصه وافضل الناس بعد
رسول الله صلى الله عليه وسلم
ابو بكر الصديق ثم عمر بن الخطاب
ثم عثمان بن عفان ثم علي بن
ابي طالب رضوان الله تعالى
عليهم اجمعين ويجب على
سائر اخواننا الحنفيين ان
يعتقدوا بهذا الترتيب فمن
كانت عقيدته بخلافه فهو
ليس منا وليس علينا ان نتكلم
في شانه بل نتركه ونخليه
مع اخوانه
كتبه العبد
الراجي الى رحمة خالقه القدير
ابو القاسم عبد الحكيم
رضي عنه ربه الكريم
ابو القاسم عبد الحكيم

99

قصة بهار واطرافش

اني ارسل تحيتنا بترقيم هذا
الجواب فانه احسن الهدية
وهو اثبات البداهة وان له
يحسن المآب وهل جزاء
الاحسان الا الاحسان
يا ايها الاحباب

هذا الجواب موافق للكتاب
والسنة وما ذكر فيه من
دلائل كاف لمن كان على
هدى من ربه وصراط مستقيم

ومن يضلل الله فلا هادي له
وانا اذكر شيئاً يسيراً عسى ان
يكون تذكاراً قال الامام
ابو عبد الله المازري
اختلف الناس في تفضيل
بعض الصحابة على بعض
فقالت طائفة لا تفاضل بل
نمسك عن ذلك وقال الجمهور
بالتفضيل ثم اختلفوا فقال
اهل السنة افضلهم ابو بكر
الصديق رض وقالت الخطابية
افضلهم عمر بن الخطاب رض وقال
الراوندية افضلهم العباس

وقالت الشيعة علي واتفق اهل
السنة على ان افضلهم ابو بكر
ثم عمر قال جمهورهم ثم عثمان
ثم علي وقال بعض اهل السنة
من اهل الكوفة بتقديم علي
على عثمان والصحيح المشهور
تقديم عثمان قال ابو منصور
البغدادي اصحابنا
مجمعون على ان افضلهم
الخلفاء الاربعة على الترتيب
المذكور ثم تمام العشرة ثم
اهل بدر ثم احد ثم بيعة
الرضوان ومن له مزية اهل

اليقين من الانصار وكذلك
السابقون الاولون وهم من
صلى الى القبلتين في قول
ابن المسيب وطائفة وفي قول
الشعبي اهل بيعة الرضوان وفي
قول عطاء ومحمد بن كعب
اهل بدر انتهى نقله النووي 101
في شرح مسلم وهذه
عقيدة اهل السنة فمن
كان يؤمن بالله واليوم الآخر
فليلتزم هذه الطريقة السنية
العلية التي لا يحوم حولها
باطل وليحذر من اختلاف

اهل البدع الذين في قلوبهم زيغ

سعادت حسین ... متوطن

ما في هذه الكراسة حق حقيق وتحقيق رشيق من حق الى الاباطيل بالعدوان التي في مواقف الخزي والخذلان لاهل الاسلام والايمان يبتغوا نفوسهم من الضلالة ويجروا بمسالك السنة والجماعة

وحيد الحق البهاري

قال الفقير نور الدين قادري تنزل الرحمة والمقبولية على هذا الجواب لانه مطابق للسنة والكتاب وموافق لعقائد اهل الحق واولى الالباب ومن اعتقد بخلافه فقد وقع في المعصية والعقاب لانه اختار خلاف الصدق والصواب

شير محمد عفي عنه قادري مجددي

تصديق آخر

والله المجيب هو الهادي والشمس والضحى والله ثم بالله تعالى الاعلى ان هذا الجواب فتوى امر لب ما في الزبر الاولى بشير لمن كان على الهدى نذير لمن ضل وغوى كتاب قل ودل وما كان شيئا

في المطولات شمل كما ترى الناظر فيه ما نطق عن الهوى كاتبه
درة يتيمة التي لا توجد مثلها وحي يوحى علمه شديد القوى
قيمة الاكباب على تلاوته يزيد كتاب كاف ولاسقام القلوب
حلاوة وامل لازمة على اعادته شاف ويحج اهل الحق وات
بة جيب شمسة وطلاوة كما ولاباطيل اقوال اهل الغي و
لا يخفى سعفوها سنابل النور الخفي لان نافث كاتبه كشلول
ولا يقان ام انها تجري فيها لارباب النهى ولمن كان من ربه ١٠٣
نمير لعرفان واي والله ما اعظم على الهدى فيه شفاء العليل
شان السيد السند الجوهر وارواء الغليل واما من كان
الفرد اعظم العظماء اعلم في هذه اعمى فهو في الآخرة
العلماء هادي السبل استاذ اعمى وفيه ابحاث شريفة و
الكل النبيب السميدع البارع نكت لطيفة وتقريرات
البحر القمقام المجيب انه ما نطق رائقة وتحريرات شائقة

بحيث تدلهت منه عقول
اهل النهى وهو حرز حصين
كلام مبين لا تحوم حوم حمى
تحقيقاته حمائم الشبهات ولا باطل
جامع لاحكام العقائد حاو لاحسن
الاقاويل فان فيه تعليما لمن هداه
ونشاهد من كان من ربه على ١٠٣
الهدى وتبكيتا لمن كان غواه
والمكايد الشياطين الانس و
من نفوره بالهوى ولطما على
وجوه الذين اسودت وجوههم
بضل سعيهم في الحيوة الدنيا
بي والله متونه في انه كتاب

ام كوكب دري ام في الليل البهيم
الطويل مصباح وبروح نسيمه
يروح الروح فهو قوة القلوب
ام قرة العيون ام شفاء الصدور
ام غذاء الارواح فطوبى لمن
عمل به واتقى عباد الله الله الله
ثم الحذر الحذر في اصحاب
رسول الله صلى الله عليه وعلى
آله وصحبه وسلم وعليكم
بالاتباع واياكم والاختراع لانه
لا شيء شر من الابتداع والجماعة
احكم الحصون وخير البقاع و
يد الله فوق الجماعة ولا يجتمع

امتي على الضلالة ومن شذ
فقد ضل وغوى ولا يخفى على
من له ادنى مسكة من العلم
هو من ربه على الهدى ان
الانساب لا تعطى المرء نفعاً
فان الاكرم عند الله من هو
اتقى وان مدار الافضلية
عند الله ليس الا على التقى و
لو كان على اقرب اولى القربى
فسيدنا ومولانا ابو محمد الحسن رض
سبط النبي احرى بان يكون
افضل واولى من سيدنا ومولانا
امير المؤمنين نور الهدى

شمس الضحى سيدنا علي ابن المرتضى رض
وهو كما ترى وفي **المواهب**
اللدنية واصحابه كلهم عدول
لظواهر الكتاب والسنة فلا يبحث
عن عدالة احد منهم كما يبحث
عن سائر الرواة وافضلهم
عند اهل السنة اجماعاً ابو بكر رض
ثم عمر رض واما بعدهما فالجمهور
على انه عثمان رض ثم علي رض فكلامه
انتهى وفي **الفاسي** شرح
دلائل الخيرات والاجماع على
افضلية سيدنا ابي بكر
الصديق رض على سائر الصحابة

ولا يعتد بخلاف الروافض و
من قال بقولهم وهذا مذهب
الاكثر وقد سئل رسول الله
صلى الله عليه وسلم عن احب
الناس اليه فقال عايشة رض قيل
من الرجال قال ابوها رواه
البخاري وغيره وسئل
مالك رحمه الله في المدونة
من خير الناس بعد النبي صلى الله
عليه وسلم فقال ابوبكر ثم
عمر رضي الله عنهما ثم قال او
في ذلك شك انتهى وفي
الصواعق المحرقة قال

صلى الله عليه وسلم سألت
الله ان يقدمك يا علي فابى
الا تقديم ابي بكر رض وفي **نفحة**
اليمن لله دره قائله شعر

ان اردت الفوز بالامل ؛
لذ بطه سيد الرسل ؛
وبقوم صاح ودهم ؛
جاء فيه النص وهو جلي ؛
اهل فضل خاب منكرهم ؛
دع ولاة الجهل والخطل ؛
هم نجوم للهدى ولهم ؛
خير مدح في الكتاب تلي ؛
افضل الاصحاب اولهم ؛

١٠٦

خدنه في الغار خير ولي + ذو حبيبي عصبة رفضت +
بعده الفاروق صاحبه + سنة المختار لا تمل +
من سمايا لعلوم العمل + هو طغاة لا مثال لهم +
ثم ذو النورين ثالثهم + فتحوا في سائر الملل +

جامع القرآن ثم علي +
فارس هيجا ابو حسن +
نجل عم المصطفى البطل +
حبهم فرض وبغضهم +
موجب الايقاع في الزلل +
ضل من بالرفض ملتزما +
داحضا للحق بالجدل +
كيف من ذم الصحاب يرى +
انه في اقوم السبل

كتبه العبد الحقير

محمد ذو الفقار علي ... الامروهي ... ربيع الاخرى ... يوم الخميس

العبد الضعيف تقي الدين احمد
الامروهي عفا الله عنه

علماء السنة والجماعة قد
اتفقوا على تفضيل الشيخين
نحن نعتقد عليه

الراقم
محمد نور الحسن الامروهي

... لو كانت ... مند ... وقت ...

107

عالم فاضل ... كاتب ديوان ... وصاحب تصانيف ... مشهور ... العامة

الآجام اقلامًا لما امكني احصاء
ثناء هذا القسيس الادريسي
فانه قد واطى السالفين وضاهى
السابقين وضرب اعناق المبتدعين
باسياف كلمات حقيقة وقطع
رقاب الضالين بصمصام بينات
انيقة ولعمري منذ ميطت عني
التمائم وحيطت بي الغمائم ما فتق
رتق آذاني مثل هذا الاريب
النحرير احد من الاقاصي والاداني
فليهتد بهذه الاعلام وليذخر في
الجيوب والاكمام فما بال الذين
ناظروا هذا الحبر لا بل جادلوه

لا بل كما يروه لا يكادان يصغي
الى اباطيلهم واماينهم فانها
بحجتها سفسطة اوجزيرة
فهنيئًا للذين تصدوا للتشييد
اعلام الدين وتبا للذين تلقوا
بالطماس راياته ورحبا للذين
تفكروا في نجوم القرآن وويل
للذين خاضوا كالذين خاضوا
في آياته فهؤلاء على عرش السنة
والجماعة وهؤلاء على شفا حفرة
من الرفض فهل يستوي ماء
عذب سائغ شرابه وملح اجاج
فمن جسر على تفضيل الصحابة

لاعلى ترتيب الخلافة بالادلة
الواهية كبيوت لعناكب
ابتغاء مرضاة اسفهاء فقد خسر
خسرانا مبينا ووقع في غياهب
الجهالة ومزابل الضلالة
فعسى ان يتلجلج ويتزعزع ويتزحزح
قدميه وسينكس على عقبيه
بل مثله كمثل من اجرى زورقه
قرطاسية لا مجذاف لها ولا خطاف
في بحر خضم فاذا اشتدت بها
الريح في يوم عاصف وتشتت
اجزاءها فلا ياوي هو والذين
اتبعوه الى عاصم بل كانوا من

المدحضين حرره الطبيب
الشاغل بالرازيانج والزبيب
محمد عبد السلام ابن توطن
فهو وطنه وحيث اسكن فهو مسكنه

بلده كانپور

هو المصوب
لقد اصاب المجيب ومن انه
نجيح عند الطبيب ... ما
في تكميل الايمان وهو هذا
الخلفاء الاربعة افضل الاصحاب
چار یار باصفا که خلفاء راشدین
وجانشین مصطفی صلی الله
علیه وسلم ورضی الله عنهم فاضل تر

اصحاب ونزدیکترین احباب اوبند
الی ان قال وتفضلهم علی ترتیب
الخلافۃ والمراد بالافضلیۃ
اکثریۃ الثواب بدانکہ اینجا دو مقام
ست مقام اول آنکہ خلیفہ برحق
بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
ابوبکر صدیق ست بعد ازوی عمر فاروق
بعد ازوی عثمان ذوالنورین بعد ازوے
علی مرتضی رضوان اللہ تعالی علیہم
اجمعین واین مسألہ نزد اہل سنت
از یقینیات ست انتہی بقدر الحاجت
واللہ الموفق وھو اعلم بالصواب
وعندہ ام الکتاب

حررہ العبد الخامل محمد عادل
عاملہ اللہ سبحانہ بفضلہ الشامل
وجعلہ من الآمنین یوم الرجف
والزلازل واصلح حالہ بلطفہ
الکامل فی العاجل والآجل

۱۲۶۸
محمد عادل

الجواب صحیح کتبہ

عبد الحق کانپوری

لا یخفی علی من تتبع الکتب
الکلامیۃ ان الحق المتبع ھو
افضل الخلفاء الراشدین علی
ترتیب الخلافۃ فلا یصغی الی
مقالۃ من سلک مسلکا

آخر واختار خلافه كتبه	من دقائق فضائلهم وليس تفضيلة
محمد لطف الله	الا ما كان عند الله تعالى بالتقرب
من قال تفضيل الخلفاء على ترتيب	اليه وهو امر لا يعلمه الا هو ولا سبيل
الخلافة فهو فاضل ومن خالفه	للعقل اليه الا بما يوحى الى من
تخلف وفضول كتبه	اصطفاه رسولا وكم من امر
عبد الغني عفي عنه	لا يعلم من المقال الا بدلالة الحال
بلدة سهارنبور	فهم اعلم بمنطوق النصوص
احمد علي كل مال	الصريحة والمكنية وفي المفهومة
احمد علي سهارنبوري عفي عنه	بالقرائن والرجوع الى حضرته
ما قرر المجيب هو ما عليه سلف	صلى الله عليه وسلم وليس
من الاصحاب رضوان الله عليهم	الفضيلة بحسن الانتظام
اجمعين ولهم بذلك علم لما انهم	الملكية والسياسة المدنية
يشاهدون من احوالهم ويعرفونه	فانها للملوك الذين نوابه

ما قال المجيب فاضل اديب عارف وفهيم ... من الافضل ... الانبياء صلى الله عليه وسلم

111

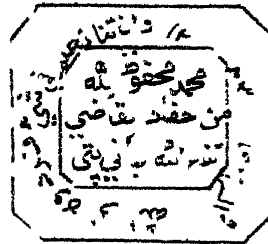
ما أموالهم الدنیا وما فیها وانما هے
بوجوه اُخر فاجماعهم علی ذلک
حجة قویة لا یتردد لدیه ظلمة وفهمه
احقر الخلائق عبد الحق
السهارنفوری خادم اهل المدینة

بلدہ پانی پت

افضلیت خلفاء راشدین علی ترتیب
الخلافة مطلقا بمعنی ست مذهب
اهل سنت مؤید باحادیث صحیح و
اجماع امت و شیعه حضرت علی رضی الله
عنه و تفضیل حضرت علی کرم الله وجهه
مخالفت صریح سنت و قول حضرت علی
رضی الله عنه را که تفضیل دهنده را تکذیب

میفرمودند و کفی بالصدیقین شهادة فقط
کتبه العبد المسکین
عبد الرحمن عفی عنه
عبد الرحمن ١٣٤٣
نست
فضیلت کلیه که مدار افضلیت برا
نیست مگر صدیق اکبر را بر جمیع صحابه
اگرچه فضائل جزئیه در دیگران هم یافته
میشوند و هذا الاجمال ما فصله
المحدث استاذ الهند الشیخ
ولی الله ابن الشیخ
عبد الرحیم فی قرة العینین فی
تفضیل الشیخین و ازالة الخفا
عن خلافة الخلفا

١١٣

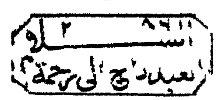
تفضیل علی رضی اللہ عنہ بر اصحاب ثلثہ
ظاہر و باہر ست کہ خلاف کتب عقائد
اہل سنت و جماعت ست شاہ
عبد العزیز دہلوی در تحفہ اثنا عشریہ
تحریر فرمودہ اند کہ حضرت علی رضی اللہ
عنہ می فرمودند کہ بر اصحاب ثلاثہ تفضیل مرا
ہر کہ نسبت بمن نماید مفتری است
نیز ہم او را ہشتاد درہ بہتان

واللہ اعلم بالصواب

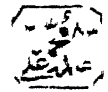
و فضلہم علی ترتیب الخلافۃ

حق ثابت لان خلافہ مما قد وقعت بالاجماع
وما یقع بالاجماع ای باجماع الصحابۃ
فالکلام فیہ خطاء بل ضلالۃ
تدبید لقولہ صلی اللہ علیہ وسلم
لا یجتمع امتی علی الضلالۃ ولذا
صار مذہب اہل السنۃ والجماعۃ

بلدۂ مراد آباد

المجیب الذی جاء موافق لمذہب اہل
السنۃ والجماعۃ الذی سعی سعیاً
مشکوراً مطابق لہ وسالک علی سبیل
الرشد والہدایۃ محمد عالم علی عفی عنہ

116

بلدة دہلی

الحق لا یتجاوز عما فی هذه الرسالة
فماذا بعد الحق الا الضلال +

محمد نذیر حسین

الحق ان تفضیل الخلفاء الاربعة ثابت و
متیقن علی ترتیب الخلافة عند اهل السنة
والجماعة کما کان فی زمن النبی صلی الله
علیه وسلم فمن تفضل العلی علی الخلفاء الثلاثة
فهو مبتدع ومخالف لاصحاب رسول صلی الله
علیه وسلم ولاهل السنة والجماعة

کتبه خاکروب محمد مسعود نقشبندی دہلوی ۱۹ شهر ذی حجه ۱۳۰۲ ہجری

محمد مسعود

شفیع مخلوق محمد کریم

فالذی کان علیه اهل السنة والجماعة
ان خلفاء الاربعة افضل الامم بعد
الانبیاء علیهم السلام علی ترتیب الخلافة
عند الله فی کثرة الثواب

حرره الحنفی السنی محمد شاه
اوصله الله الی ما یرضاه

درویش جہان شاه ۱۲۸۵ محمد

اصاب المجیب الفهیم اعطاه
الله الاجر العظیم

محمد یوسف عبده ۱۲۸۹

دہلوی

بلدة لکھنؤ واطرافش

درحقیقت کسیکه تفضیل حضرت علی

114

برحضرات اصحاب ثلاثہ رضی اللہ عنہم
اعتقاد نماید بروا اطلاق تفضیل بجا
می آید صاحب **تحفۂ اثنا عشریہ**
میفرماید فرقۂ دوم تفضیلیہ مذہب
ایشان اینست کہ مرتضی افضل
الناس بعد الرسول ست وصحابۂ
کرام را بخیر یاد میکنند و نسبت ظلم
وغصب وضلال نمی نمایند و در ہیچ
مسألہ مخالف فرقۂ اول نمیشوند مگر
در تفضیل فقط انتہی کلامہ مختصراً و او مخالف
اجماع ست حضرت ملک العلما مولانا
بحر العلوم قدس اللہ العلی الاعلی
سرہ العلی الی یوم معلوم در **شرح**
فارسی فقہ اکبر ارشاد مینماید و بر
تفضیل شیخین جمیع اہل سنت وجماعت
اتفاق دارند و انچہ از امام مالک رح
نقل میکنند لا افضل احدا علی
بضعۃ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وعلی آلہ
وسلم مخصوص بعالم نسوان ست
بقرینۂ سوال کہ فاطمہ زہرا افضل ست ۱۱۵
یا عائشۂ صدیقہ ورنہ امام مالک رح
نص کردہ اندر انکہ ابوبکر رض افضل
اصحاب ست پس عمر و از ہیچ اہل سنت
وجماعت شنیدہ نشد کہ تفضیل
شیخین را منکر باشد و مخالف
نیستند درین مسألہ مگر شیعہ و از

امام همام ابی حنیفه رح پرسیده شد
که مذهب اهل سنت وجماعت چیست
امام جواب دادن تفضیل الشیخین
وتحب الختنین فرمود تفضیل دادن
شیخین را و محبت داشتن ختنین را
انتهی و تفضیل حضرات اصحاب ثلاثه
رضی الله عنهم ترتیب خلافت صرف
و امور سیاست مدنی نیست بلکه
از جهت دیگر فضائل و امور باطنی است
شارح مقاصد می آرد الکلام
فی الافضلیة بمعنی الکرامة
عند الله تعالی وکثرة الثواب
وشارح مواقف

می نگارد و مرجعها ای مرجع الافضلیة
التي نحن بصددها الی کثرة الثواب
والکرامة عند الله تعالی و
ذلک یعود الی الاکتساب
للطاعات والاخلاص فیها
انتهی وحضرت بحر العلوم در
شرح فقه اکبر میفرماید بدانکه
مراد از افضلیت اکثریت ثواب و
اعظمیت مرتبه است نزد الله تعالی
چه مناط مدح در عاجل و استحقاق
ثواب در آجل همین است و شیخ
ابن همام در شرح هدایه درباب
امامت گفته که ابوبکر رض اعلم صحابه بودند

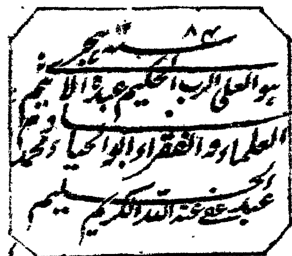
وشیخ عبدالحق دہلوی در شرح
مشکوۃ نیز تقریر این کردہ وامام فخر الاسلام
بزدوی قدس سرہ در کلام خود نیز
بران نص کردہ وشیخ ابن تیمیہ
که از اصحاب امام احمد است گفته که
اہل سنت وجماعت بران اتفاق دارند
که ابوبکر اعلم اصحاب بود وبالجملہ تفضیل
الشیخین ثوابا وعلما مذہب جمہور
اہل سنت وجماعت است وانچہ در
عقائد عضدیہ واقع شدہ است
که مراد از افضلیت اکثریت ثواب است
نہ اکثریت علم وشرف اعتبار آن نیست
که از قلم ناسخ باشد انتہی ودرہ الایت

بالمنیہ حضرات اصحاب ثلاثہ رضی اللہ
عنہم ونقل تمام از سابق ہم منقول جواب الا
بود چنانکه مجیبہ اول تصحیح [illegible] نمودہ
اعظم العلی الاعظم اجرہ ونجاہ
یوم الحساب کما بذل سعیہ
الجمیل فی اظہار الحق وتحریر
الجواب واللہ اعلم بالصواب و
عندہ حسن الثواب ۔ کتبہ
الفقیر الی العلی الرب الحلیم
ابو الاحیاء محمد المدعو بانعیم
تجاوز اللہ عن سیئاته وکتب
فی الزبر حسناته
هو العلی الرب الحلیم جواب

الاول صحيح اصح وهو مقرون بالحق والصواب والمجيب الاول نجيح انجح وهو مصيب عند اولي الالباب جزاه الله تعالى خير الجزاء يوم الحساب لما نظرت وامعنت في تقرير الجواب فوجدته كله على الحق والصواب كما يشهد عليه السنة والكتاب فمن يدعي خلافه فهو رافض مفتر كذاب ويؤيده ما في كتب الحديث الشريف والفقه المنيف وما في كتب العقائد وفي اقوال المشائخ العمائد حرفا بحرف وقد اتفق عليه جمهور اهل السنة والجماعة من السلف والخلف فمن خالف بهذا الاعتقاد فقد ضل عن الصراط القويم السوي المستقيم كما في **شرح العقائد** النسفي افضل البشر بعد نبينا ابو بكر الصديق ثم عمر الفاروق ثم عثمان ذي النورين ثم علي المرتضى وخلافتهم على هذا الترتيب ايضا والله اعلم وحكمه احكم فقط

حرره عبده الاسى القسي الاثيم خادم العلماء والفقراء ابو الحياء محمد عبد الحليم عفا عنه الله

الکرہیہ منمقام دار العلم فرنگی محل
منمحلات خیر البلاد لکھنؤ
فی التاریخ احد وعشرین خلون
من شعبان المعظم یوم السبت
سنہ ۸۹ تسع وثمانین بعد الالف
والمأتین من هجرة رسول الثقلین
اللهم صل وسلم علیہ وعلی آلہ فی الملوین

بر صاحبان افکار ثاقبہ وآرای صائبہ
کہ چشم شان بکحل انصاف وخالی
از غبار اعتساف ست محتجب ومستتر مباد

کہ تفضیل شیخین رضی الله عنهما از معتقدات
فرقہ حقہ سنیہ کثرہا الله سبحانہ فی البریات
وہمانا کہ این مسألہ اجماعی اہل سنت
والجماعۃ ست در حدیث ما طلعت
الشمس ولا غربت بعد النبیین
افضل من ابی بکر رض وقطع نظر از روایات
واخبار واحادیث وآثار کلام ملک
علام الذی لا یأتیہ الباطل من
خلفہ تنزیل من حکیم حمید ناطق ست
بر افضلیت وسبق مرتبہ ابوبکر رض چنانچہ
ارشاد میفرماید والسابقون الاولون
من المهاجرین والانصار والذین
اتبعوهم باحسان رضی الله عنهم

و رضوا عنه و از اصرح آیات بینات و
بدیهیات اولیات که دلالت بر فضل
ابی بکر الصدیق رض دارد آیه غارست
که کسی از اصحاب درین فضل مساهم
و شریک او نیست و این فضیلت از
خصائص آنجناب ست
این سعادت بزور بازو نیست + تا نه بخشد
خدای بخشنده + امام همام فخر الدین
رازی در ذیل این آیه بسیاری
از فوائد و مهمات مطالب ذکر فرموده
و فرموده که مرجح صحابیه ابوبکر رض
و بران بسیاری بکلام عرب وجود
قائم فرموده من شاء الاطلاع

فلیرجع الیه ولله دره و علیه
اجره و نیز پوشیده نماند که افضلیت
شیخین رضی الله عنهما در قدیم و حدیث
متفق بوده و کسی را از اسلاف و اخلاف
دران خلاف نبوده اما آنچه گفتیم دلیل
بران افادت بسیاری از محققین منقول
در عقائد نسفیه مذکورست و افضل
البشر بعد نبینا صلعم ابوبکر
الصدیق ثم عمر ثم عثمان
ذو النورین ثم علی المرتضی
انتهی کلام المصنف و فاضل محقق
و کامل مدقق فقیه لاثانی مستجمع فضائل
کمالات نوع انسانی سعد الدین تفتازانی

در شرح این کلام میفرماید علی هذا اهل الحق ثم عثمان ثم علی رضی الله
وجدنا السلف والظاهر انه عنهم وحکی عن اهل الکوفة تقدیم
لو لم یکن لهم دلیل لما حکموا علیٌّ علی عثمان وبه قال ابن خزیمة
بذلک واما نحن فقد وجدنا انتهی کلامه ملتقطاً فقد رای حجة
دلائل الجانبین متعارضة انتهی و بر متدرب بصیر و ناقد خبیر که تتبع کتب
کلامه آری در عثمان رض و علی ع اختلاف است رجال و احادیث نموده مخفی نخواهد بود
۱۲۱ و همین مراد از کلام شارح است که قول که مذهب صحیح جمهور محققین و اهل حدیث
آن محقق فقد وجدنا الخ است از ال تقدیم عثمان رض است و قول ذاهب بضعف
کوفه تقدیم علی رض منقول است عمدة الحفاظ و معتقد به همین است و از خلاف شرذمه
والمحدثین مسموع اوانی و اقاصی ابو الفیض محمد قلیله خللی متطرق نمیشود و شان عاقل
بن محمد علی الفاسی در جواهر الاصول و متدین آنست که مسلک جمهور اهل حدیث
من علم حدیث الرسول میفرماید افضلهم و ارباب تحقیق اختیار نماید بر چند
علی الاطلاق ابو بکر ثم عمر باجماع این امر بسبب مزید اشتها حاجت

بیان نمودن انیاب اطمینان قلوب
متعطشان زلال ایقان بنقل کلام
بعض اماثل زعماء پرداخته می آید
رئیس الحفاظ سید المحدثین محی الدین
ابی زکریا نووی رضی الله عنه
در تهذیب الاسماء واللغات
مینویسد واجمع اهل السنة علی ان ۱۲۴
افضلهم علی الاطلاق ابو بکر ثم
عمر وقال جمهورهم عثمان ثم
علی رضی الله عنهم وقال الخطابی
وقدم اهل السنة من اهل الکوفة
علیاً علی عثمان وبه قال ابن خزیمة
والصحیح قول الجمهور بتقدیم

عثمان لهذا اختاره الصحابة
للخلافة وقدموه وهم اعلم
و اعرف بالمراتب انتهى کلام الامام
احله الله دار المقام و از افادات
بعض سادات محققین ظاهر و هویداست
که هر کسیکه تفضیل دهد علی رض را بر عثمان رض
پس تحقیق که او مخالفت کرد اثنا عشر
هزار اصحاب رسول خدا صلی الله علیه
وسلم را حال آنکه ارتحال فرمود جناب
رسالتمآب صلی الله علیه وسلم و از ایشان
راضی بود و هرگاه که مخالفت جمهور علما
فی نفسه تشنیع و قبیح ست فکیف که مخالفت
اصحاب اولوا الالباب جناب ختمی مآب

باشد خاتمة الحفاظ قاضی القضاة شیخ
الاسلام ملک العلماء الاعلام حافظ العصر
حاوی ملکات انسانی ابو الفضل
شهاب الدین احمد بن علی عسقلانی
در اصابة فی تمییز الصحابة میفرماید
وثبت عن الثوری فی ما اخرجه
الخطیب بسنده الصحیح انه
قال من قدم علیا علی عثمان فقد
ازری علی اثنا عشر الفا مات
رسول الله صلی الله علیه وسلم
وهو عنهم راض انتهی کلامه
اعلی الله مقامه وکم لذلك من
الشواهد العدول کما لا یخفی

علی المتتبعین الفحول باقی ماند
تفصیل پس در بودن آن بدعت صغری
یری نیست حافظ ابو عبد الله ذ
هبی در میزان الاعتدال که نسخه
عتیقه آن بفضل ایزد متعال پیش نظر
این تشتت البال حاضرست نص
۱۲۳ برین معنی فرموده والله المسئول
ان یهدینا سواء الطریق وان
یسلك بنا مسالك التحقیق و
ان یرزقنا التسدید والتوفیق
فانه علی ما یشاء قدیر وبالاجابة
جدیر والله یقول الحق وهو
یهدی السبیل قاله بفمه

وكتبه بقلمه العبد
الضعيف افقر عباد الله الجليل
اكثرهم زللا واقلهم عملا
عبد العزيز وفقه [illegible] في
يومه قبل ان يخرج الامر من
يده وابصره بعيوب نفسه

هو الولي العزيز

افضل الناس بعد رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم ابو بكر
الصديق ثم عمر بن الخطاب ثم
عثمان بن عفان ثم علي بن ابي طالب
رضي الله عنهم اجمعين كما صرح
امامنا سراج الامة ابو حنيفة
نعمان الكوفي رضي الله تعالى عنه
واجمع اهل السنة والجماعة كلهم
على هذا الاعتقاد والتفضيلية
فرقة مبتدعة من اقسام الروافض
كما هو مستفاد من فتاوى الخلاصة
والعالمگيري والتحفة
الاثنا عشرية وغيرها وما
اجاب المفتي الاول اعني مولوي
سيد علي اعظم فهو حق وصواب
ولله در المجيب المصيب جزاه الله
خيرا نمقه العاصي محمد مظهر كريم
عفي عنه ساكن دريا آباد ضلع
تراب اقدام تلامذة اولئك العلماء

قدوة العرفاء مولانا بحر العلوم	الجلي والخفي وحفظه عن موجبات الغي
عبد العلي محمد قدس سره	ابو الحسنات محمد عبد الحی
محمد منظور کریم ۱۳۰۳	صح الجواب حرره
لاشك في فضلية الخلفاء على	محمد رحمت الله عفی عنہ
حسب ترتيبهم في الخلافة في	في الواقع افضليت خلفا على حسب
كثرة الثواب وقد اتفق عليه	ترتيبهم في الخلافة ثابت ست كتبه
جمهور من السلف والخلف	ابو الجيش محمد مهدی عفی عنہ
لاسيما فضيلة الشيخين على	ابو الجیش محمد مهدی
من عداهم من حيث كثرة الثواب	اصاب المجيب كتبه اضعف
فانه متفق عليه بين جميع اهل	عباد الله محمد فضل الله عفی عنہ
السنة والله اعلم حرره الراجي	ذالک فضل الله ۱۳۰۲
عفو ربه القوي ابو الحسنات	لاريب في فضيلة الخلفاء على
محمد عبد الحی تجاوز الله عن ذنبه	ترتيب الخلافة بانفسهم لا

۱۲۵

بسبب الخلافة وعليه العلماء
من المتقدمين والمتاخرين و
من خالفهم فقد خرج من اهل
السنة والجماعة والله اعلم
بالصواب واليه المرجع والمآب
نمقه خادم اولياء الله الكريم
محمد ابراهيم غفر له الله الرحيم
ابن مولانا المولوى علي محمد المرحوم
والمغفور فرنجي محلي

محمد ابراهيم ١٢٨٣ ١٢

هو الاعلم

الجواب صحيح موافق لما في الكتب
المعتبرة المعتمدة مطابق بما ثبت
بالروايات الصحيحة المستندة
فانه قد نطقت الاحاديث القوية
وقد وردت الاخبار الصحيحة بان
فضل الخلفاء علي حسب ترتيبهم
في الخلافة رضي الله عنهم
اجمعين وعليه جمهور علماء
اهل السنة من الاولين والآخرين
ومن اعتقد سوى هذا الاعتقاد
القويم فقد مال عن الصراط
السوى المستقيم كتبه

العبد المعتصم بالله تعالى
المدعو بعباس علي عفا الله عنه
ذنبه الخفي والجلي

هو المصوب

الجواب الاول مقرون بالتحقيق
والصواب ومن يدعى خلافه
فهو رافض مفتر كذاب اللهم
اجز المجيب عن سائر اهل السنة
خير الجزاء وانت الشافي لا شفاء
لا شفاءك فاشفه عن الداء
كتبه العبد العاجز الراجي الى
رحمة ربه القادر الاحد ترب
خان اوليائه فخر الدين احمد
اعطاه الله حبه واتباع سيد
المرسلين وحشره في زمرة
السالكين

فخر الدين احمد ١٣٠٩

هو الموفق والمعين
ما احسن ما اجابه المجيب و
ما اتقن ما صححوه فيا تمام التقريب
وهذا التصحيح مني لاحقا ونقد
نمقت في جواب هذا الاستفتاء
سابقا امتثالا لامر المجيب لعلى
١٢٥ الاعظم بحيث يسكت الناظر
المنصف ويفحم من اراد الرد
عليه يطلبه من عند هذا
المجيب لنزول ريب المريب
وانا العبد الاسى العاصي
الاواه محمد المدعو بلطف الله
محيت خطاياه وجعلت آخرته

خيراً من اولاه ويوم تحريرنا
هذا عشرين من جمادى الاخرى
لسنة ١٢٨٩ه من هجرة نبينا محمد
المصطفى صلى الله عليه وسلم
وعلى آله المجتبى وصحبه اخوان
الصفا خصوصاً الاربعة
المتناسبة الذين وصفوا
بالرحمة والرأفة وثبتت افضليتهم
بترتيب الخلافة على الاجماع
المختار وان خرق فيه البليد
المحتار والله ولي الهداية
والتوفيق ومنه الوصول
الى سواء الطريق فقط

أصاب المجيب الاول فجوابه
حق والحق احق بالاتباع وخلافه
باطل والباطل الزم الاجتناب
لانه رفض وبدعة وخلاف
للسنة والاجماع فمن شذ شذ
في النار كتبه العاصي محمد عبد الوهاب
الساكن في دار العلم والعمل فرنگی محل
من محلات البلدة لكنوء عفا الله عنه

محمد عبد الوهاب

الجواب صحيح لا ريب فيه
نمقه محمد شمس الدين عفي عنه

أصاب المجيب
نمقه محمد امان الحق عفي عنه

المجيب مصيب بهذا الجواب
ومن انكر من فضائل خلفاء
الراشدين رضوان الله
عليهم اجمعين فهو خاط ومفتر
كذاب كتبه الراجي الى رحمة
رب الفلق محمد لمعان الحق
غفر الله ذنوبه وستر عيوبه
من اجاب فقد اصاب جزاه الله
خير الجزاء يوم الحساب
حرره الراجي الى رحمة ربه
الباري محمد عبد الجبار
الملكافوري البراري
دى العزيز الكريم

کسیکہ اعتقادِ فضیلت حضرت علی
کرم اللہ وجہہ بر اصحاب ثلاثہ میدارد
وترتیب تفضیل خلافت منحصر بر امور
سیاست مدنی میگمارد بلاشک
از حیطۂ اہل سنت وجماعت خارج ست
وبلاریب بدائرۂ تفضیلیہ داخل کما
صرح بہ المجیب المصیب
ناقلاً من الکتب المعتبرۃ و
الاقوال المعتمدۃ فی الجواب
جزاہ اللہ تعالی خیراً فی یوم
الحساب لانہ سعی لاظہار
الحق وتحریر الجواب بالصواب فقط
حررہ الفقیر [illegible]

الرحيم محمد عبد العزيز

٨٦ محمد عبد العزيز ١٢ عفي عنه

ابن مولانا الحكيم محمد نور كريم
المرحوم المغفور الدريابادي
موطنا والقدوائي نسبا
الذي في هذه الرسالة حق و
الحق احق بالاتباع

كتبه جميل احمد عفا الله عنه بلگرامي

اصاب المجيب الجليل اعطاه الله
الاجر الجزيل وهو يهدي الى
سواء السبيل

كتبه محمد اعلم عفا الله عنه بلگرامي

هو المصوب

قد اصاب من اجاب ولله در
المجيب حيث اتى بتحقيق انيق
وجاء بما هو احق بالتصديق
ولا شك في فضل الاصحاب
الثلثة على الرابع ولا شك ايضا
في فضلهم على حسب خلافتهم
والاجماع منعقد عليه وقد صح
حديث لا تجتمع امتي على
الضلالة ولا ريب في ان الآيات
والاخبار والآثار ناطقة على
هذا المرام واقوال المشائخ
الكبار نادية باعلى النداء على
تصديق هذا الكلام فلا شك

۱۳۱

ايضاً في ان ترتيب الخلافة و
الفضل ما كان على الفضل الظاهر
كيف ولو كان كذلك لكان
السلاطين الجائرة افضل
عند الله على الانبياء الذين
لم يدركوا الملك والمال نعوذ
بالله منه ولعمري الفضل عند الله
هو الفضل الباطني والظاهر
تابع له ولما دل الآيات والاحاديث
النبوية واقوال الصحابة والمشائخ
على فضلهم ثبت ان فضلهم
كان بالباطن اولاً وبالذات و
بالظاهر تبعاً وبالعرض والله

شاهد عليه وكفى بالله شهيداً
ولا شك ان الظاهر مطلقاً تابع
للباطن وليس الفضل فضل
الظاهر الذي خالف الباطن و
الله لا ينظر الى اقوالهم بل الى
احوالهم ولولا الاستعجال ل
لاثبت بتصريح ما في البال و
زدت توضيحاً لحقيقة الحال
كتبه محمد المدعو بقطب الدين حسن
الحنفي القادري اللكنوي غفر له

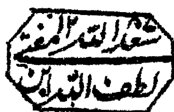
بلده رامپور

بسم الله خير الاسماء
لله در المجيب شكر الله سعيه

ویثیب والامر کما حقق من مذهب
جمهور اهل السنة ان الفضل
الکلی الذی یوجب فضل الثواب
الاخروی بین الخلفاء الراشدین
علی ترتیب الخلافة ومن اختار
وراء هذا فقد سلك غیر الصراط
المستقیم وخلاف سنه
نمقه العبد الا آثم الاواه
محمد سعد الله عفا الله عنه
ما جناه ووفقه لما یحبه ویرضاه

ان هذا الجواب قرین بالحق
والصواب کما لا یخفی علی اولی
الالباب ، حرره احقر الطلاب
محمد لطف الله عفا الله عنه

شک نیست در افضلیت خلفاے
راشدین رض بر غیر ایشان از صحابه و من بعدهم
اما اعتقاد افضلیت ایشان فیما بینهم
بحسب ترتیب ایشان در خلافت خواه
در امور ظاهریه یا در علوم باطنیه باشد
مذهب اہل السنة والجماعة است
فمن خالف فقد خرج من هذا
المذهب الشریف وسلك

مسلکاً آخر واللہ تعالیٰ اعلم و	اما بعد فقد استمسک بالعروۃ
علمہ اتم حررہ العبد الاثیم	الوثقی من اقلام شوائف شکوے
محمد عبد الکریم عفی عنہ	قلوب الشاکین بالجواب
غلام اکبر خان محمد عبد الکریم خان ولد	الاسنی وینقطر لما احرون
	ما اجاب فلینتدبر التانتون
عبد الکریم خان ولد غلام اکبر خان	الی ما اصاب
صح الجواب واللہ اعلم بالصواب	[illegible]
نمقہ عبید اللہ عفی عنہ	اصاب من اجاب
غلام اکبر خان / عبید اللہ خان ولد — محمد شاہ خان / غلام اکبر خان ولد	محمد عبد الرزاق [illegible]
	الجواب صحیح
ہذا الجواب مطابق لکتب اہل	محمد جلال الدین مولوی
السنۃ والجماعۃ	محمد عبد الستار ولد
محمد عبد [illegible] عبد الحق [illegible]	محمد عبد القادر [illegible]

الجواب صحیح والرای نجیح

۸۹ ۱۲
محمد بشارت اللہ
مدرس مدرسہ

الجواب مطابق لمذهب
اهل السنة والجماعة

مولوی محمد سحق
محمد نور النبی ولد

محمد نور النبی عفی عنہ فقیہ رامپور

۸۹ ۱۲
سید احمد
ولد
مولوی سیف الدین

مہر مولوی سیف الدین مدرس مدرسہ

فاضل سندی
احمد شاہ ولد

الجواب صحیح

۱۲ ۶۴

محمد حبیب اللہ
فقیہ رامپور

ما اجاب به المجيب هو الحق
الملتقى بالقبول الذي استقر
عليه اراء العلماء الفحول وهو
المؤيد بالكشف الصريح المجمع
عليه لاكابر الاولياء واماجد
العرفاء وفيه النجاة من الشفاء
والعناء والله سبحانه الهادي
الى السبيل السواء

۸۷ ۱۲
محمد
محمد ارشاد حسین

اصاب من اجاب ولله در

۱۳۴

١٢٥

لمن اجاب

الحنفي مذهباً والقادري مشرباً
والقشاوري ثم الصواتي وطناً عفي عنه

عبد الوهاب ١٢٨٩

بلدۂ شاہجہان پور

الجواب صواب محمد حسین رامپوری

و اجاب به الاستاذ القمقام و
الفاضل الهمام جناب مولوي
محمد ارشاد حسين دام فيوضهم
مصححاً لهذه الفتوى فهو الحق
القراح والانصاف الصراح
وعليه اهل السنة والجماعة
رحمهم الله تعالى اجمعين
نمقه العبد الاواب محمد عبد الوهاب

قد نظرت في هذا الجواب من
اوله الى اخره فوجدته على
اعظم تحقيق واتم تدقيق وعلى
اسلوب عجيب ونهج غريب
جزى الله تعالى المجيب خير الجزاء
وحشره في زمرة الصحابة
الكبراء امين ثم امين ثم امين
خیر خواه انام محمد نظام شاهجهانپوری
عفا عنه الله المنعم

٥٨

بلدة طيبة مكة معظمة

ما قولكم دام فضلكم
في رجل يدّعي التسنن ومع ذلك
يفضل علياً كرم الله وجهه على
الخلفاء الثلاثة رضي الله عنهم
ويقول انه لا فضل لهم في الامور
الباطنية ولا تفضل لهم عليه
بوجه من الفضائل قبل الخلافة
بل حصل لهم الفضل بسبب ان
فازوا بمنصب أولا منه تحصل
او هو فضل نسبة [illegible]
فتفضيلهم [illegible] مخطئ في هذه العقيدة
[illegible] اهل السنة

والجماعة كثرهم الله تعالى
ام لا وهل يصح عليه اطلاق
التفضيلية ام لا افيدونا ولكم
الاجر

الحمد لله من حمد الكون
استمد التوفيق والعون

نعم يصح عليه اطلاق التفضيلية
ويخالف قوله عقائد اهل
السنة والجماعة وهو مخطئ
في هذه العقيدة ومبتدع
بل شيعي رافضي في اخرى [illegible]
في بين فرقة اهل السنة و
بجماعة الامام الحق بعد

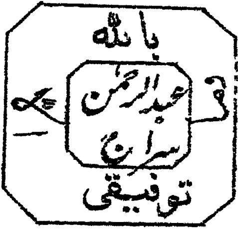
١٣٦

ثم رسول الله ابو بكر ثم عمر ثم
عثمان ثم علي والافضلية بهذا
الترتيب ولا نكفر احدا من اهل
القبلة الا بما فيه نفي للصانع
القادر العليم او شرك او انكار
النبوة او ما علم مجيئه عليه
السلام به ضرورة او مجمع عليه
كاستحلال المحرمات واما ما
سوى ذلك فالقائل به مبتدع
غير كافر ثم قال المحقق
ابن الهمام في الاصل
الثامن من الركن الرابع من
كتابه المسمى بالمسايرة

فضل الصحابة الاربعة على
حسب ترتيبهم في الخلافة
اه ثم قال في اخر ذلك الكتاب
ان الخليفة الحق بعد
نبينا محمد صلعم ابو بكر ثم
عمر ثم عثمان ثم علي والتفضيل
بينهم على هذا الترتيب اه وهكذا
في الكتب الكلامية الاخر قال
الغوث الاعظم والقطب الافخم
شيخ عبد القادر الجيلاني
في كتابه غنية الطالبين
وافضل هؤلاء العشرة الابرار
الخلفاء الراشدون الاربعة

الأخيار روا فضل الاربعة ابوبكر
ثم عمر ثم عثمان ثم علي رضي الله
تعالى عنهم اه ثم قال وخلافة
الائمة الاربعة كانت باختيار
الصحابة واتفاقهم ورضاهم
ولفضل كل واحد منهم في عصره
وزمانه على من سواه من الصحابة ١٣٨
انتهى كلامه بالفاظه الشريفة
ثم قال في بيان الشيعة انما قيل
لها الشيعة لانها تشيعت
عليا رض وفضلوه على سائر
الصحابة ثم قال قيل ان الشيعي
من لا يفضل عثمان على علي رض

والرافضي من فضل علي على عثمان رض
ثم ذكر في بيان عقائد
الروافض ومن ذلك تفضيلهم
عليا على جميع الصحابة انتهى
أمر برقمه خادم الشريعة
والمنهاج عبد الرحمن بن
عبد الله سراج الحنفي مفتي
مكة المكرمة حالا كان الله
لهما حامدا مصليا مسلما

الحمد لله وحده وصلى الله وسلم

على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه
والسالكين نهجهم بعده اللهم اني
اسألك هداية للصواب الاعتقاد
الحق المسطور في كتب اهل السنة
والجماعة والمتوارث عنهم جيلا
بعد جيل ان الخلفاء الاربعة
افضل الصحابة رضي الله عنهم
اجمعين وان افضلهم ابو بكر
الصديق ثم عمر بن الخطاب
ثم عثمان بن عفان ثم علي بن ابي طالب
رضي الله عنهم اذا علمت ذلك
تبين لك ان صاحب العقيدة
المذكورة في السؤال مخطئ في
عقيدته وانه مخالف لعقيدة اهل
السنة والجماعة والله اعلم امر برقمه
المرتجي من ربه الغفران احمد
بن زيني دحلان مفتي الشافعية
بمكة المحمية غفر الله له وللمسلمين

احمد دحلان بن زيني

الحمد لله وحده والصلاة والسلام
على من لا نبي بعده اجمع اهل
السنة على تفضيل سيدنا
ابي بكر ثم سيدنا عمر بن الخطاب
ثم سيدنا عثمان بن عفان ثم
سيدنا علي بن ابي طالب رضي الله

عنهم اجمعين فلعل من خالف من
الروافض والله اعلم كتبه حسين
بن ابراهيم مفتي المالكية
بمكة المحمية مصلياً مسلماً

الحمد لله رب العالمين والصلوة
والسلام على سيدنا محمد وعلى
آله وصحبه اجمعين لا شك و
لا ريب في افضلية الصديق
ثم الفاروق ثم ذي النورين
ثم ابي الحسنين على هذا
الترتيب عند اهل السنة
والجماعة وما نقل في هذا السوال
عمن يقول لا دخل للخلفاء
الثلاثة في الامور الباطنية
فهو نزغة شيطانية واما قوله
فحصل لهم فضل السياسة
المدنية فقط فهو خطاء عظيم
ووبال وخيم يخشى على قائله
الكفر والعياذ بالله تعالى فنعوذ
بالله العظيم وبوجهه الكريم
من تنقيص اصحاب نبيه ذوي
القدر الفخيم وحملة دينه وشرعه
القويم والله يهدي من يشاء
الى صراط مستقيم

كتبه الحقير محمد بن عبد الله بن حميد مفتي الحنابلة بمكة المشرفة حامداً مصلياً مسلماً محسبلاً محوقلاً

141

كتبه الحقير محمد بن عبد الله بن
حميد مفتي الحنابلة بمكة المشرفة
حامداً مصلياً مسلماً محسبلاً محوقلاً

محمد بن عبد

بلدة مطهرة مدينة طيبة منورة

اللهم صل على سيدنا محمد
وآله وصحبه أجمعين
ما قولكم دام فضلكم
علماء أهل السنة والجماعة
أصحاب الشريعة والطريقة
فيمن يدعي أنه من أهل السنة
والجماعة ويفضل علياً رضي الله
عنه وكرم وجهه على الخلفاء
الثلاثة أبي بكر وعمر وعثمان
رضي الله عنهم أو يقول ما لهم
فضل عليه رضي الله عنه في كمالات
الباطنية أو يقول لا دخل
لأصحاب الثلاثة رضوان الله
تعالى عليهم في الولاية الباطنية
أو يقول إنما حصل لهم الفضيلة
بعد الخلافة لا من قبلها
فعلى معتقدي هذه الكلمات
يطلق اسم التفضيلية ويحكم عليه
أنه مخالف الإجماع أم لا أفيدونا
ماجورين

الحمد لله تعالى من رافع السماء
بلا عمدٍ اسئل العون والتوفيق والمدد
اعلم انه قد انعقد الاجماع من
الصحابة ومن بعدهم من التابعين
الذين في حقهم خير القرون قرني
ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم
كما اخبر بذلك الصادق الامين
ثم من بعد هؤلاء ائمة الهدى
ومصابيح الدجى ومن اقتدى بهم
من اهل السنة في كل عصر وحين
على ان افضل الصحابة ابو بكر
ثم عمر ثم عثمان ثم علي رضي الله عنهم
اجمعين ولقد تواترت النقول
عن العلماء الراسخين الفحول
فمن ذلك ما ذكره احد ائمة
الترجيح من القول الصحيح الرجيح
اعني به الكمال بن همام في
كتابه المسمى بالمسايرة
في علم التوحيد وشرحها لتلميذه
المحقق ابن ابي شريف
ان فضل الصحابة الاربعة على
حسب ترتيبهم في الخلافة
ابو بكر ثم عمر ثم عثمان ثم
علي رضي الله تعالى عنهم اذ حقيقة
الفضل ما هو افضل عند الله تعالى
وذلك لا يطلع عليه الا رسول الله

صلى الله عليه وسلم باطلاع الله
سبحانه وقد ورد عنه ثناء عظيم
كلهم ولا يتحقق ادراك حقيقة
تفضيله عليه الصلوة والسلام
لبعضهم على بعض ان لم يكن
دينا سمعي يصل بين قطعي في
دلالته وسناده نعم لشاهدي
ذلك الزمان لظهور قرائن
الاحوال الدالة على التفضيل
ادركوا ذلك دون من لم يشهد
ولكن قد وصل الينا سمعيات
تثبت ذلك التفضيل بها لنا صريحا
من بعضها ودلالة واستنباطا

من بعضها كما في صحيح البخاري
من حديث عمرو بن العاص
رضي الله عنه قلت اي الناس
احب اليك قال عايشة فقلت
من الرجال قال ابوها فقلت
ثم من قال عمر بن الخطاب
فعد رجالا ونحوه في صحيح
مسلم وتقديمه في الصلوة
مع الاتفاق على ان السنة
ان يقدم على القوم افضلهم
علما وقراءة وخلقا وورعا
دليل على الافضلية فثبت
بمجموع ما ذكرته كان فضل

الصحابة رضي الله عنهم
وصح من حديث بن عمر رضي الله
عنهما في صحيح البخاري
قال كنا في زمن النبي صلى الله
عليه وسلم لا نعدل بابي بكر
احدا ثم عمر ثم عثمان ثم
نترك اصحاب النبي صلى الله
عليه وسلم لا نفاضل بينهم
وفي رواية ابي داود
كنا نقول ورسول الله صلى الله
عليه وسلم حي افضل امة
النبي صلى الله عليه وسلم
بعده ابو بكر ثم عمر ثم

عثمان زاد الطبراني فيبلغ
النبي صلى الله عليه وسلم
فلا ينكره وفي اليواقيت
والجواهر للامام الشعراني
عن البخاري مثل رواية
ابي داود وزاد ثم علي ولا
ينكر ذلك علينا انتهى قال ابن
الهمام وصح في صحيح البخاري
ايضا من حديث محمد بن الحنفية
قلت لابي يعني عليا رضي الله
عنه اي الناس خير بعد رسول الله
صلى الله عليه وسلم فقال ابو بكر
قلت ثم من قال ثم عمر وخشيت

ان يقول عثمان قلت ثم انت قال
ما انا الا واحد من المسلمين فهذا
على نفسه مصرح بان ابا بكر رض
افضل الناس بعد النبيين
اذ قد م ذكره من الادلة
تفضيل ابي بكر وحده على
الكل وبعض الاخر ترتيب
الثلاثة في الفضل وقد اجمع
الصحابة على تقديم علي بعد
الثلاثة دل اجماعهم على انه
كان افضل من كان موجودا
منهم وقت تقديمه فثبت على
انه كان هو الافضل بعد الثلاثة

لان اعتقاد اهل السنة والجماعة
تزكية جميع الصحابة وجوبا
باثبات العدالة لكل منهم والكف
عن الطعن فيهم والثناء عليهم
كما اثنى الله سبحانه عليهم وكذا
رسول الله صلى الله عليه وسلم
في كثير من الآيات الشريفة
والاحاديث المنيفة انتهى قلت
فالاحاديث المذكورة مصرحة
ايضا بان التفضيل قد حصل
لهم قبل الخلافة لا بعدها
فتنبه وقد ذكر قدوة العلماء
الاعيان مفتي الانس والجان

الشيخ عمر النسفي في عقائده هذا السوق لاثبات فضلية

أ شرحها العلامة الثاني المولى المذكور ادبه يخطب ب بكرة

سعد الدين التفتازاني اشتمل على ماذكرنا ... انتهى

... ما نقلناه انفا عن ابن الهمام قال في شرح المقاصد ...

... العلامة الخيالي في ... مثل ... بان كان

... على شرح العقائد ظاهره نفي فضيلة الغير لكن

٩٦ ... بما يقويه عليه الصلوة والتسليم لاثبات الفضيلة

... في حديث ابي الدرداء المذكور انتهى وقد ذكر مثل

... ابي بكر ... انفا عن الائمة

... من هو خير منك المذكورين الامام الزاهد

... طلعت الشمس وما غربت النسفي في عقيدته الشهير

بعد النبيين والمرسلين على بان افضل ... كما ترجمه

احد افضل من ابي بكر ... العلامة عبد السلام

... الغستاني المدني
... قال قيس ... عليه
الصلوة والسلام قال لعلي انت
مني بمنزلة هارون من موسى
الا انه لا نبي بعدي وخلافة
هارون لم يكن بها تبديل فكذا
هذا فيجب ان يقول قضية
لا تتمكن من هذا الوجه الذي
توهموا لان النبي صلى الله عليه وسلم
استخلف عليا بالمدينة وخرج
الى بعض الغزوات فقال المنافقون
ان النبي اعرض بوجهه عنه و
حبسه في البيت فاغتم بذلك

علي كرم الله وجهه فقال له
النبي صلى الله عليه وسلم انت
مني الحديث ويدل على ان
التشبيه ليس بالخلافة ان
هارون مات قبل موسى انما خ
هذا انه قال انت مني بمنزلة
يوشع بن نون وقد كان خليفة
يوحسرته انتهى قلت وعلى كل
فالدليل متى طرقه الاحتمال
سقط به الاستدلال كما صرح
به العلماء واما القول بان الثلاثة
لا دخل لهم في الولاية وعلم الباطن
فمما ينفر منه الطبع السليم لانه

افاد لم تثبت الولاية للخلفاء
بل لجميع الصحابة فلم تثبت
من بعدهم على ان اهل السنة
اطبقوا بثبوتها لمن اختصه الله
من هذه الامة الى يوم القيمة
كما لا يخفى على من تصفح اقوالهم و
مؤلفاتهم وممن صرح بذلك
الشيخ الاكبر امام اهل الشريعة
والحقيقة القائل على السمع
عوننا فكنا اولى النهى ولا علم
فيما لا يقال عن السمع سيدي
محي الدين بن العربي
نفعنا الله به في الفتوحات

وكذا عالم اهل الظاهر والباطن
سيدي عبد الوهاب
الشعراني في اليواقيت
والجواهر حيث قال ان
افضل الاولياء المحمديين ابو بكر
ثم عمر ثم عثمان ثم علي رضي الله
عنهم اجمعين وهذا قطعي
عند الامام الاشعري اه قلت
ودليله الحديث الصحيح ما فضلكم
ابو بكر بكثرة صوم ولا صلوة ولكن
بشيء وقر في صدره رواه
السخاوي في المقاصد
الحسنة فهذا الذي

٤

١٤٩

وفيه هو كمال المعرفة بالله تعالى
وقد ارشدنا الله تعالى الى
معرفة الولي فقال عز من قائل
الا ان اولياء الله لا خوف عليهم
ولا هم يحزنون الذين امنوا و
كانوا يتقون الآية وقد ذكر
المفسرون كالبيضاوي ان التقوى
ثلاث مراتب تقوى الشرك وهي
للعامة وهذه مع امتثال الاوامر
واجتناب المناهي للخاصة و
هذا مع اجتناب كثير من
المباحات وترك جم من الملاذ
والشهوات مع ما قارنها من

عمارة القلب بالله وهذا
لخاصة الخاصة وقد حصل
لكثير من الامة المحمدية فاحرى
ان يثبت له اصحاب رسول الله
صلى الله عليه وسلم فهذا كله
يرد على المخالف وما رأينا
من سماهم المفضلة وانما
وسموهم بالرافضة والشيعة
وقال الامام الغزالي في
تفسير حديث ما فضلكم
ابو بكر الخ لا شك ان ذلك
السر كان متعلقا بعقائد الدين
غير خارج عنها وما كان من

عقائد الدين لم يكن خافياً
بظواهره على غيره انتهى قد
يحصل الكشف الصادق
للأولياء كما وقع لأمير المؤمنين
عمر بن الخطاب حين رأى
جيشه بنهاوند جبل بفارس
حتى قال لأمير جيشه يا سارية
الجبل الجبل تحذيراً له من
وراء الجبل لمكر العدو وهناك
سماع سارية كلامه مع
بعد المسافة كما في **شرح
العقائد للتفتازاني**
وفيما ذكرناه كفاية ومقنع
لمن كان يرى من الحق وسمع
وَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ
وقد ظهر ظهور الشمس في
رابعة النهار فاعتبروا يا أولي
الأبصار والله سبحانه وتعالى أعلم
أمر برسمه الفقير إليه عز شأنه
محمد امين بالي مفتي الأحناف
بالمدينة المنورة عفي عنه

محمد
بالي زاده
عبده

الحمد لله وحده وصلى الله على من
لا نبي بعده وعلى آله وصحبه و
تابعيه وحزبه أما بعد فما قرره
هذا المحقق الإمام مفتي مدينة
المصطفى عليه الصلوة والسلام
هو مذهب أهل السنة والجماعة
الذي يعول عليه وغيره مذهب
رافضي لا يلتفت إليه وهو الحق و
الصواب ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
إذ هديتنا وهب لنا من لدنك
رحمة إنك أنت الوهاب أمين
كتبه الفقير إلى الله تعالى محمد
المغربي الشافعي المدرس بالحرم

المدني عفي عنه

الحمد لله أما بعد فما قرره العلامة
الفاضل مفتي مدينة المنورة
هو الحق واعتقاد أهل السنة و
الجماعة الذي يعول عليه وغيره
مذهب الرافضة والمبتدعة لا
يلتفت إليه ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
إذ هديتنا وهب لنا من لدنك
رحمة إنك أنت الوهاب
كتبه الفقير محمد بن أحمد

محمد
ابن محمد بن
غوزان

الحمد لله تعالى اما بعد فما اجاب
به العالم العلامة مفتي السادة
الاحناف ببلدة سيد الاشراف
هو الحق والصواب وهذا مذهب
اهل السنة والجماعة الذي يعول
عليه ومن يقول بغيره زائغ رافضي
لا يلتفت اليه ونعوذ بالله تعالى
من شر اهل الزيغ والضلال ونسأله
التوفيق لما يرضيه واتباع الحق واجتناب
نواهيه

حرره الفقير الى الله تعالى محمد معتوق قاشقجي
تلميذ شيخ العلماء والمدرسين بمدينة
سيد المرسلين الشيخ يوسف الغزي
الحنفي اطال الله بقاءه

معتوق قاشقجي

الحمد لله عز شانه اما بعد فما حرره
العلامة المحقق الفهامة مفتي
المدينة المنورة هو الصواب
ومذهب اهل السنة والجماعة
الذي يعول عليه وغيره مذهب
رافضي لا يلتفت اليه ربنا لا تزغ
قلوبنا بعد اذ هديتنا وهب لنا
من لدنك رحمة انك انت الوهاب

حرره الفقير اليه عز شانه الرئيس
احمد عثمان مفتي الحنابلة بالمدينة المنورة

احمد عبده

الجواب حق والحق احق بالاتباع — المجيب مصيب

العبد
سید امیر عفا اللہ عنہ
المتوطن کاشغر

العبد
سید محمد یحیی
پیشاوری

المجیب حق والمخالف رافضی والسائل شیعی

العبد
الضعیف غلام احسن کاشغری

۱۵۳

خاتمۃ الطبع

الحمد للہ العلی العظیم والصلوٰۃ علی رسولہ الکریم کہ این اعجوبۂ روزگار یعنی فتوائے
مشتمل بر افضلیت چاریار بر جہان و سابقیت بترتیب خلافت از افادات
قدوۃ العلما عمدۃ الفضلا حضرت مولانا سید علی اعظم صاحب قادری
پھلواروی مدظلہ العالی کہ یکی از اولاد حضرت مخدوم جہانیان سید جلال بخاری
قدس سرہ ست متضمن بعقائد اہل سنت وجماعت و مذہب اولیاء اللہ صاحب
کشف واستقامت مسمی بہ معیار المذہب مدلل و مبرہن بآیات واحادیث

وکتب عقائد و فقه و مستند بمکتوبات و ملفوظات مشایخ صوفیهٔ صافیهٔ اولیاء الله

از هر سلسله خصوصاً سلسلهٔ عالیهٔ قادریه و چشتیه و فردوسیه و نقشبندیه و

مجددیه و مدلّل و مشیّد بمواهب و تحریرات و تصحیحات علمای اعلام و فضلای

مدرسین بررهٔ کرام یعنی مفتیان هر چهار مذهب مکهٔ معظمه و مفتیان و مدرسان

مدینهٔ منوره لاسیما شیخ العلمای بلدهٔ طیبه زادهم الله فضلاً و تعظیماً و علمای عالیمقام

رامپور و لکهنو و دهلی و مرادآباد و کانپور و سهارنپور و پانی پت و عظیم آباد و بلدهٔ کلکته وغیره

و معتمد و محلّی بدستخط و قبولیت زبدة العارفین اسوة الفاضلین شیخ العالمین ۱۵۴

حضرت سجاده نشین قصبهٔ پهلواری و سجاده نشین حضرت مخدوم الملک شیخ

شرف الدین احمد یحیی منیری بهاری قدس سره که در سنه ۱۲۸۸ هجری تالیف شده

بود اکنون در اوائل جمادی الآخره سنه ۱۲۹۲ھ حسب اجازت جناب مصنف علام باهتمام

راجی غفران محمد عبد الرحمن بن حاجی محمد روشن خان و تربیت یافتهٔ خدمت

برادر معظم محمد مصطفی خان ادخلهما الله بحبوحة الجنان در مطبع نظامی واقع کانپور حلیهٔ

انطباع پوشید و لباس ارتسام در بر کشید

قصیدهٔ مشتمل بر چند سخنان متعلقهٔ معیار المذهب و تاریخ طبع آن از

مولوی محمد منیر سلمه الله و رقاه متخلص به حسرت پهلواروی

هزار حمد و ثنا بحضرت مفضل و منعام | که فضل اوست برون از تعقل اعلام

شود بحمد تش آلل طوطی خامه | رسد باوج کمالش چه مرغ وهم انام

محمدش چو بگوید بحمد لا احصی | کراست یارا که آنزا کنون کند نجام

مفضلیکه بما خیر امة فرمود | بخیر خواه اتم هم خطاب خیر انام

چه خیر خلق که گر او نمیشدی مخلوق | نمی نهاد خلائق بملک هستی گام

ز نور حق چو منور شد آن سراج منیر | پدید شد ز رخ انورش همه انام

کجا بیان شود اوصاف آن معلی | ملائکند بدرگاه عالیش خدام

امام خیل رسل خیر و افضل آنها | چو انجم اند رسولان و آن چو ماه تمام

رسول رحمت عالم ملاذ محتاجان | مشفع ست و شفیع عصات روز قیام

رسد ز حضرت حق در جناب اقدس او | مدام تحفهٔ مرضیهٔ درود و سلام

کنم مدائح اصحاب و آل او که شدند | رعات بست او و حمات دین اسلام

خصوص حضرت صدیق رأس صدیقان	که بود خیر پس از جمله انبیای کرام
چه افضلیکه بلا یأتل اولو الفضل‌اش	ستود و داد حق از ذکر سیئتش اعلام
ازان نبیست همان ریخت رنگ گردیدن	که بُد اساس پی شهر علم خیر انام
بحکم قائل من سن سنة حسنة	نصیب او شد از ایمان هر خواص و عوام
ازین دلیل ترا سعی لوا سنن	شود پدید اگر دور باشی از او نام
خدا چو در صفتش والذین معه گفت	معیت نبوی حاصلش شده مادام
کسوف خاص برای رضای او فرمود	خدا چنانکه فترضی پی رسول کرام
بپاید بیشودش ضمنیت بمغیبه	ازین بشارت عظمی بهم ای اولی الافهام
عمر بود که از پی علم رسول حیدر آن بود	بنا نمود مساجد بصومعه اصنام
ببین فضائل آن فضل خوار علم نبی	نبوتش شدی حاصل اگر گذشتی تام
چو یافته ز قمیص تبحره تشریف	بعالمی بدمانید خلعت اسلام
کسوف شمس بود موضع جلالت او	چو بد بدیه که آنشیخ آسمعید اعلام
مشعر از جعل الحق علی لسان عمر	ز سهم او بگریزند دیوها چو سهام

عمر بن الخطاب … وعلیه قمیص … قال فما اولت ذلک یا رسول الله قال الدین متفق علیه ۱۲

۱۵۶

نزول وحی از آن حسب رای او میشد | که داده بود رسولش [illegible] پیغام
خلاصه آنکه بوجه کمال خود شیخین رض | بیافتند مراتب چو انبیاے کرام
ازین سبب نرسد هیچکس برتبه شان | بود اگرچه سرخیل اولیاے عظام
بپای مدینه علم نبی ست عثمان رض سقف | بگفت حق رحماء بوصف آن کرام
ورای او به وری بد گراد و دخت نبی | وراچنین صفت خاص [illegible] تمام
چه دست سید بد از هذه ید عثمان | ور انفعالت و رحمت [illegible]
چو علم و رحمت و صبر و رضا و تسلیمش | ز غیر او نه نوشتند تا از آن [illegible]
محافظ زمر اخوان و جامع قرآن | [illegible]
در مدینه علم نبی علی رض ست ز آن | خطاب داد به [illegible]
کشنده در خیبر شجاع و شیر خدا | ز نام او بگریزد کافر [illegible]
دلیل بندگی او عیان ز سیماهم | [illegible]
ابن محمد زوج بتول رض ابو الحسنین رض | ولی و مومن و والی و [illegible]
برین چهار و بر آن شش که باقی اند زده | بر آن دو قرة عینین و بضعه [illegible]

١٥٧

بجمله آل نبی و صحابه که کلهم خیر اند — رسد مراحم و رضوان ایزد علام

مرا ازین سبب اظهار کردن مقصد — ضرور شد چو رسیده درین مقام کلام

کسی عقیدهٔ تفضیل کرد استفتا — ز عالمیکه نحاریر دهر راست امام

چه محیی سنت و ماحی ظلمت بدعت — معین مذهب سنی و حامی اسلام

عدو رافضی و خارجی و وهابی — ز هیبتش بگریزند این فرق صد گام

برای گردن تفضیلیان و بتعمان — دوام کلک گهر سلک او مثال حسام

عفیف و ذاکر و مرتاض و شاغل و کاسب — مطاع ما و مطیع خدا و خیر انام

بوحدتیکه کند کار خلوتش جلوت — بوحدتش ندید کثرت جهان آلام

سری که بگردشش گهی نگردد وهم — چو آفتاب منور کند دم افهام

بمعنی بر نہ جمع آن سرائر ۱۲ صراح

بجاه و حشمت و عزت و علم و شرف نسب — نیافتند چو آن زان حسد برند عوام

بزرفشانی و تدریس و ذکر خیر و بخلق — چنان بخلق شد اشهر که عظمتش شد نام

ببین جواب که تحریر کرد آن نحریر — ز قول پاک خداوند منعم منعام

هم از حدیث و هم اجماع صحب و آل نبی — هم از عقائد و اقوال صوفیان کرام

۱۵۹

ازین جواب به بینی شجرِ آن حبر	خدا بهر دو جهانش دهد جزای تمام
نبود حاجت تصحیح کس برین فتوے	مگر برای طمانینتِ قلوبِ عوام
مزیّنش زسواهیر خویشتن کردند	زہند تا بعرب جملہ مفتیان عظام
کنون نماند کسی را مجال انکارش	مگر ورا کہ بود مہر نفس وشیطان رام
چو این عقیدۂ ما سنّیان شدہ مطبوع	زفضل ایزد کونین اندرین ایام

بگفت ملہم غیبم کہ طبع شد حسرت
عقیدتیکہ در وہیچ کس نکرد کلام

ایضاً منہ تاریخ طبع معیار المذہب در نثر فارسے

عقائد ما اہل سنت وجماعت

ایضاً منہ تاریخ تالیف معیار المذہب در نثر فارسی

تحفۂ پاک احباب در مدارج چار اصحاب

ایضاً منہ تاریخ تالیف در نثر عربی

نعم الکلام ما قال المجیب العلام هو الاحق بالاتباع من جد واوجد سواہ بعد من الاجماع

ایضاً منه تاریخ تالیف

کرد تحریر چو آن اعظم دهر	ردّ تفضیلیه فتوای نفیس
سال تالیف بمن هاتف گفت	ردّ تفضیلیه بیشک بنویس

تاریخ دیگر بطرز جدید و عجیب از مجمع علوم و فنون مولوی احمد کبیر صاحب
ساکن قصبهٔ پهلواری حیرت تخلص

تاریخ طبع فتوای مسمی معیار المذهب

در بزم شمیم حدیث رحمت مهر سپهر شریعت ماه فلک طریقت گل گلستان سخاوت
عندلیب بوستان فصاحت بحر علم کوه حلم حضرت مولوی و مولانا
سید علی اعظم صاحب و قبله مدظلهم که در نثر از من احمد کبیر حیرت
بپیرایهٔ تحریر آمده پسند خاطر اصحاب سخن باد و علاوه آن از هر عدد که فرض
کنند تاریخ طبع بر آید و طریق استخراجش اینست که اگر عدد مفروض خالق باشد
از هر خانه که خواهند شمار کنند و هر عدد که زیر خانه را انتهای شمار بیابند علیحده
بنویسند و باز از خانهٔ پهلویش ابتدا کنند و عدد خانه را انتهای شمار انچه بیابند

زیر بینات عدد که نوشته اند علی الترتیب نوشته باشند حتی که دائره تمام شود

میزان دهند بسنه ۱۲۹۲ هجری سال مطبوع باید و اگر عدد مفروض جفت باشد

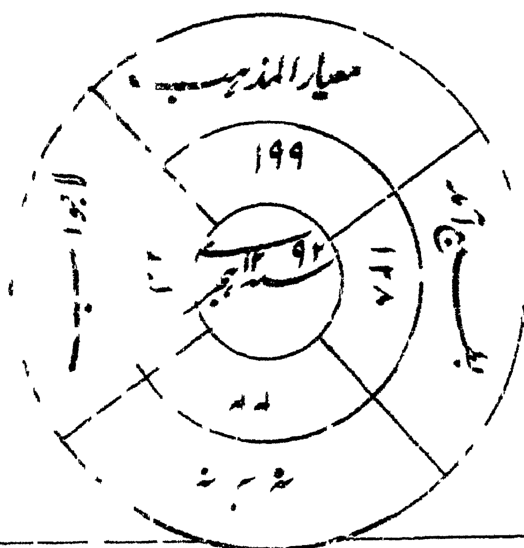
هر جا که خواهند ابتدا کنند و عدد خانه انتهائی را آنچه بیابند علیحده بنویسند

خانه انتهائی شمار را باز مبدا قرار داده شمار کنند و انتهای آن نوشته شد

حتی که دائره تمام شود میزان دهند سنه مطبوع و در باره آنچه بر آید

و از جمیع الفاظ خواه موضوع باشد یا مهمل آنچه بر آید

این نسخه مرتبه که ازین قاعده دائره بر آید آنچه ... علی ذلک

شعر تاریخ طبع از وحید العصر فرید الدهر مولوی احمد کبیر صاحب متخلص
به حیرت ابن جناب حاجی مولوی محمد فرید صاحب رحمة الله علیه ساکن قصبه پهلواری
که از هر سطرش ۱۲۹۲ هجری بر می آید و اگر از زاویه ایمن محرف تا زاویه الیسر بشمارند
۱۸۷۵ عیسوی حاصل گردد و اگر از زاویه ایسر محرف تا زاویه الیمن بگیرند ۱۲۸۲ فصلی
بی کم و کاست ظاهر شود

سال طبع جدید معیار المذهب ۱۲۹۲ هجری

این گنجینهٔ پاک بجواب سائلی تحسب	باهمه لطف رب	مؤلفهٔ مولانا	وسیدنا مولوی	[illegible]
۔	اعلم	صاحب	همه وجوه	[illegible]
الحمل	وارنج	بپیرایهٔ	ترکیب مطبع	[illegible]
در ابره مطبوع ال حیاشد	واو اس [illegible]	این اجیه	زب این [illegible] حاصل	[illegible]

ایضاً منه

مولوی سید [illegible]	تمام شد	هست خورشید سپهر عالمان
[illegible] مطبوع فصیح		سال آن بنوشت حیرت امتحان ۱۲۹۲ هجری

فهرست مضامین و بعض فوائد معیار المذهب

صفحه	متن یا حاشیه	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
۳	متن	ثبوت افضلیت خلفاء رضی الله عنهم قبل خلافت [illegible]	شرح عقائد نسفی و غیره اطائبین و عبارت غیره طائبین [illegible] واقع ست
۳	حاشیه	ثبوت تقدم و رجحان حضرت صدیق رض قبل خلافت	مدارج النبوة شیخ عبد الحق محدث دهلوی رح
۴	حاشیه	ترتیب افضلیت از آدم علیه السلام تا معدی امت محمدیه صلی الله علیه وسلم وانعقاد اجماع بر این ترتیب افضلیت	مناقب [illegible] قاضی ثناء الله [illegible]
۵	متن	ثبوت افضلیت خلفای ثلاثه رضی الله عنهم	صحیح بخاری و سنن ابی داود
۵	حاشیه	ایضاً	تیسیر الوصول
۸	متن	حبط اعمال تفضیلیان از قول حضرت سفیان ثوری رح	سنن ابی داود
۹ و ۱۰	متن	ثبوت افضلیت عثمان رض	صحیح بخاری
۱۰	حاشیه	افضلیت هر چهار یار رض بترتیب خلافت باجماع صحابه و نصوص	[illegible]
۱۲	متن	ثبوت افضلیت بترتیب مذکور از اقوال جمهور سلف	شرح عقائد نسفی و شرح فقه اکبر
۱۳	متن	حدیث بروایت حضرت علی مرتضی رض و فرمودن حضرت امیر که هلاک خواهد شد بسبب من دو قسم مرد یکی محب مفرط که ستایش کند مرا بآنچه نیست در من و دیگر بغض دارنده که برانگیخته میکند او را دشمنی من بر اینکه بهتان بندد بر من	مشکوة شریف
۱۴	حاشیه	ثبوت افضلیت کلیه اصحاب ثلاثه خصوصاً شیخین و حدیث سمع و بصر فرمودن رسول خدا صلی الله علیه وسلم مر شیخین را	صحیح بخاری

نمبر صفحہ	متن یا حاشیہ	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنہا
۱۵ تا ۱۹	متن	تفضیلیہ خاطی و مخالف اجماع و شیعہ و رافضی و مبتدع و مرتکب کبیرہ بودن تفضیل دہندہ حضرت علی رضی اللہ عنہ بر اصحاب ثلاثہ رضی اللہ عنہم	تمہید ابو شکور سالمی و شرح مواقف و تحفہ اثنا عشریہ و فتاوای شمیہ و غنیۃ الطالبین
۱۵	حاشیہ	تسبیح کردن سنگریزہا در دست پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم و خلفای ثلاثہ و در دست علی رضی اللہ عنہم نیز	مدارج النبوۃ منقول از تمہید ابو شکور سالمی
۱۹	حاشیہ	مسئلہ تفضیل الخلفا علی الترتیب اجماعی ست و مخالف این عقیدہ رافضی ست	شرح فقہ اکبر از ملا علی قاری رح
۱۹	حاشیہ	صدیق اکبر افضل اولیای اولین و آخرین ست	شرح فقہ اکبر
۲۱، ۲۲	متن	شہرت فضل صدیق اکبر عند الناس از خلافت ست و افضل بودنش عند اللہ از سرّی ست کہ نہادہ شدہ در قلب شریف وی	احیاء العلوم از امام محمد غزالی رح
۲۲	متن	شہرت فضل حضرت عمر رض عند الناس از سیاست و عدل ست و فضل وی عند اللہ از علم باللہ ست کہ مردہ عشر آن از موت عمر رض و نیز فضل وی عند اللہ بقصد تقرب او در ولایت و عدل و شفقت وی بر خلق و این امور باطنی ست و در سرّ وی رض	احیاء العلوم
۲۲	حاشیہ	ثبوت افضلیت باطن حضرت صدیق رض	رسالۂ قدسیہ ملفوظ حضرت بہاء الدین نقشبند قدس سرہ
۲۳	حاشیہ	مستند بودن کتاب قواعد العقائد تصنیف امام غزالی رح و بودنش موافق عقائد اہل السنۃ والجماعۃ و تمام و کمال خواندہ شدنش در مجلس شریف رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم و پسند فرمودن و مسرور شدن و شفقت فرمودن حضرت سرور انبیا علیہ الصلوۃ والسلام بحال امام غزالی و در صلۂ آن مع حکایت خواندن ایشان رابعہ کتاب خود با و ملاطفت بحال ایشان بعد نوشتن و بعدہ حاضر شدن یک رافضی مع اجزای عقیدۂ باطلۂ خود و زجر ملامت فرمودن و او را انداختن چیزہا پیش و بیرون کردن نش از مجلس شریف	نفحات جامی رح

نمبر صفحہ	متن یا حاشیہ	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنہا
۲۳	حاشیہ	استشهاد از لفظ موقرنا که در احیاء العلوم واقع شده بر اینکه مسئله اعتقاد تفضیل بروجه ترتیب از یقینیات است عند الاولیا	مؤلف
۲۹	متن	اتصاف و تمکن صدیق اکبر بمقامات عالیه بر فوق وضع و مقام انبیا علیهم السلام	احیاء العلوم
۳۰	متن	اعرف بالله یعنی اکمل در عرفان و ولایت بودن حضرت ابوبکر صدیق رض	احیاء العلوم
۳۱	متن	تمکن و استقرار حضرت یار غار رض در مقامات ولایت انبیا بطفیل آنحضرت صلی الله علیه وسلم	مکتوبات دو صدی حضرت شیخ شرف الدین احمد یحیی منیری بہاری قدس سرہ
۳۲	متن	استدلال امام غزالی بر تفضیل صدیق از آیه کریمه لَا یَأْتَلِ اُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ	احیاء العلوم
۳۲	حاشیہ	آوردن شیخ عبد الحق محدث دهلوی در تفضیل صدیق اکبر این آیه لا یأتل اولوا الفضل منکم والسعة و این بیت حکیم سنائی رح ـ بود چندان کرامت و فضلش + که اولوا الفضل خواند ذو الفضلش +	مدارج النبوة
۳۳	متن	ندا آمدن حضرت رسول خدا صلی الله علیه وسلم را شب معراج از حضرت رب العزت بآواز ابی بکر و استیناس حضرت خیر البریة دران مقام به استماع این کلام و فرمودن خدای تعالے که ترا و ابوبکر را از یک طینت آفریدیم	فتوحات مکیہ و مدارج نبوۃ
۳۳	حاشیہ	نشان در احیاء العلوم باین نکته که حضرت رسالت مآب صلی الله علیه وسلم در مرتبه اخوت جناب صدیق اکبر را با حضرت علی مرتضی رضی الله عنهما شریک و سهیم فرموده و برآن بزیادتی فضل حضرت صدیق از جهت مقاربت خلت بایست آن سرفراز نموده	احیاء العلوم
۳۵	متن	قائم مقام بودن صدیق اکبر رسول خدا را صلی الله علیه وسلم در مقامات عالیه در حالت حیات وی صلی الله علیه وسلم و نبودن کسی اعلی از صدیق اکبر که محجوب میکرد او را از حق	فتوحات مکیہ شیخ اکبر محی الدین بن العربی
۳۶	متن	بیان قطبیت خاص و اسرار آن و بودن آن مقام تنگ و اعلی و احتیاج دوام حضور در آن و بیشتر ثابت ماندن صدیق اکبر در آن مقام و کثیر شکن بودن بیداران نزان	فتوحات مکیہ

نمبر	[illegible]	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
۳۷	متن	قطب الاقطاب بودن حضرت صدیق اکبر و غوث و سید الجماعة و مقرب بودن حضرت ایشان همچنین بقیهٔ خلفای ثلاثه و حضرت امام حسن در زمان خود ها و جامع بودن این خلفای اربعه و حضرت امام حسن و دیگر اشخاص معدوده آن کتاب خلافت ظاهری و باطنی را در زمان خود ها رضی الله عنهم	فتوحات مکیه
+	+	فائده غوث آن ست که عالم بسوی او محتاج باشد کما فی شرح المثنوی لمولانا بحر العلوم قدس سره و سید آن ست که فائق باشد بر قوم خود در خیر و نیز آنکه رجوع آرد خلق بسوی او در مصیبت و شدت ها پس قائم ماند در امور و شداید آنها و دفع کند آن بلا ها را از انها کذا فی شرح المسلم للامام النووی رح	این فائدهٔ جدیده است که در رساله نیست
۳۸	متن	ثبوت مقام قربت که بالای صدیقیت و فروتر از نبوت ست مر صدیق اکبر را و از همان مقام اشاره کرده شده است بالسر الذی وقر فی صدره و بسبب همان سر افضل از سائر صدیقین شد	فتوحات مکیه
۳۹	متن	بسبب همین مقام حاصل شد مر صدیق اکبر را سر که نهاده شد در نفس شریف وی و ظهور قوت آن سر بوقت خود چون آنحضرت صلی الله علیه وسلم در مرض موت خود برای امامت نماز صدیق اکبر را فرمود حضرت عائشه رض عرض نمود که ابو بکر مرد رقیق القلب و اندهگین ست دیگری را امر فرما امّا رسول الله صلی الله علیه وسلم شناخت از وی رض انجام کار بسبب همان سر که نمی شناختند دیگران پس کسی که نماز صحاب بر روز وفات وی صلی الله علیه وسلم که تجاوز نکرده از مقام خود و اختلاط شده در عقل وی بجز ابو بکر صدیق رض که رفت بر منبر و حمد و ثنا کرد و مضامین خواندکه دستگیری کرد و بحال آورد جمله را	فتوحات مکیه
۴۰	متن	محمد صلی الله علیه وسلم در زمان نبوت خود قطب بود و صدیق اکبر که عبد الملک و عمر که عبد الرب امامان و وزیران قطب بودند چون رسول الله صلی الله علیه وسلم	فتوحات مکیه

صفحه	متن یا حاشیه	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
		وفات فرمود صدیق اکبر رض قطب شد عمر رض و عثمان رض جبد الملک و عبد الرب یعنی مادن شدند و همچنین ست انتظام قطب الامان تا روز قیامت	،
+	+	**فائده** در مجالس ستین ملفوظ حضرت غوث اعظم سیدنا شیخ عبد القادر جیلانی رضی الله عنه در مجلس یوم الثلثاء ثامن شعبان ۵۴۵ هجری مرقوم ست قطب آنست که محروم از آشنا سیدان و تصرف کردن او مثل کلام و تصرف نبی صلی الله علیه وسلم باشد و تصرف آن قطب مثل تصرف نبی چرا نباشد و حال آنکه قطب غلام یعنی کودک و نائب خلیفه نبی ست و امت او آن خلیفه رسول و خلیفه حق تعالی ست این خلافت باطنی ست و ما مرسل پس سلیست قدم ترجمه و این خلافت ظاهری نیست قطب آن کس ست که حد نیست کسی از مسلمین ترک متابعت و اطاعت او انتهی مترجما	[illegible] غیر کل رساله است
۴۴	متن	ملاقات کردن صاحب فتوحات مکیه با حضرت علی مرتضی و صدیق اکبر و عمر رضی الله عنهم و آنچه تقریبات از آنحضرت مبان آمده	حاشیه [illegible] مسنفه [illegible] لعلها قدمت [illegible] التجلیات [illegible] [illegible]
۴۴	متن	ثبوت تفضیل علی ترتیب الخلافة	[illegible] شیخ [illegible] [illegible]

صفحہ	متن یا حاشیہ	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنہا
۴۳	متن	ثبوت تفضیل علی ترتیب الخلافۃ	شرح آداب المریدین تصنیف مخدوم جہاں قطب ولایت حضرت شیخ شرف الدین احمد یحیی منیری بہاری قدس سرہ
۴۴	متن	استدلال بر افضلیت از دو حدیث یکی دال بر افضلیت مطلقہ و دیگری دال بر افضلیت مطلقہ و فضیلت علم باطن بالخصوص	شرح آداب المریدین
۴۵	متن	استدلال عقلی بر افضلیت و جامعیت حضرت صدیق اکبر رض	شرح آداب المریدین
۴۵	حاشیہ	تایید دلیل عقلی مذکور از حدیث شریف	احیاء العلوم
۴۶	متن	ایضاً از صاحب اشباہ و نظائر در مدح حضرت امام اعظم رح	اشباہ و نظائر
۴۷	حاشیہ	بیان بعضے از احوال حضرت مخدوم جہاں ممدوح قدس سرہ و ذکر شرح آداب المریدین	اخبار الاخیار از شیخ عبد الحق محدث دہلوی رح
۴۹	متن	عبارت راحت القلوب	ملفوظ حضرت شیخ الاسلام شیخ فرید گنج شکر قدس سرہ
۵۰	متن	استدلال بر افضلیت ہر چہار یار بر ترتیب خلافت از آیۃ محمد رسول اللہ والذین معہ الآیۃ	شرح آداب المریدین
۵۰	متن	تنصیص باین الفاظ (بدین دلیل آمدہ کہ عثمان بہتر از علی بود)	شرح آداب المریدین
۵۱	متن	استدلال بر فوقیت و برتری صدیق اکبر رض از دو حدیث شریف	آداب المریدین
۵۲	متن	تقریر دلپذیر در شرح این قول	شرح آداب المریدین
۵۲	متن	دلیل بر زور و قوت قطبیت صدیق اکبر رض کہ بروز وفات حضرت سرور کائنات صلی اللہ علیہ وسلم از وی رض بظہور آمدہ	آداب المریدین
۵۳	متن	تقریر و بیان قوت ولایت از صدیق اکبر رض تا آنکہ سی و سہ ہزار صحابہ بودند در آن وقت کہ صدیق اکبر بر ممبر رفت و خطبہ خواند الخ	شرح آداب المریدین

[illegible]	[illegible]	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
۵۲	متن	بزرگان اینجا میگویند که وانداآن صدیق چه دیده بود تا سرّ وی چنان مشغول آن بود که هیچ چیز وی را از جای نبردی	شرح آداب المریدین
۵۳	متن	سوال و جواب	شرح آداب المریدین
۵۴	متن	اشعار مشتملبر معنی حدیث مُوتُوا قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوا و فرمودن آنحضرت صلی الله علیه وسلم که هر کسی خواهد که مرده را بر زمین رونده و زنده ببیند و جانش بر آسمانها باشد صدیق اکبر را ببیند که اتقی و امیر صدیقان ست ف قال بحر العلوم قدس الله سره فی شرحه در این ابیات اشاره است بسوی این حدیث شریف مَنْ اَرَادَ اَنْ یَنْظُرَ اِلٰی مَیِّتٍ یَمْشِیْ عَلٰی وَجْهِ الْاَرْضِ فَلْیَنْظُرْ اِلَی ابْنِ اَبِیْ قُحَافَةَ کسیکه اراده کند که بیند سوی میت که می رود بر سطح زمین پس بیند سوی ابن ابی قحافه که فانی ست در الله و باقی به بقای او وا و مبدل ساخته اوصاف خود را با وصاف قدیم متخلق باخلاق الله شده	مثنوی مولانا روم و شرح آن از بحر العلوم قدس الله سرهما
۵۵	متن	اشعار بر کمال قرب و ولایت ف و حاصل آنکه از زبان افضل الصدیقین حکایت حکم که جاری می شد از حق که بی جهات ست نیز حق بود در پرده و وقتی بود زیرا که انسان کامل قایم مقام حق می شود در افعال چنانکه شیخ اکبر قدس سره و محققان تحقیق آن فرموده پس افعال انسان کامل افعال حق اند و منسوب سوی انسان کامل در بیت آینده بعد چند ابیات میفرماید که در دو عالم غیر یزدان نیست کس ÷ با بیت تالی وی یعنی موجود بجز ذات حق نیست پس نیست تاثیرات مگر ذات حق را و از انجمله کلام و استماع ست لیکن در پرده اسباب و این معنی اگرچه عام ست لیکن پیش انسان کامل مشهود ست لهذا گفته انسان کامل گفته حق ست که پرده تعین از نظر رخاسته ست پس گفته صدیق رضوان الله گفته حق ست کذا فی شرح بحر العلوم قدس سره ف و ایضا قال قدس سره فی شرح هذا الشعر الا حق ست مستمع او قائل او بی احتجاب ÷ زانکه الاذان من راس ای مثاب ÷ و حدیث شریف است الاذنان من الراس گوشها از سر است	مثنوی مولانا روم است و بعض فوائد شرح از بحر العلوم قدس سرهما

صفحہ	[illegible]	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنہا
۵۴	متن	پس و سبح تابع راس باشد و آنرا آب علیحدہ نباید و حاصل مصرع آنکہ چنانکہ گوشہا بظاہر عضو مستقل مینماید لیکن در حقیقت از سرست ہمچنین صدیق اکبر رض بلکہ انسان کامل عموما اگرچہ بظاہر از جہت تعین غیر حق دیدہ می شود لیکن در حقیقت او حق ست کہ تعین او از نظرش برخاستہ انتہی	مثنوی مولانا روم مع بعض فوائد شرح از بحر العلوم قدس سرہما
۵۵	متن	استدلال بر ثبات و شجاعت حضرت صدیق اکبر و حکایت سوال اعرابی و جواب از حضرت رسول مقبول صلے اللہ علیہ وسلم مشعر بکمال قرب و اتصال و تفرد صدیق اکبر و بعدہ نوشتن مخدوم جہان (معلوم شد کہ او را رخ محل خاص بود کہ دیگران را نبود)	آداب المریدین از شیخ ضیاء الدین ابو نجیب سہروردی و شرح آن از مخدوم جہان بہاری
۵۵	حاشیہ	غزل در بیان حال صدیق اکبر رض و تفردش در کمالات نبوت	دیوان حضرت مولوی شاہ نیاز احمد قدس سرہ
۵۶	متن	تحریر مشتمل بر دو حدیث یکے لم یفضل ابو بکر بکثرۃ صلوۃ الخ و دیگری ما صب اللہ شیئا فی صدری الا و قد صببتہ فی صدر ابی بکر و بیان علو درجہ صدیق رض	مکتوبات بست و ہشت حضرت مخدوم الملک مع سوالات حضرت مولانا مظفر بلخی قدس سرہما
۵۷	متن	عبارت مشتمل بر معنی حدیث ان اللہ یتجلی للخلق عامۃ ولابی بکر خاصۃ	مکتوبات صدی
۵۸	متن	عبارت مشعر بہ تفرد صدیق اکبر در کمالات	مکتوبات صدی
۵۹	متن	در بیان حدیث ما صب اللہ فی صدری الخ و فرمودن اینمعنی کہ (تا عالم ست مثل اینچنین پیر یعنی محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم و مثل ہمچنین مرید یعنی صدیق اکبر رضی اللہ عنہ دیدہ و شنیدہ نشود) یعنی چنانکہ مثل خاتم النبیین ممتنع و محال ست ہمچنین مثل این افضل الامۃ بالتحقیق ممتنع و محال	فوائد رکنی حضرت مخدوم الملک بہاری قدس سرہ
۵۸	حاشیہ	تائید بر ہمین معنی پیرے و مریدے	گنج فیاضی منقول از

صفحه	متن یا حاشیه	مضامین فوائد	اسامی کتب منقول عنها
			قول حضرت سلطان سید اشرف جهانگیر قدس سره
۵۰	متن	حدیث لم یفضل ابوبکر بکثرة صیام آلخ	شرح تعرف
۵۹	متن	سند بر دو حدیث یعنی ما صب الله الخ و لم یفضل ابوبکر الخ که بر علو مرتبه و اکملیت حضرت صدیق ناطق ست	مدارج النبوة
۵۹	متن	عبارت مشتمل بر خصوصیت و منقبت عظیمه صدیق اکبر که بی اعانت او کسی گذر در بارگاه رسالت دشوار ست	مکتوبات قدوسیه مکتوبه قطب الوقت شیخ عبدالقدوس گنگوهی چشتی قدس سره
۵۹	متن	صدیق اکبر یار غار بود کمال و جمال او این مقدار بود که هیچ کس از اولیای اولین و آخرین بمرتبه او نمیرسد	مکتوبات قدوسیه
۵۹	متن	درین مقام صدیق اکبر چنان بلند رفت که دست هیچ ولی از ابتدای عالم تا انتها گرد من اعلای او نگشت صورت او لعبوت محمد صلی الله علیه وسلم در صحرای دل پدید گشت الخ فازینجا معنی تشبه بالنبی صلی الله علیه وسلم که بعضی علماء در معنی افضلیت آنرا قرار داده اند تصور باید کرد اینجا عجیب تقریر دقیق و تحقیق صدیق اکبر با آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرموده که ا محمد رسول الله در قاب قوسین او ادنی را او بادی بیک صورت و بیک معنی لاجرم تخاو خلت بصورت حاجت نیامد که در معنی هر دو بیک معنی آمد	مکتوبات قدوسیه
۶۰	حاشیه	بکجا رسانید صدیق اکبر را این ادب و قائم مقام واماه گردانید بعد از وی و بجائی رسانید که هیچکس نرسد انتهی تنبیه ناظرین این فتوی این فقره را بغور ملاحظه فرمایند که از بجائی رسانید که هیچکس نرسد	مدارج النبوة

[illegible]	[illegible]	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنہا
٦٠	متن	حدیث ما صب اللہ الخ بہ تقریرہ	مکتوبات قدوسیہ
٦١	متن	حضرت صدیق رضہ قدم بکمال رسانیدہ در غار یار غار شد و گفت من خدای تعالیٰ را در جان محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم دیدم ابوبکر و علی را در فقر داشتی و عثمان و عبد الرحمن بن عوف ابر غنا گماشتی چون بفرمان پیر بود ہیچ زیان نداشت بلکہ ہمہ کمال برکمال بود و ہمہ جمال بجمال می افزود الخ	مکتوبات قدوسیہ
٦١	متن	غیر صحابی اگرچہ در مرتبۂ رفیع رسد و صاحب ولایت و صاحب تصرف و عطا گردد بمرتبۂ صحابۂ کرام نرسد کہ فضل صحبت فضل کلی ست و آن فضل جزئی و فضل جزئی با فضل کلی برابر نبود از ینجاست کہ صدیق اکبر رضہ را بر جملہ اولیای عالم فضل آمد کہ از ابتدا تا انتہا فضل صحبت یافت ما صب اللہ شیئا فی صدری الا وقد صببت فی صدر ابی بکر شناخت	مکتوبات قدوسیہ
٦٢	متن	از علامات اہل سنت و جماعت تفضیل شیخین و محبت ختنین پس ہر کہ تفضیل و بدر شیخین فرشی را یا عرشی را ولی را یا علی را پس تفضیل دہندہ از ارباب ضلالت ست و شایع ست از اصحاب ہدایت و اصرار بر عصیان ایمان را سلب میکند معاذ اللہ من ذلک پس چون حال با ایمان اینچنین شد پس از کجا حالات و مقامات خواہند بود انتہی مترجما و ملخصا	مکتوبات قدوسیہ
٦٢	متن	علی رضہ را بر جملہ اصحاب فضل دہد و آن رافضہ است	مکتوبات قدوسیہ
٦٣	متن	حدیث لم یفضلکم ابوبکر بکثرۃ صلوۃ ولا بکثرۃ صوم وانما ہو بشئی وقر فی صدرہ و نگوییم کہ علی رضہ شجاع تر از وی بود بلکہ علی شجاع و او یعنی ابوبکر شجاع تر کمانی الجوا	فتاوای برہنہ
٦٣	متن	شعر در معنی ہر دو حدیث لم یفضلکم الخ و ما صب اللہ الخ ست صدر دین صدیق اکبر قطب حق ✣ در ہمہ چیز از ہمہ بردہ سبق ✣ انچہ حق از بارگاہ کبریا ✣ ریخت در صدر شریف مصطفا ✣ آن ہمہ در سینہ	منطق الطیر حضرت فرید الدین عطار رحمۃ اللہ علیہ

[illegible]	[illegible]	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
		صدیق ریخت ٭ لاجرم تا بود زو تحقیق ریخت ٭	
٭	٭	فائده حضرت قاضی ثناء الله پانی پتی قدس سره در سیف مسلول بعد از فراغ بیان مآثر جمیله حضرت صدیق اکبر میفرمایند چون این مآثر مذکوره دانستی دانستی که ابوبکر جامع جمیع جهات افضلیت و کمال مشابهت بپیغمبر است من حیث الرساله که کسی با وی برابری ندارد که پاکی طینت و کمال صفای باطن و قوت عقل و فراست و کثرت صحبت بلکه دوام صحبت از اول تا آخر و صرف همت بر نصرت دین بر وجه اتم و اجتماع اسباب و شرائط بتایید الٰهی و آمدن تایید دین از دست از قوت بفعل در بدو اسلام و توسط و آخر یعنی بعد وفات رسول الله صلی الله علیه وسلم و ظهور جمیع انواع عبادات بدنی و مالی بر دست او و کمال در قرأت و علم و فقاهت آنچه او را میسر شده دیگری را میسر نشدی و لهذا شافعی گفته که مردم مضطر شدند در بیعت ابی بکر کسی را زیر آسمان بهتر از و نیافتند انتهی	فائده جدیده ست
٦٢	متن	ای یار غار سید و صدیق نامور ٭ مجموعه فضائل و گنجینه صفا ٭	شعر شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی رح
٦٣	متن	تقریر فیض تخمیر در افضلیت صدیق اکبر و وجه تسمیه به صدیق و سبقت در سنا آ بلا توقف و نوشته بودن نام حضرت صدیق اکبر بر قرص آفتاب و نخشب شدن آفتاب وقت استوا از بام کعبه بر روند قسم دادن ملائکه بنام صدیق و طریق آن نوشتن آفتاب ناحیه کرد حضرت	افضل الفوائد ملفوظ حضرت شیخ الشیوخ نظام الدین اولیا [illegible] قدس سره
٦٤	متن	روزی آمدن حضرت جبرئیل علیه السلام گلیم پوشیده در حضور سرور انبیا و بیان آنحضرت صلی الله علیه وسلم که اینچه لباس است عرض کردن حضرت جبرئیل که امروز همه افرشتگان شده است که بر موافقت صدیق اکبر مدین [illegible]	فوائد الفواد ملفوظ حضرت [illegible] نظام الدین اولیا قدس سره

صفحه	متن یا حاشیه	مضامین و فوائد	اسامی کتب منقول عنها
[illegible]	متن	بیان حدیث الیوم آنکه کل فرجة الخ که در مرض اخیر خود حکم بند کردن جمله دروازه جانب مسجد گشاده داشتن صرف یک دروازه مکان صدیق اکبر از حضور سلطان الانبیا صادر شد و تقریر ارباب تحقیق که صدیق اکبر را کمال نسبت حبی حبیب خدا صلی الله علیه وسلم ثابت بود و اشاره فرمودن آنحضرت جانب این نسبت که همه نسبتها بمقابله نسبت حبی مضمحل ست و رابطه عبادت از ین نسبت حبی ست ع این دریچه سوی یوسف باز کن رز شگافش فرجه تا آن کن +	رشحات ملفوظ حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره
	متن	تایید بر معنی آن حدیث آمده که ابو بکر رضی پیش آنحضرت صلی الله علیه وسلم سنگریزه در دهن گرفته می نشست تا سخن نتواند کرد و نظر بر جمال آنحضرت دوخته رابطه محبت ان نگاه میداشت	مدارج النبوة
--	متن	خصوصیت کبری مقامی ست بس عالی و مخصوص بحضرت صدیق رض و حدیث ما صب الله فی صدری الخ مخبر از ان ست	مقامات حضرت میرزا مظهر جانجانان رحمه الله
--	متن	خلافت عام ست از ظاهری و باطنی و خلفای آنحضرت صلی الله علیه وسلم جامع هر دو خلافت هستند	مقامات مظهریه مذکوره
--	حاشیه	در تایید خلافت ظاهری و باطنی نقل عبارت شیخ و مرشد مؤلف گنج فیاضی که بمریدی داده بود که بر طریقه اهل سنت و جماعت باشند یعنی خلافت ظاهری و باطنی از رسول صلی الله علیه وسلم بخلیفه اول ابو بکر صدیق بعد از ان بحضرت عمر فاروق بعد از ان بحضرت عثمان بعد از ان بحضرت علی رضی الله عنهم رسیده اعتقاد کامل کنند و افضلیت خلفای اربعه را بترتیب خلافت اعتقاد کنند الخ) و تاکید حضرت غوث الاعظم رض برای استقامت بر امور شریعت	گنج فیاضی مولفه شاه غلام شرف الدین قادری منیری که شیخ ایشان از اولاد و خلفای حضرت شاه دیوان عبد الرشید جونپوری اند قدس سرهما

اسامی کتب منقول عنها	مضمون	متن یا حاشیه	نمبر
مثنوی مولانا روم قدس سره	در معنی حدیث جعفر ... استغراق ... حکایت آمدن رسول قیصر نزد عمر رضی الله عنه و لرزه افتادن بر او از هیبت ... عمر رضی الله عنه و بعده و عنایت حضرت محمد ... بر خاطر ... الشریف ... بعد از آن گفتن سخنان دقیق و صفات پاک حضرت عمر الفاروق ... مرید شدن و مرید و مصاحب ... ساختن او را و شیخ کامل ... حضرت عمر ... در آن وقت و فرمودن حضرت مولانا روم در تفصیله ... چون ... در چشم ... و چنین ... مقامات ... کی توان ... [illegible] ... کی توان ... زدن ... کرد	متن	۶۹
مثنوی شریف	قصه پیر چنگی و امداد شدن عمر رضی الله عنه ... نقد ... و در آن ... پیر چنگی و دستگیری عمر ... مقام ... استغراق آوردن و کامل و واصل ساختنش و ظهور ... و غلبیت حضرت عمر	متن	۷۰
موعظت	ثبوت شیخی و تقدم حضرت عمر ... بتقریر عقلی و نقلی	حاشیه	۷۰
... شیخ ... شیخ ... حضرت ... وسیله	هر که از مرید و شیخ بر مذهب اهل سنت و جماعت نباشد و حکایت و موافق کتاب الله و سنت رسول الله نباشد و در حقیقت ... ازراه ... است	متن	۷۱
مثنوی شریف	استشهاد ... بیعت ... [illegible] ... مسیح ... خورد ...	متن	۷۲
مشکوة شریف	دو حدیث مشتمل ... مذکور	حاشیه	۷۲
مثنوی شریف	بیان واردات وقت خلافت حضرت عمر رضی الله عنه و قوت ... حضرت شیخ ... عام ... [illegible]	متن	۷۳

[illegible]		مضامین فوائد	اسامی کتب منقول عنها
۴۳	متن	بیان فراست وکمال تصفیه وقوت ولایت واحاطت حضرت عثمان رض	فتوحات مکیه
۴۴	متن	چون اہل بہشت در بہشت فرود آیند ناگاه برقی تابد جمله اہل بہشت چنان منور شوند که همه در سجده افتند وگویند که پروردگار ما تجلی کرد پس آواز آید که چنین نیست بلکه امیر المؤمنین عثمان رض از حجره بحجره نقل فرموده است گوشه ردای او بر زمین است که این تجلی از وی شد	مکتوبات صدی حضرت مخدوم شیخ شرف الدین احمد یحیی منیری

تتمه … درضمن تصحیحات علمای راسخین وفضلای محققین علی الخصوص علما ومفتیان حرمین شریفین لاسیما تقریر شیخ العلما … مدینه طیبه زادهما الله شرفا وتعظیما ایجست که مشتمل است بر اعتقاد اجماع صحابه کرام وتابعین وائمه مجتهدین ومقتدایان هر عصر وحین وعلمای راسخین بر ترتیب افضلیت خلفای راشدین وتصریح شیخ ابن همام محقق حنفیه … شاگرد ایشان در شرح آن وبودن صدیق اکبر افضل صحابه علما وقراءةً وخلقا وورعا وحدیث بخاری وسنن ابی داؤد … فرمودن عبدالله بن عمر که بودیم ما در زمان نبی صلی الله علیه وسلم که برابر نمیکردیم با ابوبکر ثم عمر ثم عثمان … را بعده میگذاشتیم اصحاب را که فضیلت نمیدادیم در انها پس رسید این قول ما بحضور رسالت مآب صلی الله علیه وسلم وانکار نفرمود بر آن وفرمودن حضرت علی رض که خیر الناس بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم ابوبکر ثم عمر بروایت محمد بن حنفیه از بخاری وفرمودن رسول صلی الله علیه وسلم ابودردا رض که والله نه طلوع کند آفتاب ونه غروب شود بعد انبیا بر کسی که افضل از ابی بکر باشد ودلیل بر ولایت وخلافت باطنی خلفای اربعه از فتوحات مکیه وعبارت یواقیت وجواهر … شعرانی رح که افضل الاولیاء المحمدیین ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی رضی الله عنهم وبودن این مسئله تفضیل از یقینیات … وحدیث صحیح فضلکم ابوبکر بکثرة صوم … از مقاصد حسنه وانچه ریخته شده است در سینه وی کمال معرفت بالله است … آن رحم فرمودن شیخ العلما که ندانم آنکس را که نام کرده است نام التفضیلیه وجز این نیست که تفضیل دهنده موسوم برافضی وشیعه است وبیان کرامت حضرت عمر رض بر سر منبر + انتهی منتخبا

تمّ تاریخ طبع کتبه محمد مقصود علی پهلواروی عفی عنه

فاعتبروا بالحق یا اولی الافکار

۱۲ھ

صحت نامه عیب زدا ذهب

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
	۲ متن	شیخین	خلفای راشدین	۲۳	۹ بین السطور	مدد	سرشده
۳	۳۴ حاشیه	ما	اما	″	۱۰ ″	مرویات	مروان
″	۱۱ متن	خود	خود انتهی	۲۹	۲ متن	بعیدٌ	یعیشه
۵	۹ ″	جبنی واز	جبنی از	۳۱	۱ ″	تعلی	تعالی انتهی
۸	۱۳ ″	آسمان	آسمان انتهی	″	۸ حاشیه	المنتهی	[illegible]
۱۰	۵ ″	همها	همه ها	″	۱۳ ″	لذتیلك	[illegible]
۱۴	۱۲ حاشیه	اموار	امور	۳۳	۱۱ ″	مقدس	[illegible]
۱۵	۲۴ ″	اسجع	اشجع	۳۴	۱ متن	[illegible]	[illegible]
۱۹	۵ ″	وید	[illegible]	۳۵	۳ ″	[illegible]	[illegible]
″	۱۳ ″	ابوبکر الصدیق	یا ابوبکر الصدیق	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
″	۳۱ ″	للمبتدی	مبتدی	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
″	۱۲ متن	هبرچیار	هرچیار	[illegible]	۴ ″	جار	[illegible]
″	۳۵ حاشیه	الانسس	لاسس	″	۱۵ حاشیه	فتوحا	فتوحات
۲۰	۱۰ متن	برحمت او	برحمت او انتهی	۴۰	۴ متن	قلبه	قبه
۲۱	۹ ″	روزها	روزه ها	۴۳	- ″	قیامت	قیامت انتهی
۲۳	۲۹ حاشیه	جرلوها	جزوها	″	۷ ″	بجر	[illegible]
″	۲۴ ″	برسول	رسول	۴۴	۱۳ حاشیه	[illegible]	[illegible]
″	۲۴ ″	بوسے	بسے	۵۰	۲ متن	[illegible]	[illegible]
″	۷ متن	الاخیار	الاخبار	″	۱۲ حاشیه	[illegible]	[illegible]
″	۹ ″	جزب	حزب	″	۱ متن	[illegible]	[illegible]

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۶۷	۳۰ حاشیہ	وانذ	وانند
۷۰	۱ "	یعنی صاف	صاف
۷۲	۲۵ "	بروں	برآں
۷۳	۹ "	تفضیل	تفصیل
"	۳۲ "	طرقی	ترقی
۷۴	۳ متن	اُوحي	آوُحِيَ
۷۶	۱۰ متن	صحیح الجواب	تصحیح الجواب
۹۴	۹ "	حدودٌ	حدودَ
۹۶	۸ "	علمائے	علماء
۹۸	۲ "	عمربن الفاروق	عمرالفاروق
"	۶ "	الاصانی	الاصالی
۱۰۲	۱۹ "	شیرشجاعتعلی	شہیرشجاعتعلی

تتمۂ صحت نامۂ معیار المذہب

	سطر	[illegible]	غلط	صحیح
۱۰۴	۸	-	المدونتہ	المدونۃ
۱۰۴	۱۷	+	دُرٌ	دَرٌّ
۱۰۵	۴	+	عناھب	غیاھب
۱۰۹	۱۱	+	قشت	فتشت
۱۱۲	۲۴	+	ظلمہ	ظلمۃ
۱۱۴	۱۰	+	النسنی	السنی
۱۱۶	۳	+	تفضیل	تفضّل
۱۲۹	۲۶	+	ربہ	ر یہ
۱۳۱	۲۶	+	شکراًللہ	شکرا للہ
۱۳۴	۹	+	فاضل سندی احمدشاہ ولد	احمدشاہ ولد فاضل سندی
۱۳۴	۱۳	+	الملتقی	المتلقی
۱۳۴	۱۰	-	النجاہ	النجاۃ
۱۳۸	۱۴	+	من فضل علی عثمان	من فضل علیًّا علی عثمان
۱۴۳	۲۴	+	فراءۃً	قراءۃً
۱۴۷	۷	+	افضلیۃ	افضلیتہ
۱۴۷	۲۲	+	طرقۃ	طرقۃ
۱۴۷	+	۸	ماروں	ہاروں
۱۵۱	۲۵	+	ابن حمد	ابن احمد
۱۶۱	دوائرہ	+	معیار المذہب ۱۹۹	معیار المذہب ۱۰۹۹

تمت

فهرست اسمای علمای و اصفیا که برین فتوی تحسین و تصحیح فرموده اند

اسامی	سکونت	اسامی	سکونت
امام العرفاء ... جناب حضرت ... العالم الربانی ... مولانا شاه محمد علی حبیب صاحب ...	سجاده نشین خانقاه ... پھلواری ...	مولوی محمد مقصود علی صاحب	متصل پھلواری
		مولوی سید حمید الدین صاحب	کهراست ضلع عظیم آباد
جناب مولوی آل احمد صاحب	قصبه پھلواری	مولوی سید قسیم الدین احمد صاحب	کریا ضلع ایضاً
جناب مولوی شاه وصی احمد صاحب	ایضاً	مولوی محمد منیر صاحب	قصبه پھلواری
مولوی شاه محمد وحید الحق صاحب ... رئیس المحققین امام المتقین ... المحدثین الحافظ ... مولانا شاه ... محمد ...	ایضاً	مولوی حکیم محمد مراد علی صاحب	نوری چک ضلع عظیم آباد عرف ...
		مولوی بشارت حسین صاحب	حبیب پور ضلع ایضاً
مولوی سید محمد وحید صاحب	ایضاً	مولوی محمد سید فضیلت حسین صاحب	دہنوت متصل پھلواری
مولوی بدر الدین صاحب	ایضاً	مولوی حکیم سید لطافت حسین صاحب	در قصبه پھلواری ... عظیم آباد
مولوی صدیق احمد صاحب	عیسی پھلواری	مولوی عبد العلی صاحب ولایتی	... ضلع پٹنه
مولوی محمد عبد الرحمن صاحب	قصبه پھلواری	مولوی ... صاحب	پشاور
مولوی ظهور محی الدین صاحب	ایضاً	مولوی محمد عظیم صاحب پنجابی	... عظیم آباد
مولوی سید محمد تقی حسن صاحب	ایضاً	مولوی محمد کمال صاحب	ایضاً
مولوی رضی الدین احمد صاحب	ایضاً	مولوی عبد العلی صاحب	... اسکول پٹنه
مولوی محمد شرف مجیب صاحب	ایضاً	مولوی حکیم سید فدا حسین صاحب	... در عظیم آباد
مولوی محمد حسن عسکری صاحب	ایضاً	مولوی اسد الله صاحب	عالم گنج پٹنه ...
مولوی محمد نعمت مجیب صاحب	ایضاً	مولوی محمد گل صاحب ولایتی	جلال آباد
مولوی صفت الله صاحب	ایضاً	مولوی امیر الدین صاحب	... ضلع گیا
مولوی محمد یحیی صاحب	ایضاً	مولوی محمد لطف علی صاحب حافظ و محدث	مدرس ... پٹنه
مولوی احمد کبیر صاحب	ایضاً	مولوی سید ارشاد حسین صاحب	شهر عظیم آباد پٹنه
مولوی شهاب الدین احمد صاحب	... پھلواری	مولوی حکیم عنایت احمد صاحب	ایضاً

اسامی	سکونت
مولوی قاضی عبد الباری صاحب	بلدہ کلکتہ
مولوی محمد داؤد صاحب	مدرس مدرسہ کلکتہ
مولوی محمد عبد الحی صاحب متعلق [illegible]	خیر آباد [illegible] کلکتہ
مولوی ذوالفقار علی صاحب	کلکتہ
مولوی سید عنایت حسین صاحب	قصبہ مونگیر
مولوی محمد طیب صاحب	کلکتہ
مولوی غلام حسین صاحب	ایضاً
مولوی رحمت علی صاحب	ایضاً
مولوی عنایت اللہ صاحب	ایضاً
مولوی عبد الباری صاحب بردوانی	کلکتہ
مولوی فضل علی صاحب	ایضاً
مولوی صوفی فتح علی صاحب	ایضاً
مولوی محمد شاہ صاحب	متوطن کلکتہ محلہ [illegible]
مولوی محمد عبد الرحمن صاحب	کلکتہ
مولوی حافظ جمال الدین صاحب	مقیم کلکتہ
مولوی عبد الرحیم صاحب	کلکتہ
مولوی ابو القاسم عبد الحکیم صاحب	ایضاً
مولوی شاہ امین احمد صاحب کی [illegible] دو صاحب [illegible] شیخ الزمان قطب [illegible] مخدوم جہان حضرت شیخ شرف الدین احمد یحییٰ منیری بہاری	سجادہ نشین قصبہ بہار
مولوی سعادت حسین صاحب	بہار مدرس قصبہ آرہ

اسامی	سکونت
مولوی وحید الحق صاحب	بہار مدرس قصبہ آرہ
مولوی حکیم محمد ناصر علی صاحب	قصبہ آرہ
شاہ تقی الدین احمد صاحب	سجادہ نشین قصبہ آرہ
مولوی نور الحسن صاحب	قصبہ آرہ
مولوی حکیم محمد عبد السلام صاحب	مطب و مقام آرہ
مولوی محمد عادل صاحب	شہر کانپور
مولوی شاہ عبد الحق صاحب تلمیذ مولانا فضل حق صاحب	ایضاً
مولوی محمد لطف اللہ صاحب	ایضاً کانپور
مولوی عبد الغنی صاحب	ایضاً
مولوی احمد علی صاحب محدث و محقق	سہارنپور
مولوی عبد الحق صاحب	ایضاً مدرس مدرسہ قصبہ آرہ
مولوی حافظ قاری عبد الرحمن صاحب	شہر پانی پت
مولوی محمد محفوظ اللہ صاحب	سجادہ نشین پانی پت
مولوی رحیم بخش صاحب	پانی پت
مولوی عبد السلام صاحب	ایضاً
مولوی عالم علی صاحب محدث	مراد آباد
مولوی سید محمد نذیر حسین صاحب	بلدہ دہلی
مولوی محمد مسعود صاحب	ایضاً
مولوی کریم اللہ صاحب	ایضاً
مولوی محمد شاہ صاحب	ایضاً

اسامی	سکونت
مولوی محمد یوسف صاحب	باندہ بلی
مولوی ابو الاحیا محمد نعیم صاحب ابن ابن الابن ملک العلماء بحر العلوم قدس سرہ	شہر لکھنؤ
مولوی شاہ ابو الحیا عبد الحلیم صاحب ایضاً	ایضاً
مولوی عبد العزیز صاحب	ایضاً
مولوی محمد نظر کریم صاحب	دریاآباد ردولی
مولوی ابو الحسنات محمد عبد الحی صاحب	شہر لکھنؤ
مولوی محمد رحمت اللہ صاحب	ایضاً
مولوی ابو الجیش محمد مہدی صاحب	ایضاً
مولوی محمد فضل اللہ صاحب	ایضاً
مولوی محمد ابراہیم صاحب	ایضاً
مولوی عباس علی صاحب	ایضاً
مولوی فخر الدین صاحب	ایضاً
مولوی محمد لطف اللہ صاحب آنریری [illegible]	ایضاً
مولوی محمد عبد الوہاب صاحب	ایضاً
مولوی محمد امان الحق صاحب	ایضاً
مولوی محمد نعمان الحق صاحب	ایضاً
مولوی محمد عبد الجبار صاحب	ملکاپور
مولوی محمد عبد العزیز صاحب	حیدرآباد
مولوی جمیل احمد صاحب	بلگرام [illegible]

اسامی	سکونت
مولوی محمد اعظم صاحب	بلگرام [illegible]
قاضی مفتی مولوی سعد اللہ صاحب	شہر رامپور
مولوی شاہ محمد ارشاد حسین صاحب مجددی	ایضاً
مولوی سدید الدین صاحب مجددی	ایضاً
مولوی سید عبد الوہاب صاحب تلمیذ مولوی محمد ارشاد حسین صاحب مجددی	پشاور [illegible] سوات
مولوی لطف اللہ صاحب	رامپور
مولوی عبد الکریم خان صاحب	ایضاً
مولوی عبید اللہ صاحب	ایضاً
مولوی غلام اکبر خان صاحب	ایضاً
مولوی عبد العلی صاحب	مدرس مدرسہ رامپور
مولوی ظہور الحق صاحب	رامپور
مولوی محمد جعفر علی صاحب	ایضاً
مولوی محمد عبد القادر صاحب ولایتی	مدرس مدرسہ رامپور
مولوی بشارت اللہ صاحب	ایضاً
مولوی سیف الدین صاحب	ایضاً
مولوی محمد اسحاق صاحب	[illegible] رامپور
مولوی محمد حبیب اللہ صاحب	ایضاً
مولوی محمد شاہ صاحب [illegible] سندھ	رامپور
مولوی محمد حسین صاحب	[illegible]

اسامی	سکونت		
مولوی محمد نظام صاحب	بلدۂ شاہجہانپور		
حضرت شیخ عبدالرحمن بن عبداللہ سراج مفتی حنفیہ	مکہ معظمہ		
حضرت شیخ احمد بن زینی دحلان مفتی شافعیہ	مکہ معظمہ		
حضرت شیخ حسین بن ابراہیم مفتی مالکیہ	مکہ معظمہ		
حضرت شیخ محمد بن عبداللہ بن حمید مفتی حنابلہ	مکہ معظمہ		
حضرت شیخ العلماء محمد امین بالی مفتی حنفیہ	بلدہ طیبہ مدینہ منورہ		
حضرت شیخ محمد عرب شافعی مدرس	مدینہ منورہ		
حضرت شیخ محمد بن احمد بن فوزان مالکی	مدینہ منورہ		
حضرت شیخ رئیس احمد مغمات مفتی حنابلہ	مدینہ منورہ		
جناب محمد معتوق قاشقچی تلمیذ شیخ العلماء والمدرسین شیخ یوسف غزی حنفی	مدینہ منورہ		
مولوی سعید بصیر صاحب ولایتی	کاشغر		
مولوی سید محمد یحیی صاحب ولایتی	پشاور		
مولوی غلام حسن صاحب ولایتی	کاشغر		

تمت